

KLIMARI BURUZKO HERRITARREN BILTZARRAREN

ESPAINIA SEGURUAGOA ETA BIDEZKOAGOA KLIMA-ALDAKETAREN AURREAN. NOLA EGINGO DUGU?

GOMENDIOEN AZKEN TXOSTENA

Dokumentu honen itzulpena kortesiaz egin da.

AURKIBIDEA

KLIMARI BURUZKO HERRITARREN BILTZARRAREN PRINTZIOAK	2
KONTSUMOKO BGA	4
ELIKADURAKO ETA LURZORUAREN ERABILERETAKO BGA	20
KOMUNITATEEN, OSASUNAREN ETA ZAINKETEN BGA	39
BGA LANA	65
EKOSISTEMEN BGA	83

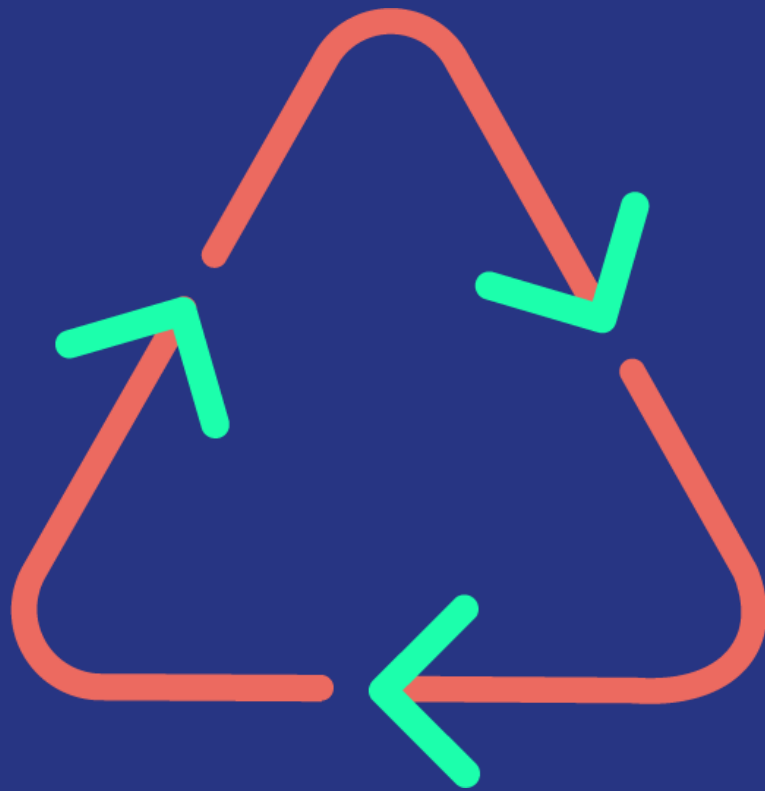
KLIMARI BURUZKO HERRITARREN BILTZARRAREN PRINTZPIOAK

Klimari buruzko Herritarren Biltzarraren printzipioak 4. saioan berretsi ziren, aditu independenteen talde batek 2. saioan egin zuen printzipioen inguruko lehen gomendia oinarri hartuta. Biltzarkideek aukera izan zuten bai saio horretan bai parte hartzeko gune birtualaren bidez ekarpenak eta komentarioak egiteko, eta hain zuzen horiek baliatu ziren lehen gomendia aldatzeko eta zabaltzeko.

Biltzarkideen ekarpenei esker aberastu ondoren, bozkatu egin ziren, eta gehiengoak onartu zituen; zehazki, % **86,7ko laguntza-ehuneko**a izan zuten.

Printzipioak inspirazio eta gidari izan dira gomendioak eta helburuak prestatzeko orduan, eta gomendioen ondoriozko ekintzak gauzatzeko esparrua osatu dute.

1. Garapen jasangarriaren printzipioa; barne hartzen ditu justizia sozialaren eta belaunaldi barruko eta belaunaldien arteko justiziaren irizpideak.
2. Arreta-printzipioa.
3. Prebentzio-printzipioa.
4. «Kutsatzen duenak ordaintzen du» printzipioa.
5. Ez-erregresioaren printzipioa.
6. Erantzukizun partekatu baina bereizien printzipioa, norberari dagozkion ahalmenak kontuan hartuta eta justizia klimatikoaren irizpideekin bat etorritik.
7. Gizarte-kohesioaren eta kolektibo zaurgarrien babesaren printzipioa.
8. Espainiako ekonomiaren deskarbonizazio-printzipioa; hau da, berotegi-efektuko gasen emisiorik gabeko eredu sozioekonomikoa lortzea.

**KONTSUMOKO
BIZITZA- ETA GIZARTE-ARLOA**

KONTSUMOKO BGA

1. helburua: arkitektura berdea eta jasangarria bultzatzea eta eraikin-parkea (bai eraikin berriak bai gaur egungoak) energia- eta ur-kontsumoen estandar onenetara modu azkar eta errazean egokitzea.

Justifikazioa:

Gaur egun, eraikinen ehuneko oso txiki batek dauka «A» kategoria energiaren errendimenduari eta uren erabilerari dagokienez, eta eraikuntzaren sektorean, oro har, ez dira jasangarritasun-jardunbideak baliatzen. Gainera, eraikinetako euri-uren eta ur grisaren aprobetxamendua eskasa da.

Eraikin ez-jasangarriak saihets daitekeen gastu publikoa dira bai estatu mailan bai autonomia-erkidegoetan.

Herritarrentzat, birgaitze-prozesua konplexua da oraindik, informazio gutxi eta burokrazia handia dagoelako; gainera, laguntzak ematen dituzten arren, prozesua amaitu ondoren eman ohi dituzte, eta ez dago finantzaketa-mekanismo eraginkorrik.

Birgaitzearen erronkari dagokionez, sektore publikoak eredu izan behar du herritarrentzat.

Aipatu behar da, gainera, eraikuntzaren sektoreak enplegu ugari sortzen dituela.

Gomendioak:

1. gomendioa: eraikinetan jarduera eta material jasangarriak erabil daitezten bultzatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: material eta jarduera jasangarriak berreskura daitezten bultzatzea, eta eraikin berriak klima-aldaketara hobeto egokituak daudela bermatzea (adibidez, materialak kontuan hartzea). Eraikinaren beraren jasangarritasunaz harago, eraikuntza- eta birgaitze-prozesuetara eta jardueretara bideratzen diren materialak eta produktuak berrerabil daitezten sustatzea; hau da, bizi-zikloaren ikuspegia txertatzea eraikuntzak eta birgaikuntzak eragiten duen aztarna ekologikoan.

2. gomendioa: eraikin publikoak eraikuntza jasangarriaren adibide bihurtzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,91

Deskribapena: titulartasun eta/edo erabilera publikoko eraikin guztiek Eraikuntzaren Kode Teknikoan sartzen diren jasangarritasuneko eta energia-kontsumoko estandarrak (energia-kontsumo ia nuluko eraikinak eta eraikin pasiboak) bete ditzaten eskatzea, eraikitako azaleraren % 10 urtero berritzeko. Herritarrek emaitzen –hala nola gastua, aurrezkoa eta hartutako neurriak– berri izan beharko dute, bai eraikinetan bertan eskuragarri dauden gailuen bidez bai online.

3. gomendioa: kudeaketa- eta finantzaketa-baldintzak hobetzea, herritarrek erraz eta modu proaktiboan egin dezaten etxebizitzaren birgaitze energetikoa, oztopo ekonomikorik zein burokratikorik gabe.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,90

Deskribapena: baldintzak hobetzea, eraikinen birgaitze energetikoa erraz eta modu irisgarrian egin ahal izateko. Baldintza horien artean sartzen dira, gutxienez, birgaitze-prozesu osoari buruzko informazioa, bideragarritasuna, izapideak, finantzaketa eta aholkularitza. Baldintzak hobetean, kontuan hartu behar da bidezko trantsizioa; hau da, herritar guztiek izan behar dute beren etxebizitzak birgaitzeko aukera, beren ahalmen ekonomikoa edo finantzarioa edozein dela ere. Baldintza horiek erabaki teknikoak hartzea errazteko mekanismoak sortu beharko dituzte, birgaitze energetikoak helburu izan dezan klima-aldaketara modu proaktiboan egokitzea eta ondorioak arintzea.

4. gomendioa: eraikinetako urak aprobetxatu eta berrerabiltzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: eraikin berriek nahitaez eduki behar izatea ur grisak berrerabiltzeko eta euri-urak berreskuratzeko baliabideak, hala, sareko ur-kontsumoa minimizatzeke eta eraikinen kostua merkatzeke, energia jasangarrien bitartez energia-kontsumo garbiagoa sustatzeko eta dauden eraikin guztiek horrelako teknologiak eta neurriak ezar ditzaten bultzatzeko.

5. gomendioa: estatuko, autonomia-erkidegoetako eta toki mailako pertsona publikoen eskumena areagotzea, etxebizitzaren birgaikuntzan parte hartzen duten eragileei babes integrala emateko energia-efizientziaren gaineko jarraipen- eta aholkularitza-eginkizunetan.

Laguntzaren ehunekoa: % 95,18

Deskribapena: toki mailan pertsona publiko bat dagoela bermatzea, «leihatila bakar» gisa funtzionatuko duena, etxebizitzaren birgaikuntzan parte hartzen duten eragileei laguntza eman ahal izateko. Pertsona horri esker, prestakuntza handiagoa emango zaie finkak administratzen dituzten enpresei eta auzokideen erkidegoei. Honako zerbitzu hauek

eskainiko lirateke, besteak beste: aholkularitza teknikoa; erabakiak hartzeko laguntza; aldez aurreko azterlanak eta birgaikuntzaren kostua finantzatzea, eta dirulaguntzak kudeatzen eta baterako finantzaketa bilatzen laguntzea, beharrezkoa denean.

2. helburua: energia aurrezteko eta energia berriztagarriak kontsumitzeko erraztasunak ematea.

Justifikazioa:

Energia berriztagarriak sortzea eta etxean kontsumitzea ezinbestekoa da energia jasangarri hutseko eredia lortzeko. Enpresa handiek ezarritako energia berriztagarrien proiektuen gatazkak eta arbuioak murrizte aldera, herritarrek trantsizio energetikoaren parte izan behar dute. Sektore honetan esku-hartze publikoa areagotuta, gure etxeetan kontsumitzen duguna eta ordaintzen duguna hobeto kontrolatu nahi da, batez ere pobrezia energetikoaren aurrean.

Komunitate energetikoak eta autokontsumoa sustatzea kontsumitzaileen parte-hartzea bultzatzeko eta konpainia elektriko handiekiko mendekotasuna murrizteko moduak dira. Gaur egun, energia-komunitateak sortzea prozesu motela da, eta autokontsumoa egitea zaila da, soberako energiaren salmenta-prezioak direla eta. Enpresa handiek ere azkarrago egokitu behar dute beren sorkuntza eredu berriztagarri batera, lehiakorrak izaten jarraitzeko, enplegu-gaitasunari eusteko eta eredia aldatzeko beharrezkoa den kapitalari laguntzeko.

Gomendioak:

6. gomendia: udalerrietan energia-komunitateen garapena bizkortzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 95,60

Deskribapena: egungo araudiak ezartzen duen gehieneko eremua zabaltzea, bizilagun gehiagok (edo biztanle gutxiko udalerriek) energia-komunitateez baliatzeko aukera izan dezaten, eta udalek beren lurraldean energia-komunitateak sustatzeko neurriak ezartzea, barne hartuta proiektuen zati bat inbertitzaile gisa finantzatzeko aukera.

7. gomendia: eraikinetan energiaren autokontsumoa eta autokontsumoko energiaren salmenta sustatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 95,60

Deskribapena: autokontsumorako energia saltzeko bidezko prezioa egongo dela bermatzea, salmenta-prezioa estatu mailan araututa (prezio egonkorra eta negoziatzeko aukerarik ematen ez duena), eta autokontsumoa baliatzen duten pertsonentzako hobari fiskalak ezartzea.

8. gomendioa: kontrol publikoa eta bidezko prezioen erregulazioa izango dituen energia-eredu bat ezartzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 96,74

Deskribapena: prezioak eta energiaren gaineko zergak arautzeko mekanismo bat ezartzea, herritar guztiek gutxieneko sarbidea izan dezaten euren errentaren, bizitzaren kostuaren eta energia-kontsumoaren arabera.

Argiaren prezioak eta gasaren prezioak bereiztea, bestela ez baitago energia berriztagarriak eta energia-efizientzia sustatzeko pizgarririk. Egungo sistemak enpresa batzuei mesede izugarria egin dienez, sistemaren erreformak neurriak ezarri behar ditu onura horiek energia berriztagarrietarako erabateko trantsizio lortzeko erabil daitezzen.

Energia-banaketa kontrol publikora itzultzea.

9. gomendioa: elektrizitate-sortzaileak nagusiki energia berriztagarria ekoiztera derrigortzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 95,56

Deskribapena: Legedi bidez finkatzea energia berriztagarriaren ekoizpenaren gutxieneko ehuneko mailakatu bat, elektrizitatea sortzen duten enpresek ekoiztako guztizkoaren arabera. Gutxieneko ehuneko horrek bat etorri behar du Espainiak hartu duen konpromisoarekin: 2050erako, elektrizitatea sortzeko sistemak emisiorik ez egitea.

Gomendioak:

10. gomendioa: emisio elektromagnetikoak sortzen dituzten sareen erabilera eta hedapena ez ezik, horiek kontsumo-ereduetan duten eragina ere aztertzea eta kontrolatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 85,88

Deskribapena: arreta-printzipioa aplikatzea sare horiek garatzeko administrazio-baimenen prozesuan. Eremu zuriak edo potentzia txikiko emisio elektromagnetikoko eremuak sortzea autonomia-erkidego bakoitzean.

3. helburua: turismoaren sektorean kontsumo jasangarria lortzea, sektorearen ingurumen-eragina murrizteko eta aisialdi modu jasangarriak sustatzeko.

Justifikazioa:

Turismoaren sektoreak eragin handia du ingurumenean. Hain zuzen ere, neurrigabe erabiltzen dira udalerrietako baliabideak, hondakin asko sortzen dira eta eragin kaltegarria du bertako biztanleen bizi-kalitatean; ondorioz, bertako ingurumena hondatzen du.

Gomendioak:

11. gomendia: turismo-establezimenduak bereizgarri ofizial batekin ziurtatzea, aztarna ekologikoaren arabera.

Laguntzaren ehunekoa: % 95,45

Deskribapena: Turismoa bereizgarri ofizial batekin ziurtatzea, aztarna ekologikoaren arabera, honako hauek aintzat hartuta: uraren kudeaketa (eskuoihalen, maindireen eta abarren garbiketa), energia-kontsumoa, hondakinen kudeaketa (higiene-produktuak, elikagai-xahuketa...) eta desplazamendu-baliabide publikoetarako hurbiltasuna.

12. gomendia: autonomia-erkidego mailako erakunde publiko bat sortzea, benetako aztarna ekologikoa eta haren muga aztertzeke. Horrela, turismo-dentsitatearen arabera dibertsifikatu eta/edo mugatu ahalko dira helmugak.

Laguntzaren ehunekoa: % 88,51

Deskribapena: helmuga turistikoak dibertsifikatu eta erregulatzea (dentsitatea mugatzea), aztarna ekologikoaren mugaren arabera (adibidez, ohe kopurua biztanle kopuruaren arabera mugatzea). Dei-efektua saihestea.

13. gomendia: doako aisialdi ludiko eta kulturalako gune publikoak ezartzea; ahal dela, kontsumo-premiarik gabekoak, komun publikoak dituztenak eta masifikazioa ekiditen dutenak.

Laguntzaren ehunekoa: % 94,12

Deskribapena: komunitateko bizitza sustatuko duten eta kontsumo-premiarik sortuko ez duten gune publikoak eta jarduerak –elkartzeke eta aisialdirako gune nahiz jarduera ludiko eta kulturalak– ezartzea herri eta hiri guztietan.

14. gomendia: doako beste bizimodu eta aisialdi modu batzuk nabarmentzea eta kultur ondarearen balioa areagotzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 92,94

Deskribapena: herritar guztiek baliatu ahalko dituzten beste bizimodu batzuei balioa ematea, kultur ondarearen kontzeptuan txertatzea eta legez babestea.

15. gomendioa: denboraren bankuak sortzea, zerbitzuak denboraren bidez truka daitezten.

Laguntzaren ehunekoa: % 84,15

Deskribapena: klima-aldaketari lagunduko dioten ziklo ekonomikoen alternatibak sortzea, eta zerbitzuen trukea sustatzea, diru- eta kontsumo-trukeen aldean.

4. helburua: hezkuntza formaletik eta ez-formaletik, kontsumoak klima-aldaketan duen eraginaren inguruan kontzientziatzea bai gizarte-eragileak bai etorkizuneko belaunaldiak, planeta mailan jasangarriagoa izango den bizimodu bat sustatzeko.

Justifikazioa:

Ezinbestekoa da txiki-txikitatik ematea klima-aldaketari eta haren ondorioei buruzko prestakuntza. Horretarako, prestakuntza-curriculumean txertatu, eta irakasleak gai horretan trebatu behar dira, ingurumen-gaitasuna ere barne hartuta.

Ezinbestekoa da, halaber, herritarrei informazioa helaraztea eta hezkuntza ez-formaleko beste bitarteko batzuen bidez kontzientziatzea.

Gomendioak:

16. gomendioa: jasangarritasunerako eta kontsumo arduratsurako beharrezkoak diren gaitasunak eta trebetasunak ezartzea hezkuntza formalean, eta irakasleei nahitaezko prestakuntza ematea.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,86

Deskribapena: jasangarritasunerako gaitasunak eta trebetasunak sartzeko hezkuntza formalaren curriculumean, EBn ezarritako ereduetatik abiatuta; irakasleek nahitaez izatea jasangarritasun-gaitasunen gaineko prestakuntza eta egiaztapena, eta, gainera, herritarrak oro har hezteko eta kontzientziatzeko kanpainak egitea.

Kanpainak baliatzea ohitura eta jardunbide jasangarrien inguruan informatu eta sentsibilizatzeko, bai eta ohitura eta jardunbide horiek sustatzeko ere. Ikastetxeetan (eskoletan eta unibertsitateetan), elkarteetan, lantokietan eta abarretan, kontzientziazio-ekintzak sartzeko prestakuntza-curriculumean, eta irakasleak prestakuntza jasotzera derrigortzea.

17. gomendia: desazkundearen kontzeptuaren inguruan sentsibilizatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 92,94

Deskribapena: desazkundearen kontzeptuaren inguruan sentsibilizatzea eta publizitatea eta kontsumoaren aldeko mezuak arautzea. Halaber, kontsumoak klima-aldaketan duen eragina ikusgai egitea.

18. gomendia: estatu mailako eta nazioarteko turistak heztea eta sentsibilizatzea balio ekologiko eta kulturalen gainean, eta benetako zehapenak ezartzea arauak bete ezean.

Laguntzaren ehunekoa: % 95,45

Deskribapena: turisten heziketa eta sentsibilizazioa sustatzea, beren jardueraren hondakinak natura-ingurunean utzi ez ditzaten.

19. gomendia: etiketa fidagarriak eta irisgarriak jartzea, kontsumo-ondasunen klima-eraginari buruzko informazio argia, zehatza eta gardena emateko.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,89

Deskribapena: produktuak etiketatzeraz behartzen duen araudi bat prestatzea, ingurumen-eraginaren eta trazabilitatearen berri emateko.

Garrantzitsua da etiketek ulertzeko, ikusteko eta interpretatzeko moduko parametroak betetzea: ur-aztarna, karbono-aztarna, ontziek egoera normalean biodegradatzeko behar duten denborari buruzko informazioa, etab. Etiketa horiei esker, produktuaren benetako kostua ikusi ahal izango da, bai eta haren ingurumen-eraginaren ondoriozko kostuak barneratu ere.

Gomendioak barne hartzen du informazioa ikusteko sistema bat sortzea; adibidez, aplikazio bat (APP).

5. helburua: birdiseinatzean, murriztean, berrerabiltzean, konpontzean, berritzean, berreskuratzean eta birziklatzean oinarritutako ekonomia zirkularreko eredu bat ezartzea, eraldaketa kultural baten bidez.

Justifikazioa:

Eredu ekonomiko zirkularra lortzeko, eragile guztiak lerrokatuta egon behar dira: administrazioa, enpresak, herritarrak, ikastetxeak eta komunikabideak. Funtsezkoa da

mezua helaraztea eta esparru guztietatik giro inguratzaile bat sortzea. Eredu berriak egiturazko aldaketa handiak dakartza, eta murrizketara bideratuta egon behar du. Gainera, gauzak erabili eta botatzeko eredu nahita sustatzen duten enpresen jardunbide batzuei aurre egin behar zaie; horren adibide da zaharkitzapen programatua.

Gomendioak:

20. gomendioa: ingurumen-eragina duten produktuak kontsumitzera bultzatzen duten politikak ezabatzea eta klima-aldaketaren aurkako borrokan eraginkorrek diren ondasun eta zerbitzuei laguntza irmoa ematea.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,84

Deskribapena: produktu jakin batzuk kontsumitzera bultzatzen duten politika publikoak sakon berrikustea proposatzen da (adibidez, Renove Plana), klima-aldaketaren aurka borrokatzeko helburuekin benetan bat etor daitezten. Gomendioak nabarmentzen du pizgarri horiek arrazionalizatu eta klima-aldaketa lehenetsi behar dela, sektore jakin batzuen suspertze ekonomikora bideratuta dauden epe laburragoko beste estrategia batzuen aldean.

21. gomendioa: enpresek beren ekoizpen-katean material birziklatuak sartzeko eta beren produktuak berrerabilgarriak izateko araudia prestatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: gomendio honek enpresa-sektoreak eredu ekonomiko zirkularra lortzeko duen zeregina du ardatz. Konponketaren eta berrerabilpenaren aldeko apustua egiteko beharra azpimarratzen du, baina baita negozio-nitxo berri horiek dakarten aukera ere. Gainera, ekoizleek eta kontsumitzaileek hondakinei dagokienez duten erantzunkidetasuna nabarmentzen du, eta etiketa bat ezartzen du, hondakinak kudeatzeko modu egokiari buruz informatzeko eta kontsumitzaileak hondakina dagokion edukiontzira bota ondoren horrekin zer egingo den jakinarazteko.

22. gomendioa: berrerabilpenera eta birziklapenera bideratutako hainbat sektore ekonomikotan berrikuntza sustatzeko finantzaketa.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,78

Deskribapena: enpresak beren ekoizpen-prozesuak hobetzera behartzea, eta, horretarako, hondakinak ahalik eta gehien ezabatzea eta berrerabiltzera bultzatzea eta finantzaketaren bidez laguntzea, batez ere ETEei, eredu jasangarriago horretara irits daitezten.

23. gomendia: produktuen balio-bizitza luzatzeko konponketa-zentroak sortzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,88

Deskribapena: asmoa da administrazioak eta/edo herritarrek bultzatutako gune komunitarioak izatea, eta bertara eraman ahal izatea hondatutako tresna elektrikoak edota beste produktu batzuk. Gune horretan, aparatuak konpontzeko behar diren tresnak egongo dira, bai eta teknikariak ere, jabeei aparatuak konpontzen laguntzeko. Teknikariak enplegatuak, boluntarioak eta hezkuntza arautuko eta ez-arautuko ikasleak izan daitezke (bai LHkoak, bai INEMeko birziklatze-programetatik datozen pertsonak).

24. gomendia: gobernantza eraginkorra ezartzea, zaharkitzapen programatuari aurre egiteko eta, horrela, produktuen iraunkortasuna handitzeko.

Deskribapena: apirilaren 27ko 7/2021 Errege Lege Dekretuaren maila handitzea, eta adituen batzorde bat sortzea produktuen kalitatearen eta iraupenaren ezaugarriak finkatzeko eta arauak betetzen ez dituzten enpresak zehatzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

25. gomendia: kontsumitzaileen esku jartzea ondasunen balio-bizitza handitzearen alde egiten duten baliabideak eta horien inguruko informazioa.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,88

Deskribapena: komunikazio-estrategiak bultzatzea –hala nola publizitatea, gidak, sareak, webguneak eta aplikazioak–, baliabide publiko eta pribatuak ez ezik, produktuen balio-bizitza zuzenean edo zeharka sustatzen duten bide ofizialak ere eskuragarri izateko. Horrela, kontsumitzailea ahaldunduko da, eta baliteke enpresei eta gobernuei presioa egitea zirkulartasun-irizpideak betez eta klima-aldaketaren aurkako borrokaren helburuekin bat etorritz jardun dezaten.

26. gomendia: eredu ekonomiko zirkular berrian sortu behar diren profesionaleri zuzendutako prestakuntza.

Laguntzaren ehunekoa: % 95,40

Deskribapena: ekonomia zirkularrarekin lotutako prestakuntza-programak bultzatzea; besteak beste, ekodiseinua, konponketa eta birziklapena. Horren barruan sartzen da, baita ere, galdutako lanbideak berregokitzea eta enplegu-nitxo berriak sortzea. Hezkuntza-maila guztietan egin behar da, bai eremu arautuan, bai ez-arautuan, baina, autonomia mailan,

arreta berezia jarri behar zaio lanbide-heziketari: toki gehiago eskaintzea; ikastaroak hobetzea eta dibertsifikatzea, eta lankidetzaren publiko pribatua, lan-irteera azkarra eta kalitatezkoa lortzeko.

6. helburua: hondakinen banakako eta taldekako kudeaketa hobetzea, hondakin horiek murrizteko eta berrerabiltzen eta birziklatzen laguntzeko.

Justifikazioa:

Zoritxarrez, gaur egun, Espainiako hondakin gehienak zabortegian amaitzen dute, eta, ondorioz, berotegi-efektuko gas asko aireatzen dira. Funtsezkoa da kudeaketa hobetzea eta birziklapena areagotzea, baina are garrantzitsuagoa da hondakinen hierarkia errespetatzea eta hondakinak murriztea, batez ere, kasu askotan beharrezkoak ez direnak (plastikozko ontziak). Kontsumitzaileek informazio argia, gardentasuna, parte hartzeko guneak eta pizgarriak behar dituzte herritar gisa dituzten erantzukizunak bete ahal izateko.

Gomendioak:

27. gomendioa: ontzien hondakinak murrizteko neurrien multzoa.

Laguntzaren ehunekoak: % 100

Deskribapena: establezimendu handietan eta txikietan, mota guztietako produktuak soltean saltzearen alde egitea, bai eta ontziak berrerabiltzera bultzatzea ere (berriz kargatzea, ontziak betetzea eta ontziak itzuli ahal izatea, berrerabiltzeko). Ekitaldi handietan (kirol-ekitaldietan edo kontzertuetan) ontziratutako edaririk ez saltzea, eta, horren ordez, itzulgarriak diren edalontziak eta doako ur-iturriak jartzea. Eremu turistikoetarako eta jende asko biltzen den eremuetarako ere proposatzen da neurri hori. Elikagaiak eta beste edozein produktu eramateko eta babesteko erabiltzen diren plastikozko poltsak eta ontziratzekeo plastikoak behin betiko ezabatzea.

28. gomendioa: ontzien hondakinak behar bezala kudeatzeko informazioa eta pizgarri ekonomikoak eskaintzen dituen sistema bat ezartzea.

Laguntzaren ehunekoak: % 98,88

Deskribapena: ahalik eta lasterren ezartzea ontziak itzultzeko eta trukean konpentsazio ekonomikoak lortzeko sistemak, Europako beste herrialde batzuetan finkatutako eredu jarraituz. Ontziak zer edukiontzitan bota behar den adierazten duen informazio argia eta ikusteko modukoa (marka batzuk erabiltzen dituzten ikonoak) gehitu beharko dute ontziratzaile guztiek.

29. gomendioa: udal-hondakinen kudeaketa gardena bultzatzea, eta herritarren parte-hartze loteslea areagotzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 96,67

Deskribapena: kanalak sortzea, tokiko administrazioek hondakinen kudeaketari buruzko informazioa eman diezaioten, aldiro eta gardentasunez, herritarrei: kopuruak, tipologia, jatorria, kostu ekonomikoa, azpikontratutako enpresak, trazabilitatea, bildutako hondakinen azken helmuga, etab. Eta, horretarako, herritarrek parte hartzeko guneak sortzea, udalek biztanleen iritzia izan dezaten erabakiak hartzeko orduan.

30. gomendioa: hiri-hondakinen kudeaketa publikoa eta araudi osagarria.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,73

Deskribapena: udal-hondakinak kudeatzeko tokiko eredu publiko bat proposatzen da, zerbitzu-enpresa handien egungo azpikontraten sistema pixkanaka ordeztuko duena. Asmoa da araudia betetzeko eta helburuen jarraipena egiteko baliabide gehiago ematea. Era berean, estatu mailako eta autonomia-erkidegoetako administrazioei eskatzen zaie laguntza ekonomiko handiagoa ematea toki-erakundeei, aukera izan dezaten zerbitzu on bat emateko: gardena eta eraginkorra alderdi ekonomikoari dagokionez, eta enplegu egonkorra eta kalitatezkoa sortzen duena. Gainera, gomendio honek garrantzi berezia ematen dio landa-eremuko bilketa-zerbitzua hobetzeari. Horrez gain, zabortegekin lotutako arazoak konpondu behar dira: hazkundera, usainak eta kutsadura atmosferikoa.

31. gomendioa: zabor teknologikoa zorrotz arautzea, hondakin horiek behar bezala kudeatzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: I+G+B sustatzea, tresna elektronikoen bateriei (mugikorrek, patineteak, bizikleta elektrikoak, autoak, etab.) ingurumenaren aldeko zazpi oinarriak aplikatzea ahalbidetuko duten konponbideak aurkitzeko. Era berean, gardentasuna hobetu behar da hondakin horien kudeaketari dagokionez, eta herritarrei hondakin elektronikokoak ondo kudeatzeko moduari buruzko informazio argia eta zehatza eman, baita hondakin horien azken helmuga zein den adierazi ere.

32. gomendioa: etxeko hondakin guztiak modu eraginkorren eta aprobetxagarrian birziklatzeko behar diren baliabideak ematea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: funtsezko baliabideak eman behar dira, legedia berria betetzeko eta proposatutako helburuak lortzeko. Eta baliabideok lurralde osoan eman behar dira, landa-

eremuak ahaztu gabe. Etxeko hondakinek klima-aldaketan duten eragina murrizteko, funtsezkoa da zabor organikoa modu bereizian tratatzea eta konpostajea eta berotegi-efektuko gasak ez aireratzeko beste neurri batzuk sustatzea.

33. gomendioa: plastikoaren ordezk materialen ikerketa sustatzea, ekonomikoki bideragarriak diren erabilera bat baino gehiagoko ontziak egiteko.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,88

Deskribapena: DBHko, Batxilergoko, unibertsitateko eta LHko ikasleen artean ikerketa sustatzeko politika publikoak bultzatzea, plastikoaren eta erabilera bakarreko ontzien ordezk materialak sortzeko. Materialezko ekonomikoki bideragarriak izan behar dute ekoizpena eta merkaturatzea ziurtatzeko eta orain gertatzen ari dena ez gertatzeko: ikertzen ari diren materialak hain dira garestiak, non gero erabiltzen ez diren.

7. helburua: salgaien garraioak eragindako BEG emisioak murriztea.

Justifikazioa:

Gaur egungo ekoizpen- eta kontsumo-ereduak eragin handia du ingurumenean; neurri handi batean, salgaien garraioak sortzen dituen emisioengatik. Horrek enpresa gutxi batzuei (banatzaileei eta/edo multinazionaleri) egiten die mesede, merkaturatu monopolio-jardunbideekin kontrolatzen baitute eta kontsumitzaileari oso aukera gutxi uzten baitizkiote.

Salgaien errepideko garraioa da kutsadura-iturri nagusietako bat. Garraio mota hori murriztuz gero, berotegi-efektuko gasen emisioak murriztuko lirateke, eta, aldi berean, errepideko istripuen kopurua jaitsi.

Tokian tokiko kontsumoak salgaien garraioak eragindako emisio gutxiago dakartza; gainera, urrutiko lurraldeetan ekoizpenarekiko mendekotasuna murriztuz gero, lurralde guztiak erresilienteagoak eta autosufizienteagoak egiten dira eragin handiko klima-gertaeren aurrean.

Gomendioak justizia soziala sustatzen du. Izan ere, konpainia handiak baino gehiago laguntzen ditu ekoizle txikiak, eta bitartekarien kopurua murrizten du; ondorioz, ekoizle txikien onurak handitzen dira.

Gomendioak:

34. gomendia: tokiko eta hurbileko ekoizpen eta kontsumoak indartuko dituzten politika publikoak sustatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: ahal den sektore guztietan (elikadura, ehungintza, altzarigintza, etab.) tokiko eta hurbileko ekoizpena eta kontsumoa sendotuko duten politika publikoak sustatzea, hainbat neurri osagarriren bidez:

- Lankidetzan, kudeaketa demokratikoan eta ekoizpen jasagarrian oinarritutako tokiko ekoizpen-taldeak sortzen eta garatzen laguntzea.
- Talde horiek eta tokiko beste ekoizle batzuek kontsumitzaileei zuzenean saltzeko aukera bultzatzea eta indartzea, espazio publikoak gaituta 0 kilometroko eta hurbileko merkatuak sortzeko (adibidez, hornidura-azokak, eskolak eta institutuak, plazak eta bide publikoa, kultur zentroak, etab.).
- Moneta sozialetan eta/edo ondasun eta zerbitzu jakin batzuen kontsumoa sustatzen duten bonu espezifikoetan oinarritutako programak sortzea.
- Merkaturatzeko bide laburrak sustatuko dituzten informazio-kanpainak sortzea, ahal den guztietan 0 kilometroko kontsumoa bultzatuta eta lurraldearekiko eta landa-eremuarekiko afektu- eta kidetasun-alderdiak indartuta, kontsumitzailearengan gizarte-sare horrekiko estimu handiagoa sortzeko.
- Ekoizle txikiei ekonomikoki laguntzea, enpresa handiei dagokienez lehiakorragoak izan daitezen eta kontsumitzaileak beren produktuak arrazoizko prezioan eskuratu ahal izan ditzan; horrela, erosahalten handiena duten pertsonak ez ezik, gainerakoek ere izango dute produktu horiek erosteko aukera.
- Eredu horretan oinarritutako erosketa publikoa sustatzea administrazioetan; izan ere, Estatua kontsumitzaile handienetako bat da, eta, beraz, erantzukizun handia du, bere egiteko moduak eta eredu izateko gaitasunak nabarmen eragiten baitute.
- Azalera handiei tokiko ondasun eta produktuen gutxieneko ehuneko bat gehitzera behartzea.
- Klima-aldaketaren ondorioak arintzen laguntzea, eta, horretarako, «15 minutuko hiriaren» kontzeptura hurbiltzea (lana eta zerbitzuak bizilekutik 15 minutura egotea).
- 0 kilometroko ondasun eta produktuen erosketari ekonomikoki laguntzea.

35. gomendioa: salgaien distantzia luzeko garraioa itsasontziz, errepidez eta trenez egin dadin sustatzea eta garraio mota hori hobetzea, hegazkina gutxiago erabil dadin, ahalik eta baliabide gehien elektrifikatuta.

Laguntzaren ehunekoa: % 95,24

Deskribapena: salgaien garraioa zergapetzea proposatzen da, ingurumen-kostuak barneratuta. Hori eginez gero, salgaiak kontsumitzean edo garraiatzean gehiago kutsatzen duten eragileak izango lirateke ekonomikoki arduratuko liratekeenak.

Ahal den guztietan, tren bidezko garraioa lehenestea, eta, horretarako, erabiltzen ez diren trenbideak berreskuratzea. Aurrerapen teknologikoen arabera, ahalik eta garraio bide gehien elektrifikatzea. Biltegi intermodalak sustatzea, errepide eta tren bidezko garraioa sinkronizatzeko.

36. gomendioa: salgaien distantzia ertain eta laburreko garraioan emisioak murrizten dituzten banaketa-sistemak lehenestea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: hiri baterako salgaien harrera zentralizatzeko banaketa-zentroak sortzea. Eta zentro horietatik, ibilgailu elektrikoetan, bizikletetan edo beste garraio bide jasangarri batzuetan eramatea salgaiak etxebizitza eta saltokietara. Ahalik eta garraio bide gehien elektrifikatzea.

ERAGILEEN ZERRENDA:

Jarraian, biltzarkideek bizi-arlo horretako gomendioak errazago aintzat har ditzaketela ezarri zuten eragileen zerrenda jasotzen da, administrazio eta erakunde publikoen, gizarte zibilaren edo intereseko beste sektore batzuen barruan dituzten eskumenen eta gaitasunen arabera.

- 1) Estatuko, Europako eta nazioarteko administrazio eta organismo publikoak:
 - a) Nazioartekoak: Klima Aldaketari buruzko Nazio Batuen Esparru Konbentzioa (CMNUCC/UNFCCC)
 - b) Europakoak: Europako Batzordea
 - c) Espainiakoak:
 - i) Parlamentua
 - ii) Espainiako Gobernua
 - Kontsumo Ministerioa
 - Osasun Ministerioa
 - Nekazaritza, Arrantza eta Elikadura Ministerioa
 - Trantsizio Ekologiko eta Erronka Demografikorako Ministerioa
 - Industria, Merkataritza eta Turismo Ministerioa
 - iii) Autonomia-erkidegoetako gobernua
 - iv) FEMP
 - v) Udal-gobernua
- 2) Gizarte zibila:
 - a) Kontsumitzaileen erakundeak (adibidez, OCU eta FACUA)
 - b) Erakunde ekologistak
 - c) Energia berriztagarrien enpresa-elkarteak
 - d) Herritarrak

KONTSUMOKO

BIZITZA- ETA GIZARTE-ARLOA

ELIKADURAKO ETA LURZORUAREN ERABILERETAKO BGA

8. helburua: trantsizio agroekologikoa sustatzea eta elikagaien ekoizpenaren ingurumen-eragina murriztea, elikadura-burujabetzaren eta justizia sozialaren irizpideekin.

Justifikazioa:

Klima-aldaketak eragin ugari izan ditu jada nekazaritzan, bai euriaren erregimenean eta kopuruan (lehorteak eta uholdeak) bai muturreko beste gertakari batzuetan (esaterako, sasoz kanpoko izozteak) gertatutako aldaketen ondorioz. Litekeena da klima-aldaketek eta baldintza ekonomikoek lurraldeko nekazaritza-laboreak eta abeltzaintza- eta arrantza-sistemak birkokatzea; izan ere, eremu batzuk ez dira egokiak izango, eta beste batzuk hobeak izango dira. Era berean, eragina izango dute herrialdeen eta eskualdeen arteko lehia erlatiboan. Lurraldearen mugetara egokitzen ez diren laboreek eta erabilera intentsiboek luraren emankortasuna eta kalitatea hondatzen dute, eta nekazaritzak, abeltzaintzak eta arrantzak klima-aldaketarekiko duten zaurgarritasuna areagotzen dute.

Erronka nagusia da erabakitzea nola ezarri lurralde bakoitzaren aukerak eta mehatxuak, eta nola planifikatu laboreak uztak ez galtzeko eta, aldi berean, ekosistemen osasunari (adibidez, laboreen dibertsifikazioa, askotariko lurralde-matrizea eta nekazaritza-, abeltzaintza- eta baso-erabilera askotarikoak) eta elikadura-subiranotasunari mesede egiteko. Kontuan izan behar da, gainera, jardunbide jakin batzuek (esaterako, monolaborantzak, ongari kimikoen eta espektro zabaleko herbiziden gehiegizko erabilera eta makroabeltegiak) eragin nabarmena izan dutela berotegi-efektuko gasen emisioetan eta nekazaritza-sistemen epe luzerako zaurgarritasunean (esaterako, luraren emankortasunaren narriadura, higadura handiagoa, biodibertsitate gutxiago, animalien ongizatea murriztea eta desberdintasun sozialak).

Beharrezkoa litzateke jardunbide egokietan oinarritutako elikadura-sistema bat sustatzea, indarrean dagoen legedia (edo beharrezkoa den legedia berria) ez ezik, zehapenak ere zorrotasunez eta lege eta ordenantza publikoen arabera aplikatuko dituenak. Halaber, elikadura osasuntsu, seguru eta jasangarri orokortua bermatuko luke, eta, beraz, biztanleria osoarentzat izango litzateke, erosahalmen-maila edo estatusa edozein izanda ere.

Gomendioak:

37. gomendia: elikadura-sistemaren ingurumen-eragina prebenitu eta murrizteko politika publikoak sustatzea, kalterik ez egiteko eta kutsatzen duenak ordainduko duelako printzipioa oinarri hartuta.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,73

Deskribapena: elikagaien ekoizpenean jardunbide txarrak zehatzea eta zigortzea ahalbidetzen duten politikak sustatzea. Jardunbide horien artean sartzen dira honako hauek, besteak beste: animalien ongizatea kontuan ez hartzea; pertsonen, animalien eta ekosistemen osotasunari eragitea; ongari eta intsektizidekin kutsatzea; eragin negatiboak; pentsu jakin batzuk erabiltzea eta ekoiztea, eta uraren erabilera desegokiak/gehiegizkoak (hala nola legez kanpoko putzuak).

Halaber, administrazio-zehapenak sustatzea, arau-haustearen eta eragin-mailaren arabera, eta mailakakoak izatea (ekonomiarekin bat etorritz).

Kalteen konponketa barne hartzea:

- Konpon daitezkeen kalteen kasuan: konpondu eta zehatzea.
- Konpondu ezin diren kalteen kasuan: zehapenak handiagoa izan behar du.

Zigor Kodean «ekoizidio» kontzeptua sartzea, proportzio- eta disuasio-zehapenak eman ahal izateko.

Kalterik ezaren printzipioa txertatzea: ez ematea ez baimenik ez finantzaketarik egingo den jarduerak kalterik eragiten badu. Horretarako, ingurumen-eraginaren azterlanak hartuko dira oinarritzat. Hau da, esku-hartzea diseinatu aurretik.

38. gomendia: nekazaritzako elikagaien ekoizpenaren ingurumen-eragina murrizteko politika publikoak sustatzea, nekazaritza-ekologiaren sektorerako zerga-pizgarrien bidez (ekoizpena, banaketa eta kontsumoa), eta jardunbide txarrak fiskalki zigortzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,86

Deskribapena: lehen sektorean ekoizpen ekologikoa sustatzea, dirulaguntzen, zerga-pizgarrien eta beste laguntza mota batzuen bidez.

Nekazaritza eta abeltzaintzako eta arrantzako jardunbide egokien katalogo bat zehaztea, eta katalogo hori betetzen dutenei zerga-pizgarriak ematea edota jardunbide egokiak dituzten ustategiei zerga-beherapen handiak egitea. Era berean, sektorearentzako laguntza guztiak jardunbide egokien katalogo horri lotuta egon beharko liriateke. Era berean, zerga-kontzeptu

batzuk handitu eta pizgarriak kenduko zaizkie katalogoa betetzen ez duten ustiategiei, eta zerga-kontzeptu berriak sartu, ingurumenari bereziki kalte handia egiten dien jarduerentzat. Jardunbide egokien katalogoan sartzen dira, besteak beste, ekoizpen ekologikoaren ziurtapen-sistema sortzea/zabaltzea/hobetzea, jardunbide agronomiko egokiak zabaltzea, produktuak jatorri-deiturekin lotzea eta bidezko lan-baldintzak eta hondakinen kudeaketa barne hartzea.

39. gomendioa: ekosistema bakoitzerako egokienak diren eta eragin txikia duten laboreetarako trantsizio agroekologikoa, genetikoki inoiz eraldatu ez diren barietate tradizionalak erabilia.

Laguntzaren ehunekoa: % 91,95

Deskribapena: biodibertsitatearen alde egiten duten formatu mistoko nekazaritza-, abeltzaintza- eta baso-ekoizpeneko lurraldekako sistemak sustatzea (monolaborantzak kentzea). Lurralde bakoitzaren aukerak eta mehatxuak ezartzea eta laboreen plangintza egitea, uztak ez galtzeko eta, aldi berean, ekosistemen osasunari mesede egiteko (adibidez, laboreen dibertsifikazioa, askotariko lurralde-matrizea eta nekazaritza-, abeltzaintza- eta baso-erabileren nahasketa). Klima-aldaketarekiko erresilienteak diren laboreak eta laborantza-estrategiak bilatzea.

Nekazaritza jasagarriak mesede egiten dio bai ekosistemari bai lurrari. Gainera, jarduerak dibertsifikatzeko aukera gehiago eskaintzen ditu landa-eremuetan (hala nola biztanleria finkatzea, utzitako eremuak berrerabiltzea eta biztanle berriak laneratzea):

- Hazi-bankuak sustatzea, barietate tradizionalak eta tokiko labore-barietateak berreskuratzeko.
- Laboreak banatzea lurraldearen bokazioaren eta eskura dauden baliabide naturalen arabera.
- Ekoizpen agroekologikoko eredura igarotzeko, txandakatzekak sustatzea (zereala eta lekadunak) mineralak aprobeatzeko; atsedenaldirak egitea; fitosanitarioen ordezko aukerak eta ongari organikoen beste neurri batzuk erabiltzea, eta lurzorua kontserbatzea.
- biodibertsitatearen alde egiten duten formatu mistoko nekazaritza-, abeltzaintza- eta baso-ekoizpeneko lurraldekako sistemak sustatzea (monolaborantzak kentzea).

40. gomendioa: elikatze-katean genetikoki eraldatutako produktuen erabilera, ekoizpena eta inportazioa pixkanaka murriztea, erabat ezabatu arte.

Laguntzaren ehunekoa: % 89,41

Deskribapena: apurka-apurka murriztea, erabat ezabatu arte, elikatze-katean genetikoki eraldatutako produktuen erabilera, ekoizpena eta inportazioa, betiere ingurumenean eta giza osasunean eragina izan badezakete.

41. gomendioa: animalia-ekoizpenaren eredia aldatzea, lurraldeari lotutako abeltzaintza estentsiboa sustatuta eta abeltzaintza industrialia (makroabeltegiak eta antzekoak) pixkanaka mugatuta eta murriztuta.

Laguntzaren ehunekoa: % 95,45

Deskribapena: abeltzaintza estentsiboa berreskuratzea, sektorea agroekologiara birmoldatzeko oinarri gisa.

Pentsuen ekoizpenari eta garraioari lotutako emisioak ekidin nahi dira, baita makroabeltegiei lotutakoak ere, barne hartuta simaurren kontzentrazio handiak akuiferoetan eragindako kutsadura. Era berean, lurzoru-erabileretan giza elikadurarekin lehiatzen ez den abeltzaintza sustatu nahi da. Gainera, elikadura-gastua murriztuta, mesede egingo litzaioke abeltegien errentagarritasunari.

Animalien ongizatea eta uraren kutsaduraren murrizketa erdigunean jarriko dituen eredu berria:

- Abere-aziendak murriztea.
- Animalien ongizatea eta osasuna legediaren bidez bermatzea.
- Hondakinak ekoizteko eta kudeatzeko moduak gainbegiratzea.

Ezinbestekoa da bai lurra eskuratzea, bai nekazaritzako erabilerak (kimatzea, uztondoak eta larreak landatzea) eta basokoak (nekazaritza, basogintza eta artzaintza uztartzen dituzten erabilerak) abeltzaintzarekin lotzea, bai eta belardiak berreskuratzea ere.

Abeltzaintzako eta nekazaritzako ustiategi txikien araudia malgutzea, animalia pare bat bakarrik dituen pertsona batek abeltzaintza-jardueran alta eman behar izan ez dezan.

42. gomendioa: artisau-arrantza, hurbilekoa eta jasangarria sustatzea («sasoiko arrantza»).

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: itsas ingurunearen kudeaketa integratua sustatzea, arrantza-jarduerak eta ingurumenaren kontserbazioa bereizi gabe. Arrantza-inportazioek baliabide jasangarrietatik etorri behar dute. Itsas habitaten leheneratzea sustatzea, arrantza-espezie autoktonoak berreskuratzea ahal izateko. Estatu mailako uretan artisau-arrantza eta jardunbide jasangarriak lehenestea. Ingurumen-balio handiko eremuetan arrantza eta akuikultura industrialik ez egitea edo artisau-arrantzarekin gatazkan ez egotea gomendatzea, hirugarren herrialdeak barne.

Horren guztiaren ondorioz, sektorea eta arrantza-baliabideak hobeto egokituko dira klima-aldaketara, eta jarduerak eragindako emisioak murriztuko dira.

43. gomendioa: kostalde osoan akuikulturaren hobekuntza eta efizientzia sustatzea, eta erraztasunak ematea herritarrek bertako produktuak modu ekitatiboan eskura ditzaten.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,65

Deskribapena: akuikulturaren hobekuntza eta efizientzia sustatzea ingurumen-irizpideen arabera, eta erraztasunak ematea bertako produktuak biztanleengana irits daitezen. Ingurumen-eragin txikiko espezieen alde egitea. Akuikulturako instalazioak ingurune urtarraren kudeaketa-planek araututako eremuetan egotea gomendatzea. Akuikulturako ekoizpenaren zati bat tokiko kontsumorako izan dadin sustatzea.

9. helburua: elikagai-ekoizpenean BEGen emisioak murriztea eta BEGen sarbegiak ugaritzea.

Justifikazioa:

Elikagaien ekoizpenak berotegi-efektuko gasen (BEG) emisioak areagotzen edo murrizten ditu, eta BEGen hustubideen ahalmena indartu edo gutxitu, egiten diren jardunbideen arabera. Oro har, emisio horiek gutxitu eta hustubideak areagotu litzaketen bi neurri daude: kimikoen gainean ongarri organikoen erabilera sustatzea (karbono organikoa, biodibertsitatea eta ura atxikitze gaitasuna areagotuta) eta ahal den tokian nekazaritza eta basogintza modu integratuan kudeatzea (narriadura saihestu, basoen hustubide-eginkizuna indartu eta, aldi berean, sute-arriskua murriztu).

Gomendioak:

44. gomendioa: ongarri kimikoen erabilera murriztea eta ongarri organikoak sustatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: ongarri kimikoek, epe luzera, lurra pobretzen dute, eta hustubide-ahalmena gutxitzen. Horregatik, ongarri organikoen erabilera sustatu behar da, eta horien kostua murriztu. Ingurumenari kalte gutxiago egiten dioten plagiziden erabilerari buruzko ikerketa bultzatu behar da.

45. gomendioa: nekazaritza eta basozaintza kudeatzeko eta lehengoratzeko jardunbideak sustatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena:

Kudeaketa: abeltzaintza-erabilera sustatzea baso-kudeaketan, suteak kudeatzeko landarediaren prebentzio-kontrola egiteko. Laboreetan ere erabil daiteke, belarrak kentzeko. Landare- eta baso-estaldura mota aztertzea, ekosistema bakoitzerako abeltzaintza mota egokiena zein den identifikatzeko.

Lehengoratzea: baso jangarriak sustatzea; baso naturalaren behaketan oinarritutako sistemak, hainbat geruza bereizita eta basoaren egitura imitatzen duten nekazaritza- eta basogintza-sistemak sortuta, alde batera utzi gabe elikagaiak ekoizten dituzten espezie autoktonoak eta aloktonoak.

10. helburua: nekazaritzaren, abeltzaintzaren eta arrantzaren inguruko jarduera jasangarriari buruzko prestakuntza indartzea lurraldean.

Justifikazioa:

Egiten diren jardunbideen arabera, elikagaien ekoizpenak BEG gehiago edo gutxiago aineratzen du, eta hustubideen gaitasuna indartu edo kendu. Horretarako, elikagaien ekoizpenean parte hartzen duten pertsona guztiek eskuragarri izan beharko lukete jardunbide horiei buruzko informazioa eta toki bakoitzeko baldintzetan aplikatu ahal izateko aholkularitza eta pizgarriak. Ugariak dira jardunbide ezagunak: ongarri organikoen erabilera; labore-txandakatzeak, lekadunak barne; landareen elkarrekin eta fauna osagarria sustatzen dutenak, izurriteak kontrolatzeko eta biodibertsitatea kontserbatzeko; lurzorua kontserbatzeko jardunbideak, eta laborantza-barietate autoktonoak berreskuratzea, biodibertsitatea sustatuta eta klima-baldintza aldakorretara egokituta.

Gomendioak:

46. gomendioa: ekoizleei ekoizpen-jarduera jasangarriari buruzko lanbide-heziketa eta sentsibilizazio-prestakuntza ematea.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,78

Deskribapena: nekazariari eta abeltzainari prestakuntza eta informazioa ematea modu jasangarrian ekoizteko, bai eta nekazaritza-kultura tradizionala sustatzeko ere. Agroekologiako erdi-mailako prestakuntza-ziklo bat sustatzea probintzia guztietan.

11. helburua: hurbileko -bioeskualdeko- nekazaritza-, abeltzaintza- eta arrantza-ekoizpenerako banaketa eta eraldaketa sustatzea.

Justifikazioa:

0 kilometroko produktuak kontsumitu ahal izateko eta, hala, berotegi-efektuko gasen emisioak murrizten laguntzeko, funtsezkoa da katearen, eraldaketaren eta banaketaren bitarteko katebegiek hori ahalbidetzea, hau da, lurraldean zehar modu banatuan egotea eta elikagaiak ekoizten dituzten pertsonak eskura izatea.

- Eraldaketa: produktua bera eraldatzeko azpiegiturak emanaz gero, kilometro gutxiago egingo ditu produktuak. Gainera, produktua bera lantzeak iraupena luzatu, eta balio erantsia handitzen du. Horrela, mesede egiten zaie osasun-erregistro eta baimen guztiak betetzen dituzten lantegiak eduki ezin dituzten ustiategi txikiei.
- Banaketa: tokiko produktuak saltzeko tokiak behar dira, alegia, merkaturatzeko bide laburrak eman. Ahal dela, zuzenean saltzea lortu behar da, baina inguruko saltokiei ere eman behar zaie produktu horiek saltzeko aukera.

Gomendioak:

47. gomendia: tokiko nekazaritzako elikagai-produktuak ekoitzi eta eraldatzeko instalazio hurbil eta partekatuak babestu eta sustatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 94,32

Deskribapena: elikagaiak ekoizteko eta eraldatzeko erraztasunak elikagaiak ekoizten diren lekutik gertu emanaz gero, guztizko emisioak gutxitzen dira; gainera, eragina dute nekazaritzako ekoizpenen errentagarritasunean, eta landako biztanleentzat elikagaien ekoizpenarekin lotutako lan-aukerak egotea ahalbidetzen dute.

48. gomendia: merkaturatze-kanal laburrak sustatu eta bultzatzea maila guztietan, tokiko produktua zuzenean saltzeko tokien bidez.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,90

Deskribapena: azoka agroekologikoak eta supermerkatu kooperatiboak sustatzea eta babestea Estatuko hiri guztietan. Inguruko saltokiek bertako produktuak eskain ditzaten sustatzea.

12. helburua: uraren erabilera efizientea kontrolatu eta hobetzea.

Justifikazioa:

Klima-aldaketari buruzko Gobernuarteko Adituen Taldeak (IPCC) 2020an egindako txostenaren arabera, nekazaritzara bideratzen da munduko ur-kontsumoaren % 70, eta prezipitazio-patroiek jasan dute klima-aldaketaren eraginik handiena. Espainiako Estatistika Institutuaren 2015eko azken inkestaren arabera, Espainian, nekazaritzak uraren % 84,3 erabiltzen du; gainerako % 15,7a giza hornidurari eta industria-erabilerei dagokie.

Kontsumo horren ondorioz, nekazaritza, eta bereziki ureztatua, oso sektore kaltebera da lehortetan eta ur-eskasia dagoenean. Nekazaritzaren eta lehorteen arteko harremana oso estua da. Biktima nagusietako bat izateaz gain, nekazaritzako jardunbide txarrek ur-eskasia ere eragiten dute, eta enpresa handiei mesede egin eta nekazari txikiei kalte egiten die (esate baterako, tradizioz lehorrekoak izan diren laboreak labore ureztatu egitea; ur asko behar duten laboreak sartzea ia urik ez dagoen eremuetan, eta lurpeko urak legez kanpo eta bereizi gabe ustiatzea).

Beraz, badirudi garrantzitsua dela obra handiak egitea ardatz duen politika hidrauliko tradizionala aldatzea eta klima-aldaketaren egungo testuinguruari eta erronkari erantzungo dion benetako trantsizio hidrológicoari ekitea. Eta, horrez gain, gure ibaiak, akuiferoak, hezeguneak, aintzirak eta kostaldeko urak babestea, gure gizarteetan ongizatea mantentzen eta hobetzen laguntzen duten gizarte-, ekonomia- eta ingurumen-zerbitzu ugari eskaintzen baitituzte.

Gomendioak:

49. gomendioa: ura giza kontsumorako eta elikagai-ekoizpenerako lehenetsiko duen araudi bat prestatu eta aplikatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,75

Deskribapena: ura lehenestea giza kontsumorako eta elikagaiak ekoizteko; bigarrenik, energia ekoizteko, eta, hirugarrenik, jolas-jardueretarako.

Honako neurri hauek hartzen ditu barnean:

- Mikroeskualdea sustatzea (egokia den lekuetan).
- Infiltragailuak erabiltzea landaketen ureztapenean.
- Ur asko eskatzen duten instalazioak eraikitzeari uztea (golf-zelaiak, parke tematikoak...), eta bereziki babestea babesguneetatik edo kostaldeetatik gertu dauden kokalekuak.

- Ureztatze intentsiboaren eta superintentsiboaren ordeztasun jasagarriak, dibertsifikatuak eta ur-kontsumo txikikoak jartzea. Ureztatzea nabarmen murriztea.
- Euri-urak biltzea, ureztatzekeo.
- Hondakin-urak araztea eta tratatzea berrerabiltzeko, eta ureztatzekeo ur gutxiago alferrik galtzea.
- Ur-sare bikoitza, giza kontsumorako eta beste erabilera batzuetarako.

50. gomendioa: Laborantzen erabilera erregulatzea, eremu bakoitzeko ur-eskariaren arabera.

Laguntzaren ehunekoa: % 96,67

Deskribapena: Estrategia bat garatzea eta egokitzeko ibilbide-orri bat ezartzea, nekazaritza ekologikora bideratutako azalera handitzeko eta tokiko klimara egokitutako espezie autoktonoak eta barietate tradizionalak berreskuratzeko, klima-aldaketaren aurrean erresilienteagoak izan daitezen eta ura gutxiago erabil dadin.

51. gomendioa: Nekazaritzarako uraren kudeaketa eraginkorra egiteko kontrol publikoa.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,88

Deskribapena:

Legez kanpoko putzuak, kanalizazioak eta banaketa-sistemak kontrolatzeko eta arautzeko araudia sustatzea, uraren urritasunera egokitutako nekazaritzarako ura modu kontrolatu eta eraginkorrean erabiltzeko, klima-aldaketara egokitzeko neurri gisa.

Praktika egokiei buruzko prestakuntza eta informazioa sustatzea udalerrietako ureztatzaile-komunitateetan, eskualde/nazio mailan.

Ureztatzea eta ekoizpen eraginkorrak sustatzea, uraren erabilera kontrolatuaren arabera

52. gomendioa: nekazaritzako eta abeltzaintzako ustiategietan hondakin-urak kudeatzeko sistemak ezar daitezzen sustatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 97.80

Deskribapena: nekazaritza- eta abeltzaintza-politikak jasagarritasunera eta ur-kontsumoa murriztera bideratzea, trantsizio hidrológico justu baten bidez, eta gure ur kontinentalek (azalekoak, lurpekoak eta kostaldekoak) jasaten duten kutsadura-egoera larriaren aurka borrokatzea:

- Abeltzaintza industrial intentsiboko isurketak erregulatzea eta mugatzea.

- Arrain-haztegietakako isurketak erregulatzea eta mugatzea.
- Ureztatzean gehigarrien (ongarri ez-organikoen, herbiziden eta plagiziden) araudia kontrolatzea.
- Hondakin-uren eta industria-uren arazketa hobetzea eta hirugarren sektoreko prozesuak areagotzea, ura berrerabili ahal izateko, eta hornidura-uren banaketa-sarea hobetzea, oraindik ere % 20tik gorako galerak baitituzte, eskura dauden datu ofizialen arabera.

13. helburua: hondakinen banakako kudeaketa eta kudeaketa kolektiboa hobetzea.

Justifikazioa:

Espanian zitzu bizian hazten da hondakinen ekoizpena, eta horien tratamenduak, berriz, gabezia larriak ditu. Egoera horrek, besteak beste, berotegi-efektuko gasen isuri handiak eragiten ditu, eta horiek ezin dira zehaztasunez zenbatu, sektoreari buruzko datu ziurrak izatea zaila baita.

Materia organikoa, hondakinen ia edukiaren erdia, oso ehuneko txikian iristen da birziklatze-instalazioetara, eta, azkenik, konpost moduan berreskuratzen dena minimoa da materia organiko guztiarekiko.

Hondakinen Lege berriak gomendio interesgarriak jasotzen ditu, hondakin organikoen banakako eta taldeko kudeaketari garrantzi eta aukera handiagoa ematen diotenak eta kudeaketa susta dezaketenak; garrantzitsua izango da martxan jartzea eta ezarritako epeak betetzea.

Gomendioak:

53. gomendioa: konpostaje komunitarioa sustatzea eta, maila partikular eta industrialean, hondakin organikoak bereizteko nahiz alferrik galdutako elikagaiak eta nekazaritzako eta abeltzaintzako hondakinak (adibidez, minda) berrerabiltzeko prozesuei bide ematea, konposta eta biogasa egiteko.

Laguntzaren ehunekoak: % 98,89

Deskribapena: udalerriek komunitateko konpostajea sustatzea eta, maila partikular eta industrialean, hondakin organikoak bereizteko prozesuak eta konpostajerako elikagai-hondakinen eta nekazaritzako eta abeltzaintzako hondakinen (mindak, esaterako) berrerabilpena erraztea biogasa egiteko.

Hondakinen Lege berriaren esparruan:

- Konpostaje partikularren eta komunitarioaren kasuan: zaindu legea betetzen dela eta epeak betetzen direla.
- Konpostaje industrialaren eta nekazaritzako eta abeltzaintzako hondakinen tratamenduaren kasuan, Hondakinen Legean nekazaritzako eta abeltzaintzako hondakinen kudeaketa eta tratamendua zabaltzea eta zehaztea.

14. helburua: elikadura-sistemak elikadura-kate osoan sortzen dituen hondakinak murriztu, berrerabili eta balorizatzea.

Justifikazioa:

FAOren arabera, elikagaiak alferrik galtzearen eta galtzearen ondorioz, berotegi-efektuko gasen 4.4 gigatonelada isurtzen dira urtero. Beraz, alferrik galtzea herrialde bat balitz, munduko hirugarren kutsatzaileena izango litzateke (Txinaren eta AEBren atzetik).

Elikagaien ekoizpenari lotutako berotegi-efektuko gasen emisioak, azkenean alferrik galduko direnak, hainbat iturritatik datoz:

- Lurzoruaren erabilerak aldatzearen eta baso-soiltzearen ondoriozko isurketak.
- Nekazaritzatik eta abeltzaintzatik eratorritako isurketak.
- Erabilitako energiatik eratorritako emisioak (energia, garraioa...).
- Zabortegietako deskonposizioaren ondoriozko isuriak.

Guztira, Elikadura eta Nekazaritzarako Nazio Batuen Erakundearen (FAO) datuen arabera, giza kontsumorako 1300 milioi tona janari galdu dira, guztizkoaren herena.

Alferrik galtzea produkzio-, hazkuntza-, prozesatze-, banaketa- eta kontsumo-prozesu guztietan gertatzen da. Hau da, bai nekazariak, bai konpainiak, bai jatetxeak, bai kontsumitzaileak, erantzukizuna dute galtzen den gehiegizko janari kopuruan. Lehenetsitako iraungipen- eta kontsumo-dateak eragiten dute Europar elikagaiak alferrik galtzearen % 10.

Munduan 821 milioi pertsonak gosea pairatzen duten bitartean gertatzen da hori. Bederatzi pertsonatik batek elikagaien segurtasunik eza pairatzen du, baina, egia esan, guztientzako adina elikagai ekoizten da.

EBk 88 milioi tona elikagai-hondakin sortzen ditu urtean. Nekazaritza Politika Bateratuak (NPB) milioika euro bideratzen ditu elikagaien eta pentsuen ekoizpena sustatzera, baina zati handi bat alferrik galtzen da zuzenean. Elikagaiak alferrik galtzeko arrazoiak asko dira, baina gainproduktzioa ekuazioaren funtsezko pieza da. EBk alferrik galtzen duen elikagai kopurua erdira murriztuko balu, 2030erako, bere elikadura-subiranotasuna eta klima-aldaketaren aurreko erresilientzia handitu ditzake.

Gomendioak:

54. gomendioa: elikadura-sisteman galerak eta alferrik galtzea prebenitzeko lege bat egiteko eta onartzeko lanak bizkortzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 97.70

Deskribapena: aurreproiektuan dagoen Legearen prestaketa bizkortzea: *Elikagaien galera eta xahuketa prebenitzeko legea.*

Helburuak eta epeak lehenbailehen betetzea, elikagaien galerak eta alferrik galtzea prebenitzeko lege-aurreproiektuan ezarritako anbizioarekin. Gainera, beharrezkoa da superproduktzioa mugatzea elikadura-industrietarako estrategia zehatz batekin, banatzaileen artean anti-hondakina sustatzea, mugikorretarako aplikazioak edo tresnak sustatzea alferrik galtzea murrizteko eta aprobetxatzeko, eskola-jatetxe eta jantokietako menuetatik soberan dagoena etxera eraman ahal izatea, hondakinak bereiztera behartzea eta konposta ekoizteko frakzio organikoa aprobetxatu ahal izatea.

55. gomendioa: elikagai-soberakinak banatzea, kolektibo kalteberenei lehentasuna emanez.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,85

Deskribapena: elikagaiak zaborretan ez amaitzea eta kalteberatasun-egoeran dauden pertsonen ez zuzentzea:

- Elikagaien kalitate-estandarren barruan egon behar dute.
- Udalen Gizarte Zerbitzuek behar duten bizilagunak artikulatzen dituzten programetara bidera ditzakete.
- Dena "erabateko konfidentzialtasun"-irizpideen arabera egiten da, non ez den modu publikoan identifikatzen ez emailea ez onuraduna, horrela enpresek marketin-estrategia gisa aprobetxa ez dezaten eta hartzaileak "estigmatiza" ez daitezten.

56. gomendioa: elikatze-kateko aktoreek daten erabilera hobetzea produktuen etiketan, eta inplikaturako kontsumitzaileek eta elikadura-kateko gainerako pertsonen data horiek ulertzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: supermerkatuei iraugitzean dauden produktuak prezio merkeagoan saltzeko betebeharra. Erregulatzea, jatorrizko prezioaren % jakin bat izan dadin eta gutxieneko beherapen bat izan ez dadin.

Elikagaien iraugitzeari buruzko araudia hobetzea.

Eztabaida zabala eta informatua erraztea, eragile guztien ekarpenaren bidez (batzarrak edo herritarren elikadura-kontseiluak).

Aukerak aztertzea eta gomendatzea (legegileak/ez-legegileak), elikatzeko eragileek (kontsumitzaileak barne) eta agintaritzaren arautzaileek etiketatik datak hobeto ulertzeko eta erabiltzeko.

Elikagaiak etiketatzeko eta alferrik galtzeko daten inguruko esperientzia eta jardunbide onenak partekatzea.

Kontsumitzailearen informazio-beharrak betetzea, elikagaiak alferrik ez galtzen laguntzea eta kontsumitzailea arriskuan ez jartzea.

57. gomendioa: erosketaren arduratsua sustatzea, xahuketa ahalik eta gehien saihesteko.

Laguntzaren ehunekoa: % 97.70

Deskribapena: alde aurretik antolatutako erosketaren sustatzea, erosketaren aurretiko zerrenda batekin eta gastu-aurreikuspenarekin, hondakinak ahalik eta gehien saihesteko.

Etkez etxeko erosketaren paketatzea arrazionalizatzea eta orekatzea, paketatzearen tamaina eta plastikoaren erabilera txikiagoa doitzeko (adibidez, konpostagarriak erabiltzen dituztenak), eta ontzien berrerabilera sustatzea (adibidez, kartoizko kutxak).

Etxeko ohiturak sustatzea, familietan eta etxeetan arreta jarrita:

- Inbentarioak egiten eta otorduak prestatzen ikastea.
- Erosketa-zerrenda egitea.
- Janaria behar bezala biltegitzea.
- Hondarrak berrerabiltzea eta errezetatik inspirazioa bilatzea.
- Ez erosi gehiago, bitartean erosketak izugarri lagun dezake etxe batean janaria alferrik galtzea murrizteko.

15. helburua: elikadura osasuntsu eta jasangarria sustatzea, helburu klimatikoekin bat egingo duena eta elikadura-burujabetzan oinarrituta egongo dena, maila guztietan: norbanakoaren eta familiaren elikadura eta sukaldaritza kolektiboa.

Justifikazioa:

IPCCren txostenak, lurraren erabileran ardaztuta (2020), honako hau adierazten du:

- Dietan aldaketak egiteak berotegi-efektuko gasen emisioak murriztea ekar dezake.
- Nekazaritza, basogintza eta Lurreko beste erabilera batzuk berotegi-efektuko gasen munduko isurketen % 23 dira, % 37 munduko elikadura-sistema osoari lotutako isuriak barne hartuta.
- Nekazaritza munduko ur-kontsumoaren % 70 da.
- Uztek klima-aldaketaren inpaktuak jasaten dituzte (dagoeneko oso nabarmenak dira, batez ere Europako hegoaldean).

Munduko Osasun Erakundeak (MOE) dietan fruta, barazki eta lekale gehiago sartzea gomendatu du. Dieta mediterraneo tradizionala MOEk azpimarratzen duen ideal horretara hurbiltzen ari zen.

Muturreko fenomeno atmosferikoek eragindako eskualdeetako elikadura-krisiek eta gerra-gatazkek erakutsi dute nekazaritzako elikagaien merkatuak eten egiten direla aparteko gertakari horiek gertatzen direnean. Horregatik, herrialde askok, krisian segurtasun handiagoa izateko, elikadura-subiranotasuna handitzea aukeratzen dute.

Gomendioak:

58. gomendioa: elikadura eko-jasangarria (hurbilekoa, osasungarria, sasoikoa eta kimikorik gabea) izateko bidea sustatu eta hobetzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 97.80

Deskribapena: gomendio hori hainbat ekintzaren bidez egin liteke:

- Ekoizpen mota hori tokiko, eskualdeko, estatuko edo EBko erakundeek hemen, sasoiko eta modu iraunkorrean ekoiztako elikagaiei emandako laguntza eta pizgarrien bidez sustatzea.
- Lehendik dauden pizgarriak ezagutzea eta birbideratzea. Nekazaritzako ekoizle ekologikoak eta trantsizioan daudenak sustatzea eta sustatzea.
- Ekojasangarritasun-irizpide horiek betetzen ez dituzten produktuentzat zerga bat zigortzea edo sortzea.
- Kostuak merkatzeko bitartekari-kopurua arautzea.
- Tokiko txanponak nekazaritzako elikagaien kate laburrak sustatzeko.
- Horrelako neurriak babestea, herritarrei publizitatea, informazioa eta hezkuntza emanez.
- Etiketetan gardentasun handiagoa izatea elikagaiaren kalitateari/jatorriari/inpaktuari buruz.

59. gomendia: elikagai ez-osasungarrien aurrean elikagai osasungarrien publizitatea sustatzea, desinformazioari aurre egitea eta informazioa egiazkoa eta gardena dela ziurtatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 95,56

Deskribapena: Kontsumo Ministerioaren Errege Dekretuaren gomendioaren ildotik, haurrak haurren bizitzako esparru jakin batzuetan kaltegarriak diren elikagaien publizitate babestea helburu duena, elikadura-produktuen publizitatea arautzea litzateke, kontrolaren edo sustapenaren bidez, herritar guztientzat jasangarriagoak eta osasungarriagoak diren elikadura-ohiturak sustatzeko, dieta mediterraneoarekin bat etorritz. Hala ere, neurri espezifikoak ezarri ahal izango dira biztanleria-sektore ahulenentzat.

60. gomendia: herritarrek erraz ulertzeko moduko informazioa eta sentsibilizazioa ematea, sasoiko eta hurbileko elikagaien ingurukoa.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,90

Deskribapena: informazio- eta sentsibilizazio-kanpainak garatzea (adibidez, publizitatearen bidez), erraz ulertzeko modukoak, biztanleentzako, ekoizleentzako eta jasangarritasunerako onurak, sasoiko produktuen kontsumoa eta hurbiltasuna azaltzeko. Osasunerako onurak, sasoz kanpoko edo urrutiko elikagaien energia-gastuak, ur-kontsumo handiagoa eta abar hartzen ditu barne. Halaber, ekoizten dutenengandik hurbilago dagoen erosketa sustatzeko (banaketa-kanalak laburtzea).

Era berean, merkatuak eta saltoki handiak inplikatzeko planteatzen da, modu argi eta errazean informatu dezaten saltzen dituzten elikagaietatik zein diren sasoikoak eta gertukoak.

61. gomendia: erosketa publikoetan ekoizpen eko-jasangarriko produktu jasangarriak (ekologikoak, hurbilekoak, elikadura-ekosistema dibertsifikatuak) erosteko konpromisoa hartzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 95,56

Deskribapena: gomendio honen helburua da leheneratzeko eta/edo nekazaritzako elikagaien produktuak kontratatzeke kontratazio publiko guztietan lehentasuna ematea produktu osasungarriei, klima-helburuekin bat datozeinei eta ekosistema naturalen elikadura-subiranotasuna, dibertsifikazioa, kontserbazioa eta leheneratzea bultzatzen dutenei.

62. gomendioa: hurbileko eta ingurumen-inkaktu gutxiko elikagaietan oinarritutako dieta mediterraneora itzultzen laguntzea (animalia- eta landare-jatorriko proteina-kontsumoan orekatua den dieta berrartzea, MOEren osasun-irizpideekin bat).

Laguntzaren ehunekoa: % 95.59

Deskribapena: hainbat ekintza-ildo kontuan hartuta, Espainiako populazioa dieta mediterraneo tradizionalan oinarritutako elikadura-ohituretara itzul dadin sustatu nahi da. Dieta horrek hurbileko elikagai gehiago eta landare-jatorriko elikagai gehiago biltzen zituen. MOEren txostenak adierazi zuen bezala, 2015. urtean dieta osasungarri batek fruta, barazki eta lekale gehiago jatea dakar, dieta mediterraneoaren kasuan bezala.

16. helburua: elikadura-sistemaren gobernantza parte-hartzailea hobetzea.

Justifikazioa:

Erakundeek aktoreen jarduerak koordinatu, egituratu eta zehazten dituzte, eta elikadura-ingurunearen funtsezko alderdietan eragiten dute, hala nola merkatuan eskuragarri dauden elikagaien aniztasunean (eskuragarritasuna), elikagaien prezioetan eta merkaturatzean, osasun-segurtasunean eta abarretan. Badira jada Espainiako Gobernuaren mendeko erakunde horiek, Nekazaritza, Arrantza eta Elikadura Ministerioarenak, funtzio hori betetzen dutenak, Administrazio Zentralaren eskumenen muge barruan.

Estatu Agentzia hori, Elikagaien Informazio eta Kontrolerako Agentzia (AICA), autonomia-erkidegoetako agentziekin batera existitzen da, eta autonomia-erkidegoek zuzenean gauzatzen dituzte eskumenak, Andaluziako Juntak bezala, edo Agentzia Autonomo espezifiko baten bidez, sortu berri den Elikagaien Segurtasunerako Aragoiko Agentzia kasu. Kasu batzuetan, helburu orokorrako dituen Agentzia baten esparruan egiten da elikagaien kontrol hori. Esate baterako, Elikagaien Segurtasunerako Agentzia Katalana, Osasun Publikoaren Agentziaren arlo bat da. Erakunde horiek beren helburuak zabaldu beharko lituzkete, eta elikadura-katea osasungarriagoa izan dadin, klima-helburuekin bat etor dadin eta elikadura-subiranotasuna bultzatzen sustatu beharko lukete.

Elikagaien gobernantzaren zenbait alderdiren izaera parte-hartzailea handitzeak oso erabilgarria dela erakutsi du. Udal mailan, zenbait hiri eta udalerritan elikadura-kontseiluak sortuz, organo misto gisa, informazioa emateko, parte hartzeko, eztabaidatzeko eta eragindako eragileen artean sinergiak sortzeko organo gisa, oso gune interesgarriak izan daitezke elikadura-arazo guztiak herritarrekin lantzeko (emisioak murriztea, elikadura-sistemaren eremuan egokitzeko estrategiak sustatzea, elikadura-subiranotasuna, banaketa eta merkaturatzea jasangarriagoa eta ekoizle txikiei hurbilagoa izatea, eta abar.).

Gomendioak:

63. gomendia: elikagaien inguruko udal-kontseiluak era daitezen sustatzea (administrazio publikoetatik), herritarrek, administrazioak, enpresek eta elikadura-kateko beste agente batzuek parte har dezaten eta, horrela, banaketa-zirkuitu laburrak eta jasangarriak susta daitezen.

Laguntzaren ehunekoa: % 89,66

Deskribapena: baliabideak jartzea udalerriek edo tokiko gobernuek elikadura-kontseiluak sor ditzaten, partaidetza eta lankidetzaren publiko-pribatuko plataforma gisa, udal-elikadura iraunkorraren estrategia landu eta ezartzeko talentua eta energiak artikulatzeko.

64. gomendia: elikadura osasungarri, iraunkor, ekologiko eta hurbiltasunaren sustapena esplizituki txertatzea Elikagai-segurtasunaren, ingurumen-osasunaren eta kontsumoaren inguruko agentzia edo sailetan, eta maila zentraleko eta autonomikoko kontsumoan.

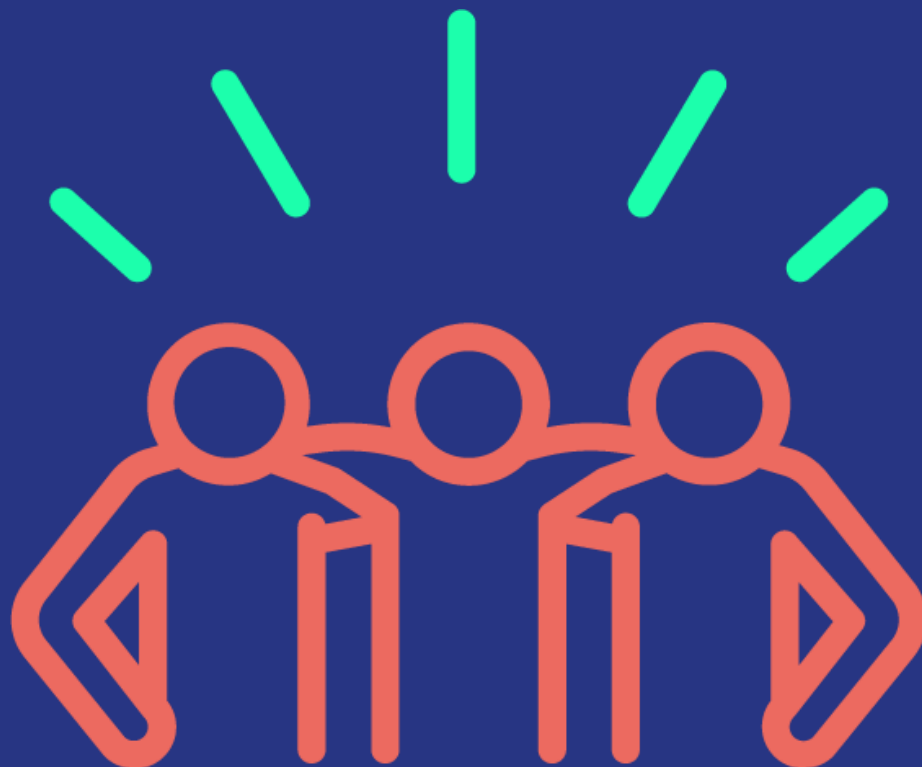
Laguntzaren ehunekoa: % 98,85

Deskribapena: estatuko agentziaren eta elikagaien kontrolerako eta segurtasunerako autonomia-erkidegoetako agentzien edo zerbitzuen helburuen artean sartzea elikadura iraunkorra, osasungarria, hurbilekoa eta sasoikoa sustatzea, gomendio honek biltzen duen helburuarekin bat etorritik.

AKTOREEN ZERRENDA

Jarraian, biltzarkideek bizi-arlo horretako gomendioak errazago aintzat har ditzaketela ezarri zuten eragileen zerrenda jasotzen da, administrazio eta erakunde publikoen, gizarte zibilaren edo intereseko beste sektore batzuen barruan dituzten eskumenen eta gaitasunen arabera

- 1) Estatuko, Europako eta nazioarteko administrazio eta organismo publikoak
 - a) Nazioartekoak: CMNUCC/UNFCCC
 - b) Europakoak: Europako Batzordea
 - c) Espainiakoak:
 - i) Parlamentua
 - ii) Espainiako Gobernua:
 - Nekazaritza, Arrantza eta Elikadura Ministerioa
 - Trantsizio Ekologiko eta Erronka Demografikorako Ministerioa
 - Autonomia-erkidegoetako gobernuak
 - Udal-gobernuak
- 2) Gizarte zibila
 - a) Nekazaritzako erakunde profesionalak (ASAJA, COAG, UPA, etc.)
 - b) Nekazaritza eta abeltzaintza ekologikoko elkarteak (SEAE, etc.)
 - c) Erakunde ekologistak.
 - d) Ekoizleen elkarteak (kooperatibak)
 - e) Herritarrak

**KONTSUMOKO
BIZITZA ETA GIZARTE ARLOA**

KOMUNITATEEN, OSASUNAREN ETA ZAINKETEN BGA

17. helburua: mugikortasun jasangarria sustatu, optimizatu, berregituratu eta hobetzea, garraio publiko eraginkor eta ez-kutsatzaileetarako azpiegiturekin.

Justifikazioa:

Helburu horrek hirietako emisioak eta kutsadura murrizten, hirietarako irisgarritasuna hobetzen eta auto-ilarak saihesten laguntzen du. Bestalde, leku guztietara iristen den garraio publiko on batekin, autoaren erabilera murriztu egiten da.

Gomendioak:

65. gomendioa: garraio publikoaren erabilera sustatzea, maiztasuna handituz, konektagarritasuna hobetuz, ibilbideak soilduz eta bidaiak merkatuz (hiriko eta hiriarteko eremuan, baina, batez ere, landa-eremuan).

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: garraio publikoaren erabilera honako ekintza hauen bidez bultzatu daiteke:

- Txartel integratua sustatzea.
- Estatuko legeria, hiriguneetara, konektibitate eta intermodalitate iristen dena.
- Eskola-garraio publikoa.
- Eraginkortasuna hobetzea, garraio publikoko ibilgailuen berotegi-efektuko gasen emisioa murriztuz.
- Hirietako garraio publikoaren prezioa merkatuz edo hiriko doako garraio publikoa sustatuz, trena eta aldiriko trena indartuz.
- Autobus edo okupazio handiko ibilgailuen erreien sorrera eta erabilera sustatzea.

18. helburua: aireko mugikortasunak klima-aldaketan duen eragina murriztea

Justifikazioa:

Aireko mugikortasunak gehiegizko ingurumen-kutsadura eragiten du, ez baitago erregai fosilen alternatibarik aire-zirkulazioan.

Helburu horrek pertsonen eta ekosistemen osasuna (arnasketakoa, etab.) hobetzen laguntzen du, kutsadura murrizten baitu (akustikoa, ingurumenekoa, hondakinak). Era berean, aireko garraioaren gehiegizko kostuak behera egiten du, garraio publikoaren azpiegiturari (trenbidekoa) laguntza handiagoa ematen baitio.

Gomendioak:

66. gomendioa: Espainian etxeko hegaldiak gutxitzea, trena hartzeko aukera dagoenean.

Laguntzaren ehunekoa: % 87,36

Deskribapena: Espainian, etxeko hegaldiak minimizatu egin daitezke neurri hauen bidez:

- Hegaldien eskaintza/eskaria prezioen bidez arautzea.
- Hegaldien kopurua murriztea.
- Hegaldi horien kostuari eta kutsadurari buruzko kontzientzia sortzea.
- Erabilera alternatiboak sustatzea.
- Kanpo-efektuak zenbatzea hegazkinaren kostuan.
- Hegazkinez egin beharreko ibilbideetarako gutxieneko kilometroak ezartzea (adib.: hegazkinez bidaiatu daiteke, ibilbidea 350 km-tik gorakoa bada).

19. helburua: autoaren erabilera murriztea

Justifikazioa:

Autoa erabiltzeak erregai fosilen gehiegizko kontsumoa eragiten du, eta, gainera, autoak espazio publikoa okupatzen du (erreiak, aparkalekua).

Helburu horren helburua da zaintzan lan egiten duten edo aritzen diren pertsonen joan-etorriak minimizatzea, eta mugikortasuna murriztea telelana egin ezin duten lanetan.

Gutxiago kutsatzen duten ibilgailuen/garraioen irisgarritasuna errazten laguntzen du, erregai fosilen erabilera murriztuz garraio alternatibo eta jasangarrien erabilera sustatzen du, garraioak sortutako berotegi-efektuko gasen isurketa murriztuz eta pertsonen osasuna hobetuz.

Gomendioak:

67. gomendia: ibilgailua partekatzeko bitartekoak sustatzea, plataformen nahiz kooperatiben bidez.

Laguntzaren ehunekoa: % 91,86

Deskribapena: teknologia berriak aliatu bat izan daitezke autoen kopurua murrizteko eta dauden autoen erabilera arrazionalagoa egiteko. Besteak beste, honako neurri hauen bidez: autoa partekatzeko izena ematen duzun udaletako aplikazioak, autoa partekatzeko kooperatibak eta aparkatzeko lehentasunezko espazioak.

68. gomendia: hirietan eta herrien artean bidegorri seguruak sustatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 96,70

Deskribapena: bizikletaren erabilera segurtasunik onenarekin erraztea, pertsona gehiago batu ahal izateko, adina, generoa edo forma fisikoa edozein dela ere; izan ere, modu osasungarriak dira eta ez dute kutsatzen.

Inguruko udalerriak bizikleta-errei seguruekin lotzea.

69. gomendia: lurralde eta auzo guztietan alokairu soziala bermatzea, joan-etorrietan askoz ere denbora eta energia gutxiago inberti dadin.

Laguntzaren ehunekoa: % 88,10

Deskribapena: zaintzaren beharra areagotu egingo da klima-aldaketaren ondorioengatik, bereziki egoera ahulenean dauden biztanleentzat. Horregatik, beharrezkoa da lan horiek egiten dituzten pertsonak beren lana behar den lekutik gertu bizitzeko aukera izatea.

70. gomendia: gutxiago kutsatzen duten ibilgailuak eskuratzeko eta errekontza-ibilgailuak energia berriztagarrietara egokitzeko neurriak (parke publikoan eta pribatuan).

Laguntzaren ehunekoa: % 93,18

Deskribapena: araudiak formulatzea eta ezartzea, azpiegituretarako diru-laguntzak barne, berrikuntza sustatzeko, eta autoen eta hornidura eskuragarrien ekoizpena arautzeko, bai eta errekontzakoak elektriko bihurtzeko ere.

20. helburua: trantsizio justua lortzeko lan egitea, bai barne-migrazioetan, bai beste herrialde batzuetatik datozen migrazio behartuetan, eta, aldi berean, migrazioaren eta dauden eta aprobetxatzen ez diren azpiegituren aprobetxamenduaren arteko sinergiak bilatzea (Espainia hustua).

Justifikazioa:

Bizi-kalitatearen baldintzak bermatu behar dira (elikadura, higiena eta osasun-arreta), eta hutsune legalak, beldurra eta konfrontazio sozialak saihestu behar dira. Integrazio sozioekonomiko eta kulturalari laguntzea.

Gomendioak:

71. gomendia: bidezko trantsizioa lortzeko lan egitea, estatu-mailako migrazioek eta lekualdaketa klimatikoek eragindako oinarrizko premiak eta premia kulturalak aintzat hartuta.

Laguntzaren ehunekoa: % 89,29

Deskribapena: migrazio potentzialaren eragina planifikatzea, oinarrizko premiak bermatzeko (elikadura, higiena eta osasun-arreta), kulturartekotasunak harrerako biztanlerian duen eragin kulturala kontuan hartuta.

Iristen diren eta dauden pertsonen lekua planifikatzea, antolatzea eta ezagutzea.

72. gomendia: mediterraneoko klima-aldaketaren inpaktuek eragindako migrazioei eta lekualdaketei ematen zaien arreta Europa mailan aurreikusi eta planifikatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 92,94

Deskribapena: ekologia kontuan hartuta eta trantsizio justua planifikatuta, migrazioetan, exodo masiboetan, indarkerian, muturreko gertakarien eraginen ondoriozko desplazamendu-prozesuetan edo desertifikazioan mafiak saihesteko, Espainiara iristen diren edo Espainiatik alde egiten duten pertsonen harrerari eta integrazioari buruzko nazioarteko koordinaziorako akordio edo araudi orokor bat proposatzen da.

73. gomendia: sartzen diren migrazio-fluxuak barruko migrazio-fluxuekin berrantolatzea (Espainia hustua) eta egiturak aprobetxatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 88,37

Deskribapena: arazo bat dugu biztanleria zahartzeagatik eta hiri handietara migratzeagatik. Ia inork ez du zelaiaz arduratu nahi, eta lurraldeen arteko desorekaren ondorioz, geratzen den jendeak ez ditu bizitza duin baterako behar diren zerbitzuak.

21. helburua: klima-aldaketaren ondorioen eta eraginen aurrean kontzientzia, ezagutza eta sentsibilitatea areagotzea, bai eta horren aurrean prestakuntza-testuinguruan jarduteko moduak ere.

Justifikazioa:

Garrantzitsua da hezkuntza eta informazioa areagotzea, klima-aldaketaren inguruan gertatzen ari denaz jabetzeko. Gainera, gazteek, kontzientzia hartzen badute, gizarte-aldaketa eragiteko ahalmen handiagoa dutela uste da. Klima-aldaketaren arloko prestakuntzak hezkuntza-etapa guztiak hartu behar ditu: eskolaurretik unibertsitatera eta lanbide-/enplegu-heziketara. Funtsezkoa da, ikastetxeetan, familiak ere inplikatzeko, ikastetxeetan egiten den lana osa dezaten; bai eta jarduera batzuetan familiak kontuan hartzea ere (adibidez, bisitaldietan), testuinguruak garrantzia baitu sentsibilizatzeko eta hezteko orduan.

Klima-aldaketa irakasgai askotan sar daitekeen zeharkako alderditzat hartzen da, baina, zeharkakotzat jotzen denez, irakasgaietan ez sartzeko arriskua dago. Horregatik, hezkuntza-maila bakoitzean klima-aldaketarekin lotutako zer eduki eta gaitasun landuko diren eta denbora eta baliabideak esleituko zaizkion zehaztea litzateke garrantzitsuen.

Helburu horrekin, honako hau lortu nahi da:

- Klima-aldaketaren ondorioen eta klima-aldaketari aurre egiteko moduen gaineko kontzientzia, ezagutza eta sentikortasuna handitzea.
- Gizartea klima-aldaketaren kontrako jardueran inplikatzeko, ohiturak eta jarduerak aldatzea sustatuz.
- Klima-aldaketari buruzko politikei oro har lagundu dakien lortzea.

Gomendioak:

74. gomendioa: ikastetxeetan eta beste prestakuntza-gune batzuetan klima-aldaketaren inguruko prestakuntza areagotzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,73

Deskribapena: gomendio hau garatzeak ekarriko lituzkeen hainbat ekintza adierazten dira, baita gomendioa gauzatzeko modua ere:

- Ingurumen-hezkuntza eta sentsibilizazioa prestakuntza- eta hezkuntza-etapa guztietan: edukiak eta irakasgaiak sartzea klima-aldaketa landuko duten prestakuntza-curriculumean eta horrekin lotutako esparruetan (adibidez, elikagaiak ekoiztea eta elikagaiak alferrik galtzea).
- Eskola-baratzeak sortzea, klima-aldaketari buruz ikasteko eta sentsibilizatzeko gune praktiko gisa.
- Ikuspegi globala txertatzea, hainbeste baliabiderik ez duten beste herrialde batzuen egoerari buruz sentsibilizatuz.
- Ikastetxeetan ingurumen-koordinazioko figura bat sortzea (berdintasunaren arloan edo beste esparru batzuetan koordinatzen duten pertsonak dauden bezala).
- Figura horren eginkizunak honako hauek izango lirateke: maila bakoitzean irakasgaietan eman beharreko edukiak koordinatzea eta ikastetxetik kanpoko bisitak eta jarduerak antolatzea.
- Irakasleak eta hezkuntzaren hainbat eremutan (zuzendaritza-taldeak, etab.) erabakiak hartzen dituzten pertsonak prestatzea eta sentsibilizatzea.
- Hezkuntza-sistemako prestakuntza, lan-merkatuan sartuko diren pertsonak jasangarritasunari dagokionez gaitzeko (lanbide-heziketa, unibertsitateak, etab.).
- Belaunaldien arteko espazioak eta lurraldearekin lotutako herri-jakinduria (landa-eremua eta eremu naturala) barne hartzen dituzten ekintzak, bai eta klima-aldaketa arintzea eta horretara egokitzea barne hartzen duten pertsonak eta jarduerak ere.

22. helburua: gizartea klima-aldaketaren kontrako jardueran inplikatzeko, ohiturak eta jarduerak aldatzea sustatuz.

Justifikazioa:

Klimaren gaia ez dago oso presente herritarren kezketan, eta, beraz, beharrezkoa da haren garrantzia handitzea, klima-aldaketa serio har dadin.

Klima-aldaketari buruzko informazio falta dago, ez eskuragarri dagoen informazioa, baizik eta eskuragarria eta argia dena eta herritarrengana iristen dena.

Gizartea inplikatzeko oinarritzkoa eta funtsezkoa da biztanleek kontzientzia har dezaten eta klima-aldaketaren problematikari aurre egitea lor dezaten.

Helburu horrek honako hauek lortzen laguntzen du:

- Klima-aldaketa egokitu eta arintzea; izan ere, gizarteak klima-aldaketara egokitzeko eta arintzeko neurriak har ditzan, arazoaz jabetu behar du, eta arazoaren aurrean nola jokatu jakin behar du.

- Trantsizio justua, hezkuntzaren eta informazioaren unibertsaltasuna aukeraberdintasunerako tresna nagusia delako.
- gizartea klima-aldaketaren kontrako jardueran inplikatzeko, ohiturak eta jarduerak aldatzea sustatuz.
- Klima-aldaketari buruzko politikei oro har lagundu dakien lortzea.

Gomendioak:

75. gomendioa: gizartea klima-aldaketaren inguruko heziketan eta sentsibilizazioan inplikatzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: gomendio hau garatzeak ekarriko lituzkeen hainbat ekintza adierazten dira, baita gomendioa gauzatzeko modua ere:

- Klima-aldaketari buruzko hezkuntza eta sentsibilizazioa adin guztietako pertsonentzat (haurrak, gazteak eta helduak), Administrazioetik eta erkidego-egituren bidez (zu bezalako norbaitek gauzak azal ditzan sustatzea).
- Herritarrek klima-aldaketarekin lotutako kanpainetan sar daitezkeen errazteko bitartekoak eta baliabideak ematea.
- Klima-aldaketari buruzko sentsibilizazio-, kontzientziazio- eta informazio-kanpainak, herritarrentzako ekintza zuzenen bidez.
- Administrazio publikoko langileak eta politikariak prestatzea eta sentsibilizatzea.
- Biztanleei jakinaraztea klima-aldaketarako neurriak garatzeak zer onura ekar diezazkiokeen (modu positiboan).
- Klima-aldaketara egokitzeko eta arintzeko neurriak ezartzeko aukerei buruzko informazio-zerbitzua, bai eta horiek gauzatzeko dauden onurak eta laguntzak ere.

23. helburua: klima-aldaketari buruzko informazioa zabaltzea eta unibertsalizatzea, eta egiazkoa izatea, oinarri zientifiko, argi, pedagogiko eta eskuragarriarekin, informazio faltsua zabaltzea saihestuz.

Justifikazioa:

Klima aldaketak ez du behar lukeen garrantzia jendearen kezketan. Horri buruzko kezka piztu behar da maila masiboan, baita horri nola heldu jakiteko informazioa ere.

Horretarako, beharrezkoa da klima-aldaketari buruzko informazioaren ikusgarritasuna handitzea gizarte osoarentzat, eta klima-aldaketaren ondoriozko inpaktu eta arriskuei buruzko informazio eguneratua eskuratzeko aukera erraztea, klima-aldaketari buruzko txostenak egiteko gai diren erakunde zientifiko independenteen bidez egiaztatu bada informazio hori. Informazio kontraesankorrak edo faltsuak zabaltzea ere saihestu behar da.

Garrantzitsua da jende askorengana iristea, eta, beraz, irismen handiena ematen diguten bitartekoak, uneak eta kanalak erabili behar dira.

Helburu horrek honako hauek lortzen laguntzen du:

- Klima-aldaketa egokitu eta arintzea; izan ere, klima-aldaketarekin lotutako edozein neurri hartzeko edo babesteko, beharrezkoa da gizartea horrekin kontzientziatuta egotea.
- Klima-aldaketari buruzko politikei oro har lagundu dakien lortzea.
- Klima-aldaketari buruzko informazioa zabaltzea eta unibertsalizatzea, argia, pedagogikoa eta eskuragarria izan dadin, informazio faltsua zabaltzea saihestuz.
- Trantsizio justua, informazioa gizartera eta haren profil desberdinetara iristea areagotzen duelako.

Gomendioak:

76. gomendioa: komunikabideetan klima-aldaketaren inpaktuari eta klima-aldaketa gerarazteko hartu behar diren neurriei buruzko eztabaida eta dibulgazioa sustatzea, pertsona eta lurralde kalteberenei arreta berezia jarritz.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,88

Deskribapena: gomendio hau garatzeak ekarriko lituzkeen hainbat ekintza adierazten dira, baita gomendioa gauzatzeko modua ere:

- Informazio-zentroak sortzea: herritarrei irekitako zentroak hiri edo eremu bakoitzean. Ekipamendu horietan, herritarrek beren ohitura pertsonalak berrikus ditzakete, ingurumen-ondorioen ikuspegitik, eta *ad hoc* gomendioak lor ditzakete, urteko helburuen gomendio pertsonalizatua barne.
- Zentro horiek beren gain hartuko dute etxez etxeko bisitak egitea, jende guztia ez baita zentro horietara sartzen, haien bizilekuei eta ohitura indibidualei buruzko diagnostikoak egiteko eta etxeei aholkuak emateko. Neurrien garapenaren jarraipena ere egingo da.
- Inkestak egitea, klima-aldaketari buruzko informazioa nola iristen den jakiteko.

- Biztanleei informazioa ematea klima-aldaketarako neurrien garapenak herritarrentzat izan ditzakeen eraginei eta onurei buruz (positiboan). Eraginak eta arriskuak tratatu beharko dira, baina baita ekintzarako alternatibak ere.
- Ikusle askoko une eta kanalak erabiltzea.
- Batetik, klima-aldaketa eta konponbideak nola eragiten ari diren azaltzen duten datuetan oinarritutako informazioa eman behar da, eta, bestetik, kanpaina txundigarriak garatu behar dira, bere garaian DGTren kanpainak eta abar izan ziren bezala.
- Komunikabideetan pilulak garatzea, plataforma desberdinak erabiliz.
- Erreferentziazko pertsonak erabiltzea (enbaxadoreak), publiko espezifikoez (batez ere, kalteberentzat) direnak. Erreferentziazko pertsonak dira, eta pertsona konprometituak ere badira.
- Komunikazio-kanal masiboak gehiago erabiltzea klima-aldaketaren arloan sentsibilizatzeko eta kontzientziazteko (YouTube, Instagram, aplikazio ofizialak, TikTok, telebista, irratia, etab.). Kanal horien bidez, klima-aldaketarekin lotutako egun esanguratsuak bistaratzeko (Uraren Eguna, Lurraren Eguna, Ingurumenaren Eguna, etab.).
- Komunikazio-bideak desberdinak izango dira hainbat biztanleria-profiletara iristeko: gazteak, adinekoak, etab.

24. helburua: landa-ingurunearen babesa ingurumenean eragin handia duten jardueren aurrean, bizi-kalitatea areagotuz

Justifikazioa:

Udalerriek eta lurraldeek jarduera ekonomikoak kokatzeko duten eskumenaren ondorioz, enpresa-parkeak eta jarduera ekonomikoetarako eremuak garatu behar dira, eta horiek ingurumen-inpaktu handia sortzen dute landa-ingurunean sortzen dituzten isuriengatik.

Beharrezkoa da landa-ingurunea babestea egiten diren jardueretatik eta urbanizaziotik eratorritako inpaktu kutsatzaileetatik, arrazoi horiengatik degradatzen ari diren ekosistemen baliabide naturalak eta zerbitzuak zaindu behar baitira.

Garrantzitsua da horrelako eremuak planifikatzea, ahalik eta modu arrazionalenean egin daitezen, emisioak murriztuz, lurraldeko enpresa eta urbanizazioen gehiegizko eraikuntza eta plangintza irrazionalagatik.

Baliabide horiek gorde behar ditugu herritar guztientzako jarduerak eta zerbitzuak garatzeko, landa-ingurunearen bizi-kalitatea eta baliabideen babesa areagotuz.

Helburu horrek honako hauek lortzen laguntzen du:

- Klima-aldaketa egokitu eta arintzea, landa-inguruneak landa-inguruneak eskaintzen dituen ingurumen-zerbitzuak eskaintzen dituelako, klima-arriskueta egokitzeko eta arintzeko beharrezkoak direnak.
- Bidezko trantsizioa, landa-ingurune bizi-kalitatea hobetuz eta biztanleengan eta biztanleengan eragiten diren ingurumen-inpaktuak babestuz, horien onurak askotan hirietara bideratzen baitira. Orduan, landa-inguruneak inpaktuak hautematen ditu eta ez ditu onurak jasotzen.

Gomendioak:

77. gomendioa: landa-eremua gehiegizko urbanizazioaren eta jarduera kutsatzaileen inpaktuetatik babestea.

Laguntzaren ehunekoa: % 96,74

Deskribapena: gomendio hau garatzeak ekarriko lituzkeen hainbat ekintza adierazten dira, baita gomendioa gauzatzeko modua ere:

- Enpresa- eta teknologia-parkeak aurreratzea, prebenitzea eta planifikatzea, eraikuntzak eta horien jarduerak klima-aldaketan duten eraginagatik.
- Parkeen/enpresa-poligonoen banaketa planifikatzea, lurralde-arrazionalizazio handiagoa lortzeko, horiei lotutako emisioak murrizte aldera, jardueraren beraren, joan-etorrien eta abarren ondorioz.
- Landa-lurraldea babestea, ez ezer ez egiteko (museo bat ez izatea), baizik eta jarduera kutsatzaileak saihesteko eta, beste neurri batzuekin batera, jarduera jasagarriak garatzen laguntzeko.
- Baldintza zorrotzagoak ezartzea, ingurumenaren eta klima-aldaketaren ikuspegitik, landa-ingurune erabilerei eta jardueri dagokienez.
- Landa-ingurunean ezartzen diren jarduerak ingurumenarekin eta klima-aldaketarekin lotutako txosten positiboa izan behar dute.

25. helburua: landa-eremuetako despoblazioa eta zahartzea geldiaraztea eta biztanleria finkatzen laguntzea.

Justifikazioa:

Landa-ingurunea despopulatzeak paisaia-inpaktua eragiten du bertan behera uztearen ondorioz, eta ingurumena arriskuan jartzen du lurraldea ez kudeatzeagatik; arrisku horiek areagotu egiten dira klima-aldaketarekin.

Oinarrizko zerbitzuak eta baliabideak (etxebizitza, lurra edo enpresa bat garatu ahal izateko espazioak) eskuratzeko zailtasunak landa-ingurunearen birpopulatzea zailtzen du, eta abandonua betiketzen jarraitzen du.

Etxebizitzarako eta eraikinetarako sarbiderik ez dagoenez, pertsonak ezin dute bertan bizi, eta jarduera berriak instalatzea ere zailtzen du.

Beharrezkoa da biztanleak eta gazteak ez joatea eta lurraldea birpopulatzea hura zaintzeko; bestela, arazoak daude hura kudeatzearekin (sute-arriskua handitzea, etab.).

Gainera, zerbitzu egokiak dituen landa-inguruneak bizitza jasangarriagoak garatzeko aukera ematen du, inpaktu txikiagoa (emisio gutxiago) sortzen baitute, landa-ingurunetik bizitzera itzultzen diren pertsona batzuegan ikusten den bezala.

Helburu horren helburua da landa-ingurunean pertsonak finkatzeko eta jarduera ekonomiko iraunkorrak garatzeko behar diren zerbitzuak gehitzea, bai eta landa-ingurunean bizitza duina izateko aukera emango dieten pertsonen etxebizitzak eta lurrak ematea ere. Landa-ingurunean enpresa iraunkorrak sustatzeak bertan bizi diren eta hirietara lan egingo duten pertsonen mugikortasuna murrizten du.

Klima-aldaketa egokitzen eta arintzen laguntzen du; izan ere, landa-ingurunea birpopulatzeak aldaketa hori zaindu eta kudea dezaketen pertsonen presentziari laguntzen dio, bai eta haien baliabide naturalei eta ematen dizkiguten zerbitzuei ere, funtsezkoak baitira klima-aldaketa arintzeko eta egokitzeko.

Bidezko trantsizioan laguntzen du, zeren:

- Arreta berezia eskaintzen die degradatuagoak dauden eta hiri handiek dituzten onurak ez dituzten landa-inguruneei.
- Zerbitzuak eskuratzeko baldintzak hobetzen ditu, hirietan daudenen aldean.
- Pertsonen bizi-kalitatea hobetzen du, hiriei dagokienez.
- Enplegu-aukerak sortzen ditu

Gomendioak:

78. gomendioa: landa-inguruneari beharrezko zerbitzu publiko eta pribatuak ematea, politika publikoak bultzatuz, enpresa eta jarduera iraunkorrako ezartzeko eta bertako biztanleen bizi-kalitatea hobetzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,90

Deskribapena: gomendio hau garatzeak ekarriko lituzkeen hainbat ekintza adierazten dira, baita gomendioa gauzatzeko modua ere:

- Lehentasunezkoa da pertsonen bizitzeko eta lan egiteko aukera ematen dieten oinarriko zerbitzuak betetzea (kontziliazioa barne): habia-etxeak, osasuna, gizarte-zerbitzuak, komunikazioak, kultura, garraioa eta hezkuntza.
- Zerbitzuak landa-ingurunearen errealitatera egokituta egon behar dira, hala nola eskariaren arabera garraioa.
- Zerbitzu publikoek ekonomiaren dibertsifikazioa bultzatu behar dute, landa-inguruneak lehen sektoreaz haragoko beste jarduera iraunkor batzuk barne hartu behar ditu, hala nola turismo iraunkorra.
- Landa-ingurunean zerbitzuak ezartzeko diskriminazio positiboko tresnak garatzea.
- Enpresa pribatuen emakidak arautzea, hiri- eta landa-lurraldeetako zerbitzuak orekatzeko, eta zerbitzu horiek eskaintzen dituzten enpresa pribatuek gutxieneko estaldura izatea.
- Lankidetzan publiko-pribatua zerbitzu batzuk garatzeko, adibidez, eraikin publiko batean kutxazain bat izateko.
- Landa-eremuetan interneterako eta telekomunikazioetarako konektibitatea hobetzea, jendeak landa-ingurunean telelana egin ahal izan dezan.
- Interneterako konexioak berrikustea hainbat lurraldetan, gutxieneko estaldura izateko.
- Landa-ingurunerako (garraioa, banka, telekomunikazioak, etab.) egokitutako gutxieneko zerbitzu publikoak eta pribatuak ematea.
- Administrazioa/eskaintzen dituen zerbitzuak deszentralizatzea.
- Lehendik dauden etxebizitzetarako sarbidea eta erabilera sustatzea, jabetzan eta alokairuan, eta birgaitzea.
- Etxebizitzak birgaitzeko/alokairurako laguntzak
- Lur-bankuak sortzea, lurrerako sarbidea errazteko eta ekimen berriak garatzeko.

- Beste jarduera ekonomiko batzuen dibertsifikazioa sustatzea (ez bakarrik nekazaritza eta abeltzaintza).
- Lehendik dauden azpiegiturak eta eraikinak erabiltzea jardueren ezarpena sustatzeko.

26. helburua: landa-inguruneko baliabideen aprobetxamendua, kontserbazioa eta kudeaketa iraunkorra sustatzea, biztanleria finkatzeko eta enpresa iraunkorrak garatzeko.

Justifikazioa:

Landa-ingurunea bertan behera uzteak paisaia-inpaktua eragiten du bertan behera uztearen ondorioz, eta ingurumena arriskuan jartzen du lurraldea ez kudeatzeagatik; arrisku horiek areagotu egiten dira klima-aldaketarekin. Etxebizitza eta eraikin asko birgaitu egin behar dira. Etxebizitza eskuratzeko aukerarik ez dagoenez, pertsonak ezin dira landa-eremuetan bizi.

Landa-ingurunea, zerbitzu egokiekin, aldeko giroa da klima-aldaketaren aurkako borrokaren aldeko jarrerak eta bizi-ohiturak garatzeko (komunitateak sortzea, baliabideak, denborak eta abar partekatzeke). Askotan, dauden baliabideak martxan jarri eta berreskuratzea izaten da kontua.

Helburu horrek honako hauek lortzen laguntzen du:

- Klima-aldaketa egokitu eta arintzea, dauden azpiegiturak eta baliabideak erabiltzea erraztuz eta bertan behera uztea saihestuz. Baliabideen kontserbazioa eta babesa hobetzen ditu.
- Trantsizio justua, bizi-baldintzak hobetzen dituelako, hirietan daudenen aldean.

Gomendioak:

79. gomendioa: landa-eremuan abandonatu diren edo erabiltzen ez diren etxebizitzak, azpiegiturak, eraikinak eta lurak berriro erabiltzeko mekanismoak sortzea, jabetza pribatu nahiz publiko eta komunalari dagokienez, jasangarritasunaren eta energia-eraginkortasunaren irizpideekin.

Laguntzaren ehunekoa: % 96,63

Deskribapena: gomendio hau garatzeak ekarriko lituzkeen hainbat ekintza adierazten dira, baita gomendioa gauzatzeko modua ere:

- Pertsonak harremanetan jartzeko eta hurbiltzeko mekanismoak jarri behar dira martxan (jabeak – bizitzera edo ekimenak garatzera joan nahi duten pertsonak, etab.).
- Etxebizitzetarako eta enpresa eta jarduera jasangarriak garatzeko dauden etxebizitza, eraikin, azpiegitura eta baliabideetarako sarbidea erraztea.
- Pertsonak harremanetan jartzeko interakzio-, ezagutza- eta komunikazio-tresnak sortzea.
- Eraikin/etxebizitza horiek modu jasangarrian berreskuratzeko proiektuen finantzaketa edo laguntzak.

27. helburua: mendekotasunaren arreta indartzea eta klima-aldaketak pertsonen osasunean (batez ere, kalteberen eta mendekoen osasunean) eragiten dituen inpaktuen ondoriozko gero eta zaintza-premia handiagoak estaltzea.

Justifikazioa:

Klima-aldaketarekin gaixotasunak eta osasun-inpaktuak sortzen dira, eta horiek artatu egin beharko dira.

Pertsonen zaintza-premiei erantzun behar zaie, bereziki ahulenei, eta hori egitean ez zaie kalterik egin behar lan horiek egiten dituzten pertsoneri, ez eta enplegua lortzeari ere.

Hainbat arrazoiengatik da garrantzitsua:

- Mugikortasunaren beherakadak osasuna hobetzen du. Emisio gutxiagoko hiria izateak onurak ditu airean, eta aire garbiagoa edukitzean hobeto arnas dezakegu. Larruazalari dagokionez ere arazo gutxiago izango genituzke (orbanak, azkurak) eta, gainera, alergiak gutxituko lirateke.
- Soberan dagoen denbora kontziliazioan inbertitu daiteke. Gure etxeak eta inguruak hobeto prestatu ahal izango ditugu klima-aldaketaren zenbait ondorio iristen direnerako, hala nola: bero-boladak, uholdeak, etab.
- Telelanak gure bizitza pertsonala bateratzen laguntzen digu eta ingurumenari mesede egiten dio, puntako orduetan joan-etorri gutxiago egiten ditugulako eta puntako orduetan emisio asko dagoelako.
- Ordutegi malguagoek aukera ematen dute gure bizitzak zainketa-beharretara egokitzeko.

Egokitzapenean eta trantsizio bidezkoagoan laguntzen du.

Gomendioak:

80. gomendia: gizarte-babeseko neurriak sortzea eta kontziliaziorako zerbitzu eta prestazio publikoak indartzea, zaintza-premiei arreta emateko, zeinak gero ugariagoak izango baitira, klima-aldaketaren inpaktuengatik.

Laguntzaren ehunekoa: % 94,44

Deskribapena: gomendio hau garatzeak ekarriko lituzkeen hainbat ekintza adierazten dira, baita gomendia gauzatzeko modua ere:

- Mendekotasunaren arreta indartzea eta klima-aldaketak pertsonen osasunean (batez ere, kalteberen eta mendekoen osasunean) eragiten dituen inpaktuen ondoriozko gero eta zaintza-premia handiagoak estaltzea.
- Zaintza-premiei arreta ematen dietenen diru-sarrerak bermatzea, lanaldia egokitu behar izaten baitute.
- Laneko legedian zaintza-jardueretan aritzen direnak babestea.
- Zaintza-sistema profesionalago bat ezartzea, mendekoen zaintza-premiei begirakoa.

28. helburua: klima-erresilientzia sustatzea, klima-aldaketaren arriskuak ulertu ahal izateko mekanismoak eta baliabideak emanaz, eta herritarren erantzuna sustatzea arrisku horiek maneiatu ahal izateko, norbanakoaren eta komunitatearen erantzukizunaren bidez.

Justifikazioa:

Klima-aldaketaren muturreko gertakarien ondoriozko arriskuak eta inpaktuak jasango ditugu, pertsonengan eta gizartean kalteak eragingo baitituzte.

Gertaera horiek gutxitu eta haien aurrean prestatu egin gaitezke, arriskua eta inpaktua txikiagoa izan dadin.

Larrialdi baten aurrean, administrazioa ez da beti garaiz erantzuteko gai; orduan, prebentzioa bultzatu behar da. Klima-aldaketaren ondorioen aurrean prest egoteko, beharrezkoa da profesionalen erantzuna, bai eta herritarrena, susta dezaketen mekanismoak eta baliabideak garatzea, erantzukizun pertsonala eta komunitarioa onartuta.

Bidezko trantsizioan laguntzen du, biztanleria ahulenari gehiago eragiten dioten inpaktuen eragina minimizatzen baitu.

Gomendioak:

81. gomendia: teknikariak, zerbitzu publikoak, komunitateak eta herritarrak gaitzea, muturreko gertakariak eta klima-arriskuak identifika eta kudea ditzaten.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,86

Deskribapena: gomendio hau garatzeak ekarriko lituzkeen hainbat ekintza adierazten dira, baita gomendia gauzatzeko modua ere:

- Norberaren erantzukizuna sustatzea, herritarrei informazioa emanaz.
- Larrialdietako zerbitzuetako profesionalei (babes zibila, suhiltzaileak, polizia, etab.) prestakuntza ematea, beren lurraldean ezartzeko arintzeari eta egokitzeari buruz.
- Informazio-sistema bat ezartzea, herritarrok non ezarri eta eraiki jakin dezagun, klima-aldaketaren arriskuak kontuan hartuta (adibidez, ez egitea urpean gera daitezkeen ibilguetan).
- Klima-aldaketaren gertakarietako bereziki kalteberak diren eremuetan etxebizitzak eta azpiegiturak eraikitzea debekatzen eta zaintzen duen legeria garatzea.

29. helburua: klima-aldaketak eta muturreko klima-fenomenoek eragindako inpaktuak eta arriskuak prebenitu eta gutxitzea.

Justifikazioa:

Klima-aldaketaren muturreko gertakarien ondoriozko arriskuak eta inpaktuak jasango ditugu, pertsonengan, azpiegituran eta gizartean kalteak eragingo baitituzte. Gertakari horiek gutxitu eta horien aurrean alde aurretik presta gaitzke, arriskua eta inpaktua txikiagoa izan dadin, garrantzitsuak diren arrisku espezifikoetarako buruzko informazioa eskuratzuz gero; hori guztia, egokitzapenean eta bidezko trantsizioan lagunduz.

Gomendioak:

82. gomendia: klima-aldaketarekin zerikusia daukaten muturreko gertakarien inpaktuak eta arriskuak identifikatu eta prebenitzeko azpiegiturak eta mekanismoak hobetzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,75

Deskribapena: gomendio hau garatzeak ekarriko lituzkeen hainbat ekintza adierazten dira, baita gomendia gauzatzeko modua ere:

- Klima-arriskuei buruzko informaziorako sarbidea erraztea
- Epe luzera begira inpaktuak eta arriskuak prebenitzeko azpiegiturak eta mekanismoak sortu behar dira, baliabideak zaharkituta geratuko diren neurrietan ez gastatzeko.
- Prebentzio- eta kalteberatasun-mapak sortzea udalerrietan eta herritarrentzat, bertan eraiki ez dadin
- Eraikuntzak birkokatzea, epe luzera babestu ezin direnean eta arrisku-lekuetan daudenean.

30. helburua: klima-aldaketari aurre egiteko osasunaren ikuspegi integrala bultzatzea, osasun-sistema indartuz eta gaituz

Justifikazioa:

Klima-aldaketaren ondorioek pertsonen osasunean dituzten arrisku eta eraginei* aurre egitea eta horiei aurre egiteko prestatzea funtsezkoa da herritarrak babesteko.

*Inpaktuak, hala nola mutur termikoak (bero-boladak), muturreko fenomeno meteorologikoak (ekaitzak eta uholdeak), lehorteen ondorioak, baso-suteak, kutsadura atmosferiko kimikoa eta aeroalergenoak (polena) areagotzea, bai eta bektoreek transmititutako gaixotasunak zabaltzea ere, hala nola eltxoak eta kaparrak. Arrisku horietako asko leku berean gertatzen dira aldi berean; horregatik, beharrezkoa da ikuspegi integratzailea izatea.

Gomendioak:

83. gomendia: osasun Sistema Publikoa indartzea eta gaitzea klima-aldaketaren arrisku eta inpaktuei aurre egiteko, eta, gainera, egokitzapen-prozesuak errazteko aukera emango duten prebentzio- eta esku-hartzeko neurriak hartzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 94,32

Deskribapena: klima-aldaketak osasunean dituen arrisku eta eraginei aurre egitea, prebentzioarekin eta esku-hartzearekin lotutako neurriak hartuta.

Prebentzioa

- Osasun-arloko eta lehen esku-hartzeko profesionalen prestakuntza ematea klima-aldaketarekin lotutako arriskuei buruz: Osasun-langileak, arreta geriatrico

langileak, osasun komunitarioko langileak, lehen mailako arretako langileak, osasun mentaleko profesionalak, ikastetxeetako erizainak...

- Osasunean esku hartzen duten beste profesional batzuentzako prestakuntza: Estatuko Segurtasun Kidegoak eta Indarrak, Babes Zibila, enpresetako Laneko Arriskuen Prebentzioko ordezkariak eta arduradunak.
- Gizarte-erakundeetako boluntarioen prestakuntza
- Herritarrentzako informazioa/zabalkunde-kanpainak egitea klima-aldaketaren aurkako prebentzio- eta ekintza-aholkuei eta arriskuei buruz, hurbileko lekuetatik, hala nola osasun-zentroetatik eta udaletatik.
- Klima-aldaketaren arriskuei aurre egiteko prebentzio- eta egokitzapen-planak garatzea, espezifikoak eta eremu geografiko bakoitzera egokituak.

Esku-hartzea

- Ingurumen- eta klima-arriskuen alerta- eta monitorizazio-sistema bat sortzea.
- Eremu geografiko bakoitzeko klima-arriskuen aurrean kalteberatasun-egoeran dauden eremu eta pertsonen mapak eta identifikazioa (adibidez: lehorteak, uholdeak, suteak, gaixotasun tropikalen transmisioa, pobrezia energetikoko egoeran dauden pertsonak, adinekoak, mendekotasun-egoeran dauden pertsonak...).
- Klima-aldaketaren ondorioz sortutako egoerei erantzuteko/jokaera protokoloak eta planak. Toki- eta udal-mailan bai eta autonomia-erkidego mailan ere. (Adibidea: Kalteberatasun-egoeran dauden pertsonentzako arreta, pertsonen osasun mentalean duen eragina...).
- Naturarekin lotuko gaituzten jarduerak sustatzea eta proposatzea, osasun mental eta fisiko ona errazteko faktore gisa.

84. gomendioa: osasun-arloko langileen parte-hartzea areagotzea klima-aldaketari buruzko negoziazioetan eta erabakiak hartzean, klima-aldaketaren eta osasunaren arteko lotura bermatzeko eta nabarmentzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 93,10

Deskribapena: osasun-arloko langileek klima-aldaketaren eraginari aurre egiteko protokoloei buruzko negoziazioetan eta erabakietan parte hartzea eta barne sartzeta. Lehen mailako profesionalak barne: lehen mailako arreta, zentro espezifikoetako profesionalak (arreta goiztiarreko zentroak, egoitzak, ikastetxeak...)

31. helburua: herritarrek klima-aldaketaren ondorioen aurrean politika publikoak egiteko, garatzeko eta ezartzeko prozesuetan duten kontzientziazioa eta parte-hartze aktiboa areagotzea.

Justifikazioa:

Herritarrek maila desberdinetan eta modu adierazgarrian parte hartzeak trantsizio justua lortzen laguntzen du, klima-aldaketari buruzko politika publikoetan oso gutxitan kontuan hartzen diren ikuspegi eta ezagutza desberdinak barneratzen baititu. Gizarte-ikaskuntzan, kontzientziazioan eta herritarrek klima-aldaketa arintzeko eta horretara egokitzeko planen inplementazioan erantzunkidetasunean ere laguntzen du.

Helburu horrekin, klima-aldaketarekin lotutako esparruetan herritarren parte-hartzea, inplikazioa eta erabakitzeko gaitasuna handitzea lortu nahi da, baita herritarren parte-hartzea sustatzea ere, hainbat mailatan eta modu adierazgarrian, klima-aldaketa arintzen eta horretara egokitzen. Eta erabakiak hartzen dituztenek kontuak ematea eta arrazoiak justifikatzea, gomendioren bat egiten ez badute.

Gomendioak:

85. gomendia: klima-aldaketari buruzko batzarrak eta parte hartzeko eta koordinatzeko beste gune batzuk sortzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,82

Deskribapena: gomendio hau garatzeak ekarriko lituzkeen hainbat ekintza adierazten dira, baita gomendia gauzatzeko modua ere:

- Herritarren parte-hartzea bultzatzea.
- Sareak sortzen eta dauden batzarren arteko atzeraelikadura erraztea.
- Finantzaketa publikoa ematea, ingurumena hobetzera eta klima-aldaketa egokitu eta arintzera bideratutako herritarren partaidetza-prozesuak sortu eta garatzeko.

32. helburua: gizarte-kohesioa eta -berdintasuna bultzatzea, trantsizioa bidezkoa izan dadin maila guztietan: lanean, osasunean, hezkuntzan, etab.

Justifikazioa:

Gizarte batu eta kohesionatu bat indartsuagoa da klima-aldaketaren balizko inpaktuen aurrean, eta, aldi berean, naturarekin eta gainerako gizakiekin inplikatuago dauden komunitateak sortzen laguntzen du.

Justizia soziala txertatzea garrantzitsua da, baztertuen dauden gizarte-taldeak hondamendi edo muturreko gertakarien aurrean ahulen dauden eremuetan bizi ohi direlako, eta, era berean, inpaktu horiei aurre egiteko gaitasun eta baliabide gutxiago dituztelako.

Gomendioak:

86. gomendioa: pertsonen arteko elkartasun- eta lankidetzaren sareak sortzen laguntzea, klima-aldaketa gutxitzeko eta ondorioak batera arintzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,70

Deskribapena: elkartasun- eta hurbiltasun-sareak dira klima-aldaketak sorrarazitako muturreko gertakariak eragindako inpaktuak murrizteko lehen erantzuna. gomendio hau garatzeak ekarriko lituzkeen hainbat ekintza adierazten dira, baita gomendioa gauatzeko modua ere:

- Administrazio publikoek bizilagunen arteko elkartasun-, laguntza- eta lankidetzaren sareak sor ditzaten sustatzea, arrisku klimatikoaren aurrean (uholdeak, bero-boladak, hauts esekia, etab.).
- Eraginkortasun energetikoarekin lotutako auzo-batzarrak sustatzea.
- Komunitate energetikoen sorrera sustatzea, bai landa-ingurunean, bai hiri-ingurunean.

87. gomendioa: klima-aldaketaren aurrean neurriak hartzean gizarte-berdintasuna kontsideratzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,67

Deskribapena: bermatzea klima-aldaketaren arloko politikek eta planek kontuan hartzen dituztela justizia soziala eta aukera-berdintasuna hezkuntzarako, osasunerako, energiarako, etxebizitzarako eta abarretarako sarbidean.

33. helburua: Klima-aldaketaren aurrean ekintza seguru eta eraginkorra lortzea, gobernuen-aldaketen mende egongo ez dena.

Justifikazioa:

Ingurumen-zuzenbidean atzera ez egitearen printzipioa da botere publikoei mugatzea lortutako ingurumen-babesaren maila nabarmen murriztea edo eragitea, behar bezala justifikatuta egon ezean.

Beraz, estaldura nazionaleko akordio politiko bat behar da, indarrean dagoen gobernu aldea batera utzita, estatu-itun baten bidez iraungo duena (alderdi politikoak, gizarte-eragileak,

sindikatuak, patronala, industria-erakundeak...), klima-aldaketaren eta trantsizio energetikoaren aurkako borroka bizkortzeko konpromisoa hartuko duena.

Gomendioak:

88. gomendioa: estatu-itun bat sortzea, klima-aldaketaren kontra jarduteko.

Laguntzaren ehunekoa: % 95,51

Deskribapena: klima-aldaketaren aurkako borrokaren eta trantsizio energetikoaren egoera-itunaren elementuen artean, honako hauek jaso beharko dira:

- Erreforma fiskal berde baten gomendioa.
- Aurrekontuko partida bakar batek ere ingurumena ez kaltetzeko printzipioa.

34. helburua: pertsona eta kolektibo kalteberak zaintzeko politikak txertatzea klima-aldaketara egokitzeko planetan

Justifikazioa:

Klima-aldaketak zaintza-lanak areagotu eta zaildu egiten ditu. Historikoki emakumeek egin dituzte. Bizitza bera erasotzen duten sistemetan bizitza zaintzea lan neketsua da, eta, egiten ez bada, zaintzaren beharra duten pertsonak beren bizitzak prekarizatuta ikusten dituzte.

Zaila da zaintzaileak zaindu behar diren pertsonak dauden lekura ez joatea. Aitzitik, sozialki beharrezkoak ez diren jardueretaranzko garraioak minimizatzea litzateke helburua, eta, aldiz, kalitateko garraio publikoa eta kolektiboa lehenestea, sozialki beharrezkoak diren zereginetarako. Gainera, etxebizitza-politikak funtsezkoak dira. Pertsonak nahita ez dira lan egiten duten lekutik urrun bizi, alokairuen prezioek horretara behartzen dituztelako baizik. Lurralde eta auzo guztietako alokairu sozialen bermeak nabarmen murriztu dezake joan-etorrietan denbora eta energia inbertitzeko beharra.

Klima-aldaketari aurre egiteko, bi ildo jorratu behar dira: sistema sozioekonomikoen erresilientzia eta justizia eta ekitatea, inor atzean ez uzteko. Zaintzaileak zainketa-denbora gehiago beharko den uneetan babestea ekitate eta biziraupen hutseko neurria da.

Zaintzaileak eta mendekotasun-egoeran dauden pertsonak zainketa-denbora gehiago beharko den uneetan babestea, ekitate eta biziraupen hutseko neurria da.

Horretarako, beharrezkoa da lan-plangintza egitea, biztanle-talde ahulenei (adinekoak, haurrak, mendekotasun-egoeran dauden biztanleak) eta zaintzaileei arreta emango zaiela ziurtatuz, azken horiek izango baitira klima-aldaketaren inpaktuak jasateko arrisku handiena izango dutenak.

Helburu horrekin, honako hau lortu nahi da:

- Mendekotasun-egoeran daudenei gizarteratzen laguntzea eta klima-aldaketaren inpaktuen eta arriskuen aurrean behar dituzten zaintzak ziurtatzea.
- Klima-aldaketaren inpaktuen eta arriskuen aurrean zaintza-lanetan aritzen direnei laguntza eta ordainsariak ziurtatzea.
- Mendekotasun-egoeran daudenak zaintzen dituzten senideentzako ordainsari-sistema bat ezartzea eta senide horiek Gizarte Segurantzaren kotizazio-sistemara sartzea.
- Klima-informazio edo -zerbitzu garrantzitsuak eta modu eraginkorrean komunikatuak ematea, arriskuak aurreikusteko, prestatzeko eta maneiatzeko. Prebenitu daitezke eta kalteak arintzeko erabakiak har daitezke.

Gomendioak:

89. gomendioa: klima-aldaketaren ondorioak artatzeko eta zaintzeko plan nazional eraginkorra ezartzea eta bermatzea, pertsona kalteberen eta mendekotasun-egoeran daudenen eta haien zaintzaileen beharretara bideratua.

Laguntzaren ehunekoa: % 96,67

Deskribapena: gomendio hau garatzeak ekarriko lituzkeen hainbat ekintza adierazten dira, baita gomendioa gauzatzeko modua ere:

- Herri-administrazioetatik mendekotasun-egoeran dauden pertsonen zaintza, osasun eta elikaduraren jarraipena eta sustapena bermatzea.
- Lan egiten duten edo zaintzan aritzen diren pertsonentzako joan-etorriak minimizatzea, etxebizitzetatik gertuko lana erraztuz.
- Etxean egiten diren zainketa-lanak ordaintzea: haurren arreta, adinekoak, mendekotasun-egoeran dauden pertsonak, etab.
- Komunikazio-sistema eraginkor bat ezartzea, pertsona guztiek eta, bereziki, baliabiderik ez dutenek informazioa eskura izango dutela bermatzeko. Mendekotasun-egoeran dauden pertsonak zerbitzuak aktibatu eta abisatu ahal izateko sistema eraginkorra, behar izanez gero bertara joan eta arreta eman ahal izateko.

35. helburua: etxebizitzak klima-aldaketaren aurrean egokitzea, kalteberatasun-egoeran daudenentzat eta/edo zaintza espezifikoak behar dituztenentzat.

Justifikazioa:

Kalteberatasun handieneko egoeran dauden pertsonak izan ohi dira klima-aldaketara egokitzeko baliabide gutxien dituztenak.

Gomendioak:

90. gomendia: laguntza publiko espezifikoak sortzea, klima-aldaketaren aurrean kalteberatasun-egoeran dauden etxebizitzak egokitzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 93,18

Deskribapena: etxebizitzak klima-testuinguruaren arabera birgaitzea, etxebizitza eraginkorrakoak lortzeko. Haientzat garrantzitsutzat jotzen dugu:

- Izan daitezkeen laguntzak gehiago zabaltzea eta kolektibo guztietara iristea.
- Laguntzak eskatzeko eta izapidetzeko prozesuetan administrazioaren eskuragarritasuna eta sinplifikazioa.

36. helburua: profesionalen esku bizi-kalitate eta osasunaren kalitatea ziurtatuko duen informazio-sistema bat sortzea.

Justifikazioa:

Gomendia garrantzitsua da herritarrentzat, inguruan dugunaz hezteko eta kontzientziatzeko eta klima-aldaketaz jabetzeko modu bat delako. Horrela, hobeto egokitu ahal izango gara fenomenoetara eta guztion bizi-kalitatea hobetu ahal izango dugu, batez ere mendekotasun-egoeran dauden pertsonena, eta, era berean, energiaren kudeaketan hobeak izan ahal izango gara.

Gomendioak:

91. gomendia: mendekotasun-egoeran dauden pertsonen eta zaintzaileei prestakuntza ematea klima-aldaketaren ondorioak eta arriskua egokitzeko eta arintzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,81

Deskribapena: klima-aldaketak mendekotasun-egoeran dauden pertsonen premia eta inguruabar espezifikoek aurrean izan dezakeen eraginari buruzko informazioa eta prestakuntza izateak aukera ematen du haien osasuna eta bizi-kalitatea zaintzeko neurri zehatzagoak planifikatu eta hartzeko.

ERAGILEEN ZERRENDA

Jarraian, biltzarkideek bizi-arlo horretako gomendioak errazago aintzat har ditzaketela ezarri zuten eragileen zerrenda jasotzen da, administrazio eta erakunde publikoen, gizarte zibilaren edo intereseko beste sektore batzuen barruan dituzten eskumenen eta gaitasunen arabera

- 1) Estatuko, Europako eta nazioarteko administrazio eta organismo publikoak:
 - a) Nazioartekoak: Klima Aldaketari buruzko Nazio Batuen Esparru Konbentzioa (CMNUCC/UNFCCC)
 - b) Europakoak: Europako Batzordea
 - c) Espainiakoak:
 - Parlamentua
 - Espainiako Gobernua:
 - (1) Lan eta Ekonomia Sozial Ministerioa
 - (2) Osasun Ministerioa
 - (3) Inklusio, Gizarte Segurantza eta Migrazio Ministerioa
 - (4) Trantsizio Ekologiko eta Erronka Demografikorako Ministerioa
 - (5) berdintasun Ministerioa
 - (6) Eskubide Sozialen Ministerioa eta Agenda 2030
 - (7) Industria, Merkataritza eta Turismo Ministerioa
 - (8) Lurralde Politikako Ministerioa
 - (9) Hezkuntza eta Lanbide Heziketako Ministerioa
 - Autonomia-erkidegoetako gobernuak
 - Toki-administrazioak: Udalak, kabiloak, mankomunitateak, kontzejuak, etab.
- 2) Gizarte zibila:
 - a) Erakunde ekologistak
 - b) Enpresa-elkarte energetikoak eta inplikazio handiagoko beste sektorial batzuk
 - c) Kasuan kasuko federazio sindikalak
 - d) Elkarte zientifikoak
 - e) Herritarrak
 - f) Hezkuntza-komunitateak
- 3) Sektore pribatua:
 - a) Enpresa-elkarteak eta sektoreko beste elkarte batzuk:
 - COPYME. Enpresa Txiki eta Ertainen Konfederazio Orokorra
 - CEOE. Enpresa Erakundeen Espainiako Konfederazioa
 - ATA. Langile Autonomoen Elkarteen Federazio Nazionala
 - Aseguru-etxeak
 - b) Finantza-sektorea

**KONTSUMOKO
LANEKOA**

BGA LANA

37. helburua: lantokiek klima-aldaketaren inpaktu potentzialen aurrean duten kalteberatasuna murriztea eta lantokien ingurumen-baldintzak aprobetxatzea, energia-eraginkortasuna hobetzeko

Justifikazioa:

Beharrezkoa da lan-azpiegituren segurtasuna hobetzea klima-aldaketaren aurrean, eta egokitzapen-neurriak hartzea dagoeneko ikusgai dauden eremuetan, kostu gehigarriak eta pertsonentzako arriskuak saihesteko. Gainera, ingurumen- eta energia-baliabide egokiak dituzten eremuen potentziala aprobetxatu behar da energia-kontsumo txikiagoa, energia-eraginkortasuna eta energia berriztagarrien erabilera sustatzeko. Helburu horrek, beraz, klima-aldaketa arintzen eta egokitzen laguntzen du, eta interes berezia du hirigintza-garapenean eskumenak dituzten administrazio publikoentzat eta enpresentzat.

Gomendioak:

92. gomendia: lantokietan egiten diren eraikuntza berriak isuri-murrizketan laguntzeko prest eta klima-aldaketaren ondorioen aurrean lurraldeetara egokituta egon daitezen bermatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,91

Deskribapena: eraikuntza berriak eremu seguruetan kokatu behar dira klima-aldaketaren aurrean, aurreikusitako inpaktuak dituzten arrisku-eremuak saihestuz, eta energia berriztagarria erabiltzeko eta energia aurrezteko potentziala ere aprobetxatu behar dute. Horretarako, lurzoruaren kokapenari eta erabilerari buruzko azterlanetan klima-aldaketaren ondoriozko arriskuaren balorazioa jaso behar da, eta eraikuntza berri horiek baliabide berriztagarriak aprobetxatzea (orubeak, eolikoak) eta energia aurrezteko eta eraginkortasuna lehenestea erraztu behar da.

93. gomendia: dagoeneko badauden lantokien eraikinak eta azpiegiturak klima-aldaketaren ondorioetatik babestea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: lehendik dauden eraikinetan eta lan-azpiegiturretan klima-aldaketara egokitzeko neurrien garapena erraztea, funtsezko inpaktuekiko erresistenteagoak izan daitezen (euri-jasak eta uholdeak, esaterako), eta langileei eraikinen eta azpiegituren egokitzapenari buruzko informazioa indartzea.

38. helburua: enpresek berriztagarriak ez diren energiekiko duten mendekotasuna murriztea, energia berriztagarriak eta autokontsumoa erabil ditzaten bultzatuz

Justifikazioa:

Beharrezkoa da enpresa-sektoreak deskarbonizazio-ahaleginean laguntzea, energia garbiak eta autokontsumoa erabiliz. Ingurumen-onurak garrantzitsuak dira, kontsumitutako energia gutxituz, banatutako energia berriztagarria handituz edo erabilitako erregai fosilak murriztuz.

Gomendioak:

94. gomendia: enpresetan eta lantokietan energia berriztagarriak erabiltzen dituzten instalazio eta garraiobideen finantzaketa hobetzea, amortizazio-epeak murrizteko eta hasierako inbertsioari aurre egiteko.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,75

Deskribapena: enpresetan energia berriztagarriak instalatzea eta garraiobide jasangarriak erabiltzea sustatzeko finantzaketa-baldintza mesedegarriak eta laguntzak ematea, arreta berezia jarriz ETEei.

95. gomendia: enpresetan eta lantokietan berriztagarrien autokudeaketa eta autohornikuntza bultzatzea, CO2 isurketak murrizteko.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: enpresetan energia garbiaren autogenerazioa eta autokontsumoa bultzatzea, posible den enpresentzako nahitaezko planak garatuz (energia modu iraunkorrean sortzeko sistemak instalatuz, nekazaritza-espazioa errespetatzen duten kokapenetan banatutako eguzki-energia instalatuz). Gainerako enpresentzako erraztasunak eta laguntzak ematea

96. gomendia: enpresentzako pizgarri ekonomikoak hobetzea, lantokietan bertan sortzen den energia berriztagarria sarean sar dezaten sustatzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,67

Deskribapena: enpresetan eta lantokietan energia berriztagarria duten autokontsumorako instalazioek energia fosilaren sorrera lekualdatu ahal izatea sustatzea, sorkuntza-instalazioek, autokontsumorako energiaz hornitzeaz gain, sareari energia berriztagarri soberakina edo gehigarria injektatzeko aukera izan dezaten. Horretarako, instalazioetarako pizgarri ekonomikoak hobetzea eta energia hori sarean txertatzea.

39. helburua: enpresetan prozesu eraginkor eta ingurumenaren aldetik arduratsuak lortzea, baliabideak optimizatzea eta BEG-isuriak murriztea bermatzeko moduan

Justifikazioa:

Enpresen jarduerak emisioak murrizten lagundu behar du, eta baldintza eta sistema seguruagoak izan behar ditu klimaren aurrean, prozesu eraginkorrak eta ingurumenaren aldetik arduratsuak, gehiegizko kontsumoa eta energiaren eta beste baliabide batzuen erabilera ez-eraginkorra murriztuz ekoizpen-prozesuetan. Ekintza horiek guztiek aurrezpen ekonomikoa eta mendekotasun energetiko txikiagoa ere eragiten dute, eta gizarte osoaren onerako da.

Gomendioak:

97. gomendia: enpresetan energia aurrezteko eta energia-eraginkortasuna lortzeko politikak garatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: enpresetan aurrezpen eta eraginkortasun energetikoko planen garapena bultzatzea, honako neurri hauekin: birgaitze energetikoa, isolamendua, erregai-aldaketa, hezkuntza- eta kontzientziazio-kanpainak eta aldaketa horiek sustatzeko laguntza-ildoak eta diru-laguntzak, aholkularitza, auditoria, etab. Enpresa handien lidergoa ziurtatzea, plan horiek nahitaezkoak izan daitezen eta enpresa txiki eta ertainei eta gazte ekintzaileei laguntzeko neurriak har ditzaten.

98. gomendia: ingurumen-inpaktu esanguratsua eragiten duten enpresetan nahitaezko ingurumen-auditoretzak egitea eta gainerako enpresek ere egin ditzaten sustatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,75

Deskribapena: ingurumen-auditoretzak bultzatzea, enpresen ingurumen-alderdien kudeaketa eraginkorragoa ziurtatzeko. Testuinguru horretan, prestakuntza egokia duten ingurumen-teknikarien figura indartzea.

Ingurumen-inpaktua duten enpresa handien lidergoa ziurtatzea, ingurumen-auditoriak nahitaezkoak izan daitezen eta gainerako enpresak sustatu eta babestea, arreta berezia jarritz ETEei, adibidez, ingurumen-laguntzen edo -aintzatespenen bidez.

99. gomendia: enpresa handiek gardentasun publikoa betetzea beren ekoizpenaren eraginari eta BEG emisioen kudeaketari dagokienez.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: enpresa handien gardentasun publikoa indartzea, berotegi-efektuko gasen ekoizpenaren eta haien emisioen kudeaketaren eraginari dagokionez, eta kudeaketa hori hobetzeko hartutako konpromisoei dagokienez (bai arintzeari dagokionez, bai egokitzeari dagokionez: baso-berritzea, uraren zainketa, hondakinen kudeaketa, etab.).

Horretarako, enpresa handietan karbono-aztarnaren kalkulua bultzatzea, kudeaketa-konpromisoak ezartzea eta horien betetze-mailaren jarraipena egitea.

Neurri horien gardentasun publikoa indartzea, baita barnean ere enpresetan, prestakuntza-ekintza espezifikoa dituzten langileen barne-ezagutza bermatuz.

100. gomendioa: digitalizazioa bultzatzea, enpresetan, lantokietan eta administrazio publikoetan dokumentu eta material jasangarriak sartuta, arrail digitala eta herritar guztien beharrezko irisgarritasuna kontuan hartuta.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,73

Deskribapena: enpresetan eta lantokietan, enpresetan eta administrazio publikoan material jasangarriak erabiltzeari lehentasuna ematea. Digitalizazioaren potentziala aprobetxatzea, paperaren edo beste kontsumigarri batzuen erabilera murrizteko edo prozesuen eraginkortasuna hobetzeko, arreta berezia jarri eten digitalari laguntzeari. Neurri horrek telelana errazten du, langileak eta erabiltzaileak lantokietara joan ez daitezen.

40. helburua: isurien merkataritza hobetzea

Justifikazioa:

Isurketa-eskubideen merkataritza nahitaezko tresna da Europar Batasun osoan, eta pizgarri ekonomiko bat sortzen du ingurumen-onura lortzeko: industria-instalazio edo aireontzi-operadore multzo batek berotegi-efektuko gasen emisioak modu kolektiboan murriztea, modu eraginkorrean. Horien diseinua eta funtzionamendu-arauak Europar Batasunean adosten dira. Espainiako enpresetan eta herritarrei begira funtzionamendua eta ezagutza hobetzeko marjina dagoela uste da.

Gomendioak:

101. gomendioa: espainiako Gobernuak eginkizun aktiboa izatea Europako emisio-eskubideen merkataritza hobetzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,77

Deskribapena: enpresak zaintzea eta laguntzea, isurketa-eskubideen merkataritzak eraginkortasunez funtzionatzen duela bermatuz, espekulazioak saihestuz eta langileei eta herritarrei informazioa emanez.

41. helburua: karbono-sarbegiak ugaritzea

Justifikazioa:

Karbono-hustubideak handitzeak CO2 isuriak murrizteko konpromisoak betetzen lagunduko luke, eta, gainera, landa-ingurunerako eta ingurumenerako onura asko ditu. Enpresak sustatu nahi dira, hustubideetan inberti dezaten, bai eta baso-jabeak ere, basoen kudeaketa hobetu dezaten.

Gomendioak:

102. gomendia: nekazaritzako eta basozaintzako masetan karbonoa xurgatzeko tokiko proiektuak sustatzea, lurren jabeen pizgarri ekonomikoak iritsiko zaizkiela ziurtatuz.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,73

Deskribapena: hustubideek Baso Estrategia Nazionalean eta baso-estrategia autonomikoetan duten zeregina ezagutaraztea eta maximizatzea, eta Karbono Aztarnaren Erregistroan xurgapen-proiektuak gehiago sustatzea.

Basoberritzeko jarduketetarako dauden laguntzak tokiko sustatzaileei eta enpresei helaraztea.

42. helburua: lantokira joateko mugikortasun jasangarria lehenestea eta ibilgailu pribatuan egiten diren joan-etorriak murriztea, CO2-isuriak mugatzeko

Justifikazioa:

Errepide bidezko garraioaren CO2 isurketak (Espainiako isurien % 25) dira murrizten zailenak. Hala ere, eremu horretako murrizketa-neurriak oso onuragarriak dira, herritarren bizi-kalitatea hobetzen baitute, batez ere hiri handietan, bai airearen kalitatea hobetuz, bai joan-etorriak hobetuz gero denbora irabaziz.

Gomendioak:

103. gomendia: lantokirako joan-etorrietan garraio publiko jasangarria sustatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 96,67

Deskribapena: garraio publikoa sustatzea, laguntza eta diru-laguntzen bidez, energia garbiarekin funtzionatzen duenari lehentasuna emanez eta industrialdeetara iristeko beharra kontuan hartuz.

Beharrezkoa da ordutegiak malgutzea eta garraio-beharrak administrazio publikoek langileen eskariari egokitzea. Horretarako, herritarrei inkestak egitea proposatzen da, benetako beharretara egokitutako ibilbideak eta ordutegiak jakiteko.

104. gomendioa: lantokirako mugikortasunean isuririk gabeko garraiobideak, energia garbiak eta energia-eraginkortasuna sustatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,78

Deskribapena: enpresa-flotak ibilgailu elektriko edo gutxiago kutsatzen duten ibilgailuz osatuta egotea sustatzea, enpresa handiak eta ETEak bereizita. Ahal den neurrian, treneko joan-etorriak lehenestea.

Isuriak dituzten ibilgailuen ordeztu mugikortasun-aukerak hedatzea industrialdeetan edo enpresa-kontzentrazioko guneeetan (bidegorriak, patineteak, etab.), erabiltzaile guztien gaitasunak kontuan hartuta.

Lantokietara eraginkortasunez gidatzeko eta abiadura murrizteko neurriak sustatzea, kutsadura kontrolatzeko eta erregaiaren erabilera murrizteko.

Ibilbideetan zein baliabideetan enpresa-bidaiak optimizatzea.

Bidezko trantsizioan laguntzeko, ezartzen diren neurriek ezin diete langileei kostuak handitzea ekarri, onurak baizik.

105. gomendioa: lantokirako joan-etorrietan garraio publiko jasangarri partekatua sustatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,70

Deskribapena: lanerako joan-etorriak partekatzea, auzo-sareak sustatuz eta aprobetxatuz.

Lantokiko garraio-beharren eskaintza eta eskaria egokitzeko plataforma bat sortzea.

Batera finantzatzutako garraio zerbitzu bat langileentzat, 10 langile baino gehiago dituzten enpresentzat

100 langiletik gorako enpresei garraio partekatuko eta iraunkorreko plan bat exijitzea.

Ibilgailu pribatuaren erabilera partekatua sustatzeko ekintza positiboak bultzatzea, adibidez, barruan pertsona gehiago dituzten eta mota honetako lehentasunak dituzten autoak: errei

espezifikoak, abantaila ekonomikoak edo mugak, enpresen aparkalekuagatikoko deskontu-txekeak, aparkaleku estaliak lagatzea, etab.

43. helburua: lanaldia eta laneko antolaketa egokitzea, isuriak murrizten laguntzeko eta langileentzako ondorio kaltegarriak murrizteko

Justifikazioa:

CO2 isuriak murrizteko modu bat lantokietan sortzen diren desplazamenduak eta energia-kontsumoak murriztea da. Lanaldiak optimizatzeko eta egokitzekeo tarte handia dagoela uste da, arintzeko aukerak maximizatzeko, eta, gainera, beharrezkoa da klima-aldaketaren aldagaia lanaren antolamenduan sartzea eta, bereziki, egokitzea. Neurri horiek, gehiegizko mugikortasuna eta kontsumoa murrizteaz gain, onurak dakartzate familia bateragarri egiteari dagokionez

Gomendioak:

106. gomendia: telelana sustatzea, joan-etorriak murrizteko.

Laguntzaren ehunekoa: % 95,45

Deskribapena: telelana bultzatzea ahal den guztietan, batez ere bulegoko lanetan, joan-etorriak murrizteko.

Langileek lanpostuetara egiten dituzten joan-etorrien kopurua optimizatzea, lineako topaketak lehenetsiz eta lanaldi jarraituaren erabilera sustatuz.

Telelana bultzatzen duten enpresentzako onura fiskalak ematea. Telelanerako laguntzetan, etxeak klima-aldaketara egokitzekeo neurriak edo energia-eraginkortasuneko edo etxebizitzak birgaitzekeo neurriak sartzea.

107. gomendia: muturreko fenomeno atmosferikoetan lanaldiak egokitzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,80

Deskribapena: muturreko fenomeno atmosferikoetan (tenperaturaren igoera, bero-/hotz-boladak, etab.) ordutegiak eta lanaldiak egokitzea, langileen ordainsari-baldintzei eragin gabe.

108. gomendia: lanaldia 4 egun edo 30/32 ordura murriztuta, lanera joateko joan-etorriak murriztea, hobeto funtzionatuko duen sektoreak aztertuz eta/edo lanaldi jarraitua bultzatuz.

Laguntzaren ehunekoa: % 93,18

Deskribapena: klima-aldaketa arintzen eta horretara egokitzen lagunduko duen enpresa-kulturaren eta lanaren antolamenduaren hobekuntzaren aldaketa bultzatzea, ordutegiaren eta lanaldiaren arrazionalizazioa barne, lanaldia 4 egunera edo 30/32 ordura murriztuz, non eta zein sektoretan funtzionatuko lukeen hobeto aztertuz, eta pertsona gehiago erabiltzearen kostua konpentsatzeko pizgarriak kontuan hartuz, asteko 7 egunetan merkataritza irekitzea saihestuz, lanaldiaren etengabeko erabilera sustatuz.

Denboraren antolaketa hobekia gehiegizko mugikortasuna eta kontsumoa murrizten ditu, lanegunetan murrizteak hiri handietako kutsadura eta eragiten dituen heriotzen kopurua ere murrizten ditu, hiriko tenperatura kontrolatzen laguntzen du eta hiriko flora eta faunaren biziraupen-aukerak handitzen ditu.

44. helburua: enpresen eta ekoizpen- nahiz zerbitzu-sektoreen inpaktuak murriztea, enpresa eta zerbitzu horiei nahiz langileei birmoldatzen lagunduz eta bidezko trantsizioa bermatuz

Justifikazioa:

Karbono-isuri neutroen horizonteak ekoizpen-sektore eta zerbitzu-sektore guztien eraldaketa sakona dakar. Trantsizio horretan lehen aurrera egiten duten ekonomiak baldintza hobetan egongo dira beren jarduerari eta enpleguari eusteko eta etorkizuneko erronkei aurre egiteko. Aldaketak sustatzea eta enplegu berriak sortzea ezinbestekoa da trantsizio justu baterako.

Jarduera ekonomikoek ingurumenean eragiten dituzten emisioak eta kalteak murriztea, inpaktu handiena dutenak saihestuz, hala nola erauzketa, ekonomia zirkularren alde egitea eta naturguneak lehengoratzeko ezinbestekoak dira ingurumena eta biodibertsitatea babesteko eta enplegua sortzeko bide bat izateko.

Ekintza publikoa erabakigarria da hainbat eremu estrategikotan, hala nola finantzetan, energian eta bestelakoetan. Turismo-sektoreak enplegu ugari sortuko ditu, baina baita inpaktuak ere, eta aldatu egin beharko du iraunkorra izateko. Baita nekazaritza-, abeltzaintza- eta elikagaigintza-sektoreak ere, ingurumena eta biodibertsitatea kaltetzen dituzten jardunbide txarrak alde batera utzita, eta horiek eraldatzeko pizgarri fiskalekin, adibidez, nekazariei eta kontsumitzaileei bidezko prezioetarako lagunduta. Nekazaritza ekologikoak izugarritzko potentziala du Espainian. Baita ekonomia soziala eta kooperatiboa ere, krisi garaietan oso erresilientea izan dela erakutsi baitu.

Herrialde guztietan deskarbonizazioa erraztea, emisio gehiagoko produktuak ez inportatuz gehiegizko isuriak hirugarren herrialdeetara ez eramateko, eta tokiko eta hurbileko ekoizpena sustatuz.

Gomendioak:

109. gomendia: beste herrialde batzuetatik datozen produktuei gure herrialdean eta Europan ditugun ingurumen-baldintza berberak eskatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,91

Deskribapena: beste herrialde batzuetatik datozen produktuei ingurumen-baldintza berberak eskatzea (kutsadura murriztea, tokikoa sustatzea).

Debekatuta dago Espainian debekatutako ongarriak, ongarriak, plagizidak edo kontserbatzaileak jaso dituzten nekazaritza-produktuak merkaturatzea.

Ildo horretatik orientatzea merkataritza-akordioak eta Europako muga-politikak (muga-zergak).

110. gomendia: ohiko meatzaritzak, harrobiek eta lur arraroen erauzketak eragindako ingurumen-inpaktua eta estraktibismoa murriztea.

Laguntzaren ehunekoa: % 90,48

Deskribapena: estraktibismoak sortutako ingurumen-inpaktua ezabatzea, meatzaritza-eta/edo erauzketa-jarduerak gutxituz edo pixkanaka ezabatuz, inpaktuen arabera.

111. gomendia: narriatutako naturaguneak eta basoak lehengoratzeko lanetan enplegua sortu eta birkokatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: degradatutako naturaguneak basoberritzearekin eta lehengoratzearekin lotutako enpleguak sortzea, batez ere meatze-arroetan, meatzeen itxierak eta ikatzezko zentral termikoek eragindako enpleguak birkokatze bide gisa.

112. gomendia: ekonomia soziala eta kooperatiboa bultzatzea (batez ere, nekazaritzan, abeltzaintzan eta arrantza), ekoizpen iraunkorra eta kalitatezkoa hobetzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: kooperatibismoa eta gizarte-ekonomia bultzatzea, irabazien banaketa hobetzeko eta tokiko jarduera ekonomikoa bultzatzeko.

113. gomendia: turismo-sektorea arautzea eta enpresak egokitzea sektorearen jasangarritasuna areagotzeko eta emisio neutroetara iristeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: sektoreko enpresen kontzientziazioa eta egokitzapena errazteko arautzea, bai eta herritarrak beren turismo-jardueran kontzientziatzea ere, jasangarritasuna bultzatzeko.

114. gomendioa: ekonomia zirkularrarekin eta berotegi-efektuko gasen murrizketarekin zerikusia daukaten ekonomia-jarduerak sustatu eta babestea.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,88

Deskribapena: ekonomia zirkularraren pizgarria produktuen diseinutik eta deskarbonizazioa sustatzeko prozesuetatik.

115. gomendioa: ekoizpen-ereduaren eta sektoreen aldaketa sustatzea, enpresen jarduera klima-aldaketara egokitzeko eta ekonomia erresilienteagoak eta enplegu-sortzaileagoak sustatzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,90

Deskribapena: sektoreen birmoldaketak errazteko pizgarriak, ikatzik gabeko ekonomia baterako prozesuan jasangarritasuna eta erresilientzia hobetzeko, arreta berezia jarriz enpleguaren bidezko trantsizioan.

116. gomendioa: enpresa publikoak deskarbonizazioa ziurtatzeko eragile ekonomiko estrategiko gisa duen rola baloratzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,80

Deskribapena: ekintza publikoa dagokion eremu guztietan hedatzea, sektore estrategikoetako operadore ekonomiko gisa barne, ekonomia deskarbonizaziorantz eraldatuko dela ziurtatzeko.

117. gomendioa: merkatuko prezioak arautzea, tokiko ekoizpena eta kontsumoa babesteko.

Laguntzaren ehunekoa: % 95,60

Deskribapena: ekoizpena kostuen azpitik ordaintzen ez dela bermatzeko neurriak hartzea, eta bitartekaritza-eragiketetan gainprezioak saihestea, kontsumitzaileengana iritsi arte.

118. gomendioa: produktu jasangarrien banaketa-jardueretan zerga-pizgarriak sustatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: ekoizpen jasangarria sustatzeko neurriei, hura eskuratzeko eta banatzeko pizgarriak gehitzea.

45. helburua: ikerketa, garapena eta berrikuntza (I+G+b) sustatzea, karbonorik gabeko ekonomiarantz aurrera egiteko, ekonomia zirkularra, lurralde-oreka eta unibertsitatearen, enpresen eta interesdunen gizarte-taldean arteko aliantzak sustatuz.

Justifikazioa:

Sektoreak eta enpresak deskarbonizaziorantz eta ekonomia zirkularrerantz eraldatzeak osagai teknologiko garrantzitsua du, eta horrek eskatzen du I+G+b erabat garatzea, orientazio eta inbertsio publikoarekin, inbertsio pribaturako pizgarri ekonomikoarekin, unibertsitatearekiko lankidetzarekin, zentro teknologikoen sustapenarekin eta lurralde arteko lankidetzarekin, erakunde bakoitza bere lehentasunen eta eskumenen arabera. Enpresen arteko lankidetzaren ere eskatzen du, barreiatzeko tamaina eta enpresa-eredu guztiak barne hartzen dituena.

Gainera, Europako erakundeek sustatu behar dute, eta Europaren arteko lankidetzaren, eta prestakuntza eta laguntza eman behar zaie zientzian eta teknologian diharduten pertsonei, hala nola bekei eta erasmus teknologikoei. Baina baita lankidetzaren globalarena ere, deskarbonizaziorako transferentzia teknologikoa erraztuz garapenerako nazioarteko lankidetzaren irizpideekin. Espainian industria birkokatzeko tresnak ere behar ditu, gutxiago kutsatzea ahalbidetuko lukeena Asiatik edo beste leku batzuetatik dena ez ekartzean, hemen enplegua sortuz.

Energia sortzearen alorrean I+G+b sustatzeko, arreta berezia jarri behar da, bai eta energia aurrezteko eta eraginkortasunez erabiltzeko ere, eta teknologia digitaletara ere zabaltzeko beharko litzateke.

Trantsizio hori aukera bat da tradizionalki gutxien industrializatutako lurraldeentzat, baina I+G+b arloan, aurrekontuak barne, dagokion aparteko laguntza behar du.

Gomendioak:

119. gomendia: enpresen esparruan I+G+b sustatuko duten politikak garatzea, jarduera ekonomikoaren jasangarritasuna hobetzeko, deskarbonizaziorako trantsizioan.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: enpresari aplikatutako ikerketa bultzatzea, deskarbonizaziorantz aurrera egiteko, ekonomia zirkularra aintzat hartuz eta lurralde eta sektore guztien aukerak indartuz.

Sortzen ari diren jarduera ekonomikoek sortutako aukera aprobetxatzea lurralde-arrakalak zuzentzeko.

120. gomendioa: ingurumen-balioen datu-bilketa masiboaren aukera ondo erabil dadin sustatzea, enpresek ingurumenean eragiten dituzten kalteak baloratzeko

Laguntzaren ehunekoa: % 98,77

Deskribapena: datuak lortzea, batez ere *big data*ren bidez. Datu horiek hedapenean eta ustiapenean oinarritzen dira, enpresek ingurumenean dituzten eraginak benetan ezagutzeko eta murrizteko.

121. gomendioa: digitalizazioari lotutako teknologia berrietan energia-aurrezpena eta -eraginkortasuna sustatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: energia aurrezteko eta eraginkortasunez erabiltzeko neurrien esparruan, arreta berezia jarri behar da teknologia digital berriek energia gehiago kontsumitzen dutenean.

122. gomendioa: produktuen ekoizpenean I+G+b-a sustatzea, ekonomia zirkularra bultzatzeko eta iraunkortasuna hobetzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,75

Deskribapena: I+G+b sustatzea diseinutik, hondakinak sortzea saihesteko eta produktuen iraunkortasuna eta konponketa errazteko.

123. gomendioa: I+G+b arloan inbertsio publikoa egitea, autonomia-erkidegoen aurrekontu orekatuekin, lurraldeetako arrakala teknologikoak murrizteko.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,73

Deskribapena: I+G+Bko inbertsioa aprobetxatzea, lurralde bakoitzean aldaketa- eta trantsizio-garaietan agertzen diren garapen teknologikorako aukerak sustatzeko.

124. gomendioa: I+G+b arloko enpresen arteko lankidetzak bultzatzea, enpresa txiki eta ertainak eta autonomoak barne, bai eta enpresek unibertsitatearekin duten lankidetzak ere, berrikuntza eta haren transferentzia bultzatzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,67

Deskribapena: enpresa handi, ertain, txiki eta autonomoen arteko lankidetzak I+G+b arloan, eta guztiak unibertsitatearekin, batez ere haien transferentzia barreiatzeko eta berrikuntza garatzeko.

125. gomendioa: finantzaketa handitzea, enpresen, unibertsitatearen, administrazio publikoen eta gizarte-talde interesgarrien arteko lankidetzak areagotzeko, eta zentro teknologikoak bultzatzea lurralde guztietan, I+G+b sustatzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 96,51

Deskribapena: gizartearen, enpresen eta administrazio publikoen arteko lankidetzako ekosistema bat sortzea I+G+b arloan, ikatzik gabeko ekonomia baterako eraldaketak errazteko.

I+G+b arloan urteko 10 sari sortzea: Unibertsitatea lan eko-jasangarrietan enplegua sortzeko doktoregoetan (tesiak).

126. gomendioa: europako eta nazioarteko lankidetzak bultzatzea, klima-aldaketak arintzeko eta horretara egokitzeko transferentzia teknologikoa egiteko, eta bekak eta erasmus teknologikoak sustatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,56

Deskribapena: europa arteko lankidetzak sustatzea, bekak eta erasmus teknologikoak barne, baita I+G+b eta klima-aldaketaren arloko garapenerako nazioarteko lankidetzak ere, transferentziak errazteko eta arlo horretako desberdintasunak gainditzeko.

127. gomendioa: energia jasangarriaren inguruko I+G+b-an baliabide publikoak inbertitzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,86

Deskribapena: I+G+b arloan inbertsio publikoa sustatzea, energiaren sorrera deskarbonizatzen.

46. helburua: hezkuntza- eta prestakuntza-sistema osoan klima-aldaketari buruzko ezagutzak txertatzea

Justifikazioa:

Klima-aldaketarekin zuzenean lotutako lanbideetara bideratutako prestakuntzaz harago, beharrezkoa da errealitate berria hezkuntza arautu osoan sartzea.

Lanbide tradizionalen eraldaketak eta klima-aldaketarekin lotutako lanbide berrien agerpenak prestakuntza osoa egokitzea eskatzen du, bai profesionala, bai unibertsitatekoa.

Lanbide batean diharduten pertsonak beren lanbide-ezagutzak eta -trebetasunak eguneratzeko eta birkualifikatzeko aukera izan beharko dute, etengabeko prestakuntzaren eta lanerako prestakuntzaren bidez, beren enpleguan jardun ahal izateko eta enpleguari eusteko, sektorearen edo enpresaren eraldaketekin bat etorri, eta/edo sortzen ari diren sektoreetan enplegu berriak aurkitzeko. Lan-bizitza osoan zehar irisgarria izan behar du.

Gomendioak:

128. gomendia: ohiko lanbideetan eta azaleratzen ari direnetan klima-aldaketa arintzearekin eta horretara egokitzearekin lotutako kualifikaziorako gaikuntza.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: mota guztietako profesionalentzako (LH, unibertsitatea eta graduondokoak) prestakuntza klima-aldaketak sortutako beharretara egokitzea eta sustatzea.

129. gomendia: etengabeko prestakuntza eta lanerako prestakuntza erabilgarria sustatzea, birkualifikazioa sustatuz eta prestatzen ari diren pertsonen lagunduz, klima-aldaketarekin eta haren bilakaerarekin lotutako lanbideetan errazago sar daitezten.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: etengabeko prestakuntzak eta prestakuntza okupazionalak eskaintzen dituzten baliabideak erabiltzea profesionalak klima-aldaketaren ondorioz beharrezkoak diren lanpostuetara bideratzeko.

Beharrezkoa izango da pertsonen laguntza prestakuntza eraginkorra izan dadin eta lan-merkatuan sartzea lor dadin.

130. gomendia: klima-aldaketari lotutako prestakuntza-aukerak sustatu, hedatu eta eskuratzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,85

Deskribapena: prestakuntza-aukera guztiak zabaltzea eta sustatzea hainbat mailatan (arautua, jarraitua, okupazionala, etab.), pertsona guztiek ezagutu eta eskura izan ditzaten bizitzan zehar.

47. helburua: langile guztien inplikazioa eta parte-hartzea sustatzea

Justifikazioa:

Enpresak, langileak eta haien ordezkariak klima-agendatik eratorritako sektore eta enpresen eraldaketan erabat sar daitezen lortzeko, haien lan-ondorioak kontuan hartuta, beharrezkoa da gaia egungo negoziazio kolektiboan sartzea, hau da, lan-harremanen gune naturalean. Bidezko Trantsizioko Hitzarmenak sustatzea ere eskatzen du, klima-aldaketa arintzearen eta horretara egokitzearen ondoriozko industria- eta ekoizpen-birmoldaketek bereziki eragindako lurraldeetarako.

Komenigarria da, halaber, enpresetan enpresako eta langileen tresna komun bat izatea, Segurtasun eta Osasun Batzordeen antzera modu paritarioan taxutua.

Langileak erabat sartu eta pertsonalki parte hartzen badute, kontsulta egin behar zaie, eta zuzenean adieraz ditzakete beren gomendioak, Batzorde Paritarioak antolatutako aldizkako inkesten bidez, adibidez.

131. gomendia: hitzarmen kolektiboetan (sektorialetan eta enpresakoetan) klima-aldaketaren eta bidezko trantsizioaren balioak eta eskakizunak sartzea eta bidezko trantsiziorako hitzarmenak sustatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,81

Deskribapena: klima-aldaketa eta horren ondorioak lehendik dauden hitzarmenetan sartzea (sektorekoak eta enpresakoak), eta sortzen diren hitzarmenetan sustatzea (trantsizio justua).

132. gomendia: langileen eta enpresaburuen batzorde mistoak ezartzea, enpresako klima-aldaketari eta ingurumenari buruzko gaiak aztertzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,81

Deskribapena: Enpresetan batzorde misto paritarioak ezartzea (enpresaren eta langileen ordezkari kopuru bera) klima-aldaketari eta ingurumenari buruzko gaiak aztertzeko, Osasun eta Segurtasun Batzordeen antzera.

133. gomendia: klima-aldaketak osasunean dituen inpaktuak eta laneko arriskuen prebentzioa kontuan hartzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: klima-aldaketak laneko osasunean dituen ondorioak txertatzea laneko arriskuen ebaluazioan eta prebentzioan (muturreko fenomeno klimatikoak, bero-boladak, elurteak, uholdeak, etab.).

134. gomendioa: urtero inkestak egitea, enpresan arintzeko eta egokitzeko neurriak baloratzeko eta gomendioak jasotzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,82

Deskribapena: klima Aldaketaren Batzordeak inkesta bat egitea urtero enpresako langileei, arintzeko eta egokitzeko neurrien bilakaera aztertzeko eta klima-aldaketaren arloko gomendioak jasotzeko.

AKTOREEN ZERRENDA

Jarraian, biltzarkideek bizi-arlo horretako gomendioak errazago aintzat har ditzaketela ezarri zuten eragileen zerrenda jasotzen da, administrazio eta erakunde publikoen, gizarte zibilaren edo intereseko beste sektore batzuen barruan dituzten eskumenen eta gaitasunen arabera

1) Estatuko, Europako eta nazioarteko administrazio eta organismo publikoak:

- a) Nazioartekoak: Klima Aldaketari buruzko Nazio Batuen Esparru Konbentzioa (CMNUCC/UNFCCC)
- b) Europakoak: Europako Batzordea
- c) Espainiakoak:
 - Parlamentua
 - Espainiako Gobernua:
 - (1) Hezkuntza eta Lanbide Heziketako Ministerioa
 - (2) Inklusio, Gizarte Segurantza eta Migrazio Ministerioa
 - (3) Trantsizio Ekologiko eta Erronka Demografikorako Ministerioa
 - (4) Garraio, Mugikortasun eta Hiri Agenda Ministerioak
 - (5) Zientzia eta Berrikuntza Ministerioa (CSIC, etab.)
 - (6) Unibertsitateen Ministerioa
 - (7) Lan eta Ekonomia Sozial Ministerioa
 - Autonomia-erkidegoetako gobernauak
 - FEMP
 - Udal-gobernauak.

2) Gizarte zibila:

Enpresaburuen elkarte eta erakunde sindikal guztiak, esanguratsuenei arreta berezia eskainiz.

- a) Fundazioak, GKEak eta hirugarren sektoreko erakundeak
- b) Unibertsitateak eta lanbide-heziketako zentroak
- c) Herritarrak

**KONTSUMOKO
BIZITZA ETA GIZARTE ARLOA**

EKOSISTEMEN BGA

48. helburua: klima-aldaketak kaltetutako naturaguneak eta animalia- nahiz landare-espezieak zaintzen direla ziurtatzea, plan eta programa espezifikoaren bidez

Justifikazioa:

Munduko biodibertsitatea erritmo kezkagarrian desagertzen ari da habitaten suntsipenaren, ehiza intentsiboaren, espezie inbaditzaileen hedapenaren, kutsaduraren ondorioz, bai eta klima-aldaketak eragindako aldaketen ondorioz ere.

Biodibertsitatea kontserbatzea funtsezkoa da ekosistemek behar bezala funtziona dezaten, klima-aldaketaren aurka babesten baikaituzte. Zientziaren arabera, karbono-isurketek kontrolik gabe gora egiten jarraitzen badute, munduko biodibertsitatean aberatsenak diren lekuetako landare- eta animalia-espezieen erdiak desagertu litezke klima-aldaketaren ondorioz.

IPCCk klima-aldaketaren aurrean inpaktu, egokitzapen eta kalteberatasunari buruz egindako azken txosteneko agertokien arabera, baita ikuspegi baikorrenarekin ere, hau da, batez besteko tenperatura 1,5 gradu igoz gero, espezieen % 3 eta % 14 artean desagertuko da planeta osoan. Egoerarik txarrean gertatuko balitz, hau da, tenperatura 5 gradu zentigradura arte igoko balitz, desagertutako espezieen ehunekoak % 48ra igoko litzateke.

Txostenaren arabera, espezie ahulenak endemikoak dira, eta uharte txikietako espezie endemiko guztiak erabat desagertu daitezke: mendikoen % 84, ozeanoen % 54 eta kontinenteetan bizi direnen % 12.

Horregatik, berotegi-efektuko gasen emisioak izugarri murrizten diren bitartean, ezinbestekoa da klima-aldaketak gehien eragingo dituen animalia- eta landare-espezieen babes-plan eta -programa zehatzak lantzea.

Gomendioak:

135. gomendia: animalien eta landareen material genetikoaren bankuak sortzea, klima-aldaketak eragindakoei lehentasuna emanaz.

Laguntzaren ehunekoak: % 98,85

Deskribapena: proposatzen da hazien edo DNAREN bankuak sortzea klima-aldaketaren eraginek bereziki mehatxatutako animalia edo landare basatien espezieentzat, eta daudenak indartzea; era berean, proposatzen da epe ertain eta luzerako aurrekontuak eta helburuak

dituzten beste leku batzuetan berriz sartzeko programak abian jartzea. Biodibertsitatea babesteko eskualdekatzean zentratzea.

136. gomendia: babestutako naturagune berriak sortzea, klima-aldaketaren inpaktua aintzat hartuta.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: eremu babestu berriak sortzea proposatzen da, klima-aldaketak gehien mehatxatu ditzakeen ekosistemak eta habitatak lehenetsiz, bai eta korridore biologikoak sortzea ere, tenperaturen igoeraren aurrean kalteberak diren espezieen mugimendua eta migrazioa ahalbidetzeko. Aldi berean, kontserbatu beharreko espazioen kalteberatasuna murrizteko kudeaketa-plan egokiak onartu behar dira.

137. gomendia: klima-aldaketarekin zerikusia duten espezie inbaditzaileen kontra borrokatzeko planak abiatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,75

Deskribapena: tenperaturaren igoeraren ondorioz eta ingurumeneko beste aldaketa batzuen ondorioz agertutako espezie exotiko inbaditzaileak identifikatzea proposatzen da, administrazio eskudunen artean alerta goiztiarreko, jarraipeneko eta kontrol koordinatuko berariazko planak abian jartzeko.

49. helburua: herrialdean klima-aldaketak gehien kaltetu dituen ekosistema nagusiak lehengoratzea, klima-aldaketaren aurrean duten erresilientzia handitzeko

Justifikazioa:

Ekosistema naturalak eta osasungarriak mantentzea funtsezkoa da biodibertsitatea kontserbatzeko eta gizarteari onura eta zerbitzu kontaezinak emateko. Gainera, gure aliatu naturalik onenak dira klima-aldaketaren aurka borrokatzeko, industria-aroaren hasieratik atmosferan pilatutako karbono dioxido kantitate izugarriak xurgatzeko gaitasun handia dutelako.

Horiek aldatzeak eta suntsitzeak kontrako efektua eragiten du pilatutako karbonoa askatzean, eta, beraz, funtsezkoa da haren degradazioa gelditzea eta lehengoratzea. Horregatik, Ingurumenerako Nazio Batuen Programak 2021etik 2030era arteko aldia Ekosistemak Zaharberritzeko Hamarkada izendatu du, ekosistemen degradazioa geldiarazteko eta leheneratzeko kontinente eta ozeano guztietan, eta, horrela, pobrezia desagerrarazten, klima-aldaketari aurre egiten eta espezieen desagertze masiboa prebenitzen laguntzeko.

Oreka naturala berreskuratzeko asmoz ekosistemak zaintzea eta leheneratzea aukera handia da kalitatezko enplegua lortzeko, eta lehentasuna izan behar du gobernu eta enpresa guztientzat, eskura dituzten baliabide guztiak lehenbailehen inbertitu behar baitituzte, eta ahalik eta denbora laburrenean, helburu horretarako, gizartea inplikaturik eta biodibertsitatearen babesean zeregin estrategikoagoa duten eta CO2 xurgatzeko gaitasun handiagoa duten pertsonak lehenetsiz.

Espainiako ekosistema urtarrek mota ugari dituzte. Egungo neurrien arabera, esan dezakegu Espainiako ekosistema urtarren egoera ekologiko orokorra ez dela ona, nahiz eta sistemen arabera mehatxuak desberdinak izan. Helburua da lurralde osoan lur gaineko urak, estuarioak, kostaldeak eta lurpeko urak babestea.

Gomendioak:

138. gomendioa: ekosistema Ekologikoak Lehengoratzeko Plan Nazional bat onestea, helburu argiak, baliabideak eta egutegia izango dituena.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: Espainiako ekosistema degradatu nagusiak leheneratzeko plan berezi bat onartzea eta abian jartzea proposatzen da, beren funtzio ekologikoak bete ditzaten, batez ere klima-aldaketaren inpaktuen prebentzioan zeregin bat betetzen dutenak (uholdeak, lehortekak, suteak, itsas mailaren igoera, etab.) eta CO2 egokitzen laguntzen dutenak (basoak, larreak, hezeguneak, itsas fanerogamoen belardiak, etab.). Horretarako, behar beste baliabide emango da Estatuko Aurrekontu Orokorretatik, estatu-itun baten eta administrazio guztien arteko ekintza-plan koordinatu baten bidez.

139. gomendioa: ekosistemen konektagarritasuna bermatzea, azpiegiturak (hala nola, errepideak, presak eta herriak) berriro zehaztuz.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,75

Deskribapena: prozesu ekologikoen funtzionamendu egokia bermatzeko beharrezko neurriak onartzea proposatzen da, klima-aldaketaren inpaktuetara egokitzeko lekualdatzea ahalbidetuz eta biodibertsitateko iragazkor bihurtzeko azpiegitura artifizial nagusiak identifikatuz (errepideak, presak, hiriguneak, etab.).

140. gomendioa: ekosistemak basoberritzeko eta birsortzeko brigada profesionalak sortzea, klima-aldaketan adituak.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,86

Deskribapena: klima-aldaketak eragindako ekosistema nagusiak kudeatzen eta lehengorutzen diharduten profesionalen talde iraunkorrak sortzea proposatzen da, tokiko eta kalitatezko enplegua sustatzu, landa-biztanleria finkatu ahal izateko.

141. gomendioa: ingurumen Boluntariotzarako Estatuko plan bat sortzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 94,19

Deskribapena: ingurumen-boluntariotzako plan bat onartzea proposatzen da, nazio-mailako koordinazio profesionalarekin (funtzionarioak), gizartearen parte-hartzea eta kontzientziazioa sustatzeko, klima-aldaketak eragindako natura eta ekosistemak zaintzeari eta berreskuratzeari dagokionez.

142. gomendioa: ibaiak eta ekosistema urtarrak mantendu eta berreskuratzea, uraren kalitatea bermatzeko eta emari ekologikoa ziurtatzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,90

Deskribapena: jatorrizko ibilguak berreskuratzeke eta daudenak ez aldatzeko beharrezko legeria egitea eta ezartzea. Ekosistema urtarrak zaintzea, espezie inbaditzaileei arreta berezia eskainiz, eta arriskuren batean daudenak babestuz.

50. helburua: basoetako suteen kopurua eta azalera murriztea

Justifikazioa:

klima-aldaketa dela-eta, mundu osoko basoak beste arrazoi batzuegatik erretzen ari dira. Bero-bolada handiak, lehorte luzeak, hezetasunik eza eta gero eta ahulagoa den landaredia konbinatzearen ondorioz, baso-suteak ugartzen ari dira planeta osoan: Kanadako basoetan, Amazonian, Mediterraneoan... Klima-aldaketaren ondorioz, suteen kopurua eta intentsitatea handitzen ari dira, eta "super suteen" belaunaldi berri bat sortzen ari da; oso arriskutsuak dira, eta ia itzalezinak.

Baso-sute horiek gero eta giza tragedia handiagoak eragiten dituzte, eta horren ondorioz hildakoak % 276 igo dira azken urteetan. Gainera, baso-suteek eragin handia dute klima globalean, atmosferara ehunka edo milaka urtetan pilatutako karbono dioxido kantitate izugarriak askatzen dituztelako.

Baso-suteen beste ondorio bat basamortutzeari egiten dioten ekarpena da, batez ere Mediterraneo herrialdeei eragiten baitie, hala nola Espainiari. Basamortutzearen aurkako Ekintza Programa Nazionalaren datuen arabera, gure lurraldearen % 74ri eragin diezaiokie prozesu horrek, eta 9.000.000 hektarea baino gehiago basamortutzeko arrisku handia edo oso handia duten eremutzat katalogatuta daude.

Espainian, baso-suteak ere mehatxu handia dira, eta, azken urteotan suaren eraso goiztiarrean hobera egin duen arren, prebentzioa da gairitu gabeko gai nagusia. Horretarako, administrazio guztiek lehentasuna eman behar die mendien eta haien baliabideen kudeaketa jasangarriari, abeltzaintza estentsiboa berreskuratzeari edo suak hartutako eremuak irizpide ekologikoen arabera zaindu eta leheneratzeari. Gainera, aukera paregabea da kalitatezko enplegua sortzeko, eta gure herrialdeko landa-biztanleria finkatzeko lehen mailako tresna da.

Gomendioak:

143. gomendioa: basoetako suteen prebentzian inbertitzea, baso-kudeaketa jasangarri eta moldagarri bat sustatuz eta gizarteak parte hartuz.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,86

Deskribapena: urteroko baso-suteen kopurua eta erretako azalera murriztea proposatzen da, prebentzio-neurrietan eta basoen kudeaketa jasangarri eta egokitzailan inbertituz, gizartearen parte-hartzea sustatuz.

51. helburua: parke eoliko eta fotovoltaiko berriak sentikortasun ekologiko gutxiko nahiz ingurumen-sentikortasun gutxiko eremuetan jartzea, itsas eremuak barne hartuta.

Justifikazioa:

Egungo larrialdi klimatikoaren aurrean, premiazkoa da energia berriztagarrietan oinarritutako trantsizio energetikoa (eolikoa eta eguzki-energia, batez ere), bai eta energia aurrezteko eta eraginkortasunez erabiltzeko estrategia sendoagoak ere.

Energia berriztagarrien hedapena gizarte-eragile guztiak inplikaturik egin behar da, betiere ingurumen-inpaktua minimizatuz eta gizarte-onura maximizatuz.

Energia horien garapenak natura-ondarea eta biodibertsitatea errespetatu behar ditu balio-bizitzaren fase guztietan, baita eraistea ere, eta, horretarako, funtsezkoa da lurralde-plangintza loteslea egitea.

Gainera, natura-balio handiko eremuen bazterketa bermatu behar da, eta dagoeneko degradatuta dauden eta hiri-eremuak okupatzeari lehentasuna eman behar zaio; aldi berean, aurrezpena eta banatutako sorkuntza lehenesten duten estrategien aldeko apustua egin behar da, biztanle-gune handietatik urrun dauden instalazio handien eredu zentralizatuaren aurrean.

Gizarte zibilak jakin behar du ea nola hedatuko diren energia horiek Espainiako lurralde osoan, bai eta zer izapidetze-egoeratan dauden ekimen guztiak, nola laguntzen duten

energia-pobreziarekin amaitzen, eta teknologia horiek modu bidezkoan eskuratzea sustatzen.

Teknologia horiek ekosistemetan ere eragina dutenez eta paisaia fisiko eta biologikoak aldatzen dituztenez, ingurumen-ebaluazio zorrotza bermatu behar da, bai Trantsizio Ekologiko eta Erronka Demografikorako Ministerioaren aldetik, bai autonomia-erkidegoen aldetik, parte-hartze publiko egokia bermatzeko prozesuak eta epeak errespetatuz.

Gomendioak:

144. gomendioa: zonifikazio argi eta lotesle bat edukitzea, natura-balio handiko ekosistemak energia berriztagarrien instalazioetatik babesteko.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,75

Deskribapena: energia berriztagarrien hedapena naturan eta biodibertsitatean ahalik eta eragin txikienarekin egiten dela bermatzea proposatzen da, eta ingurumen-sentsibilitate txikiko lekuetan soilik instalatuko da, ezagutza zientifiko onenean oinarritutako kartografia batean oinarrituta, eta kartografia hori loteslea izango da hura planifikatu eta onartzeko ardura duten enpresa eta administrazioentzat.

145. gomendioa: aditu independenteek energia berriztagarrien instalazioak ezartzeko proiektuen ingurumen-ebaluazio zorrotza bermatzea, eta proiektuaren garapenean neurriak aplikatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,85

Deskribapena: hau proposatzen da: energia berriztagarriak ezartzeko ingurumen-ebaluazioko prozesuak ahalik eta zorrotasun tekniko handienarekin egiten direla, parte-hartze publikoaren berme guztiak betetzen dituztela eta kasu bakoitzean aditu onenen irizpidea dutela bermatzeko beharrezkoak diren baliabideak ematea.

52. helburua: ekosistemak babesteko eta klima-aldaketaren kontra borrokatzeko legedi berri bat garatzea eta benetan betetzen dela bermatzea.

Justifikazioa:

Gaur egungo ingurumen-arazoen konplexutasunak administrazioen eta gizartearen lankidetzaren eta konpromisoa eskatzen du, oro har, maila guztietan: nazioan eta nazioartean.

Zuzenbidea da elkarbizitza-arauak ezartzeko tresna nagusia da, bai eta ingurumena babesteko funtsezko tresna ere, ezagutza zientifikoetan oinarritutako giza jokabidearen estandarrak eta arauak islatzen baititu. Legeria tresnarik garrantzitsuena da politikak ekintza bihurtzeko. Hala ere, ekintza horiek efikazak eta efektiboak direnean bakarrik

gertatzen da. Haren efikazia (arauaren helburua lortzea, adibidez: emisioak murriztea) eta efektibitatea (araua betetzen da, baina ez da haren helburua lortzen) aplikazio- eta betetze-mailaren arabera dira. Horregatik, beharrezkoa da klima-aldaketari aurre egiteko arauak izatea, baina, aldi berean, arau horiek behar bezala aplikatzea eta errespetatzea. Horretarako, beharrezkoa da arauak betetzera behartuta daudenek kontu handiz errespetatzea, eta administrazio publikoei baliabide nahikoak ematea, betetze-mailaren jarraipena egin dezaten. Baina horrek huts egiten badu, beharrezkoa da Zuzenbide Estatuaren tresnak erabiltzea errekursoak aurkeztuz, bai administrazio publikoen aurrean, bai organo judizialen aurrean.

Gomendioak:

146. gomendia: prestakuntza ematea epaileei eta epailetzako kideei, klima-aldaketaren aurrean eman beharreko erantzun juridikoei eta ingurumenaren babesari buruz.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,75

Deskribapena: ingurumena babesteko eta klima-aldaketari aurre egiteko, eta batzuetan araudia behar bezala aplikatzen ez denez, epaileentzako prestakuntza espezifikoak ematea proposatzen dugu.

147. gomendia: espainiako esparru juridikoan ekozidua delitu gisa jasotzea, ekosistema bati kalte masiboa egiten zaionerako edo ekosistema bat suntsitzen denerako.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: ekozidua delitu gisa tipifikatzea Espainiako esparru juridikoan kalte masiboa eta ekosistemaren suntsipena gertatzen diren kasuetan. Ekozidua, zentzu zabalean, ekosistemen kalte masiboa eta suntsipena da, hau da, naturari oro har kalte larria egitea eta denboran zehar mantentzea. Delitu horren tipifikazioa disuasio-elementutzat hartu behar da, delitu horiek gertatu ez daitezen; izan ere, saihestu egin behar dira, bestela, kaltea oso larria izango da, eta, ziurrenik, ezin izango da konpondu.

148. gomendia: ekosistemak kalteetatik babestera edo ekosistema bati eragindako kalte konpontzera behartzen duen legedia eraginkortasunez aplikatzen dela bermatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: herri-administrazioei behar beste baliabide ematea zaintza-mekanismo publikoak ezartzeko, eta ingurumen-araudia aplikatzea eta epai posiblea betetzea.

149. gomendia: epeak jasoko dituen egutegi bat ezartzea, biodegradagarriak ez diren produktuen salmenta debekatzeko.

Laguntzaren ehunekoa: % 93,26

Deskribapena: enpresei beren produktuak biodegradagarri bihurtzeko eskatzea.

Biodegradagarriak ez diren produktuen eta erabilera bakarreko ontzien salmenta debekatzeko, alternatiba biodegradagarri edo berrerabilgarri bat posible denean.

Produktu biodegradagarrien kontsumoa sustatzea, produktu horien kontsumoari zuzenean hobariak emanez, eta produktu biodegradaezinen kontsumoa zergapetzea (prezio handiagoa jartzea).

Emakumeen higienarako produktueterako, pixoihaletarako eta osasun-produktueterako, beste produktu biodegradagarriak ez badago, ez zergapetu.

150. gomendia: ingurumen-lana kondena betetzen ari direnentzako beste lan-aukera bat izatea.

Laguntzaren ehunekoa: % 93,02

Deskribapena: ingurumen-lanak zigortuek egin ditzaketen lanen barruan sartzea gomendatzen da, uztailaren 6ko 782/2001 Errege Dekretuak, espetxe-tailerretan lan-jarduerak egiten dituzten zigortuen lan-harreman berezia eta gizartearentzako lan-zigorrek dituzten Gizarte Segurantzaren babesa arautzen dituenak, ezarritakoaren barruan.

151. gomendia: gatzgabetzeko instalazioak erregulatzea (isuriengatik, karbono-aztarnarengatik...).

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: gatzgabetze-prozesuei buruzko erregulazioak indarrean dagoen araudia betetzen duela ziurtatzea eta instalazio horiek gure herrialdean duten eragina sakonago aztertzea gomendatzen da, instalazio horiek azken urteetan ugartu egin direlako eta etorkizunean handitu egingo direlako, etxeko kontsumorako uraren eskuragarritasunari ere eragin diezaioketen lehorreak handituko direlako.

53. helburua: ekosistemak narriatzen dituzten askotariko kutsadura motak ahalik eta gehien murriztea

Justifikazioa:

IPBESren (IPCCren homologoa Biodibertsitatearen Konbentzioan) 2019ko txostenaren arabera, hainbat motatako kutsadura da biodibertsitatea eta ekosistemak galtzeko arrazoi nagusietako bat; beraz, kutsadura murrizteak zuzenean lagunduko luke hura babesten,

kontserbatzen eta lehengoratzten. Kutsadura klima-aldaketarekin eta bidezko trantsizioarekin lotuta dago, hainbat modutan.

Klima-aldaketak airearen kalitateari eragin diezaioke, eta, alderantziz, airearen kalitateak klima-aldaketari eragin diezaioke. Hori bereziki garrantzitsua da tokian-tokian, ozono-maila handitu baitaiteke; era berean, materia partikulatuak eragina izan dezake tenperaturetan, adibidez, atmosfera berotzen laguntzen duen karbono beltzarekin.

Era berean, airearen kalitate txarrak, adibidez, klima-aldaketaren hainbat egoeratan beroboladarik gertagarrienak izateak arazo larriak eragin ditzake osasunean.

Beste kutsadura mota batzuk ere arazo dira klima-aldaketa egoera batean. Adibidez, argi-kutsadurak energia-kontsumoa adierazten du, baita ekosistemen perturbazioa ere. Zarata-kutsadurak ere eragiten du osasunean.

Lurzoruko kutsadura ere arazo bat da, esate baterako, muturreko gertakari gehiago gertatzen direnean; izan ere, horrek istripuak eragin ditzake, adibidez, kutsatutako lurzoruek eta uholdeek eragindako istripuen ikuspegitik.

Uraren kutsadurak, tenperaturen igoerarekin batera, flora eta fauna hil ditzake, eta, kasu askotan, ezin dira berreskuratu.

Beraz, helburu horren xedea da mota guztietako kutsatzaileak murriztea, ekosistemak babestu, kontserbatu eta leheneratzeko, eta, aldi berean, klima-aldaketaren aurrean duten erresilientzia bermatzen laguntzea.

Beharrezkoa da kutsaduraren jatorria geldiaraztea, eta, horrekin batera, flora eta faunari eragiten dioten ondorio guztiak geldiaraztea. Dena konektatuta dagoela ikasi dugu, eta klima-aldaketa efektu-kate baten parte dela.

Kezkagarria da erabilera jakin batzuek kutsadura masiboa eragiten dutela leku sentikorretan edo turismo-intentsitate handikoetan, hala nola uharteetan, kostaldeko eremuetan, zetazeo-espezieak dituzten eremuetan, gune babestuetan, ura gutxi berritzen den lekuetan...

Trafikoak zarata sortzen du, eta horrek pertsonen -gortasuna- eta faunari eragiten die -jarrera aldatzea-. Konfinamenduan, mugikortasuna murriztearen ondorioz, txori gehiago entzuten ziren hirietan. Zaratarik gabeko berdeguneak handitzea faunarentzat. Gauza bera gertatzen da argi-kutsadurarekin. Espazio osoa hartzen eta dena urbanizatzen ari gara, dena zarataz eta argiz betetzen... eta ez diogu faunari lekuri uzten.

Beraz, hemen funtsezko faktorea gizakiaren jarrera da. Adibidez, lurzoruko kutsadura baso eta lursailetan zaborra pilatzen eta degradatzen delako gertatzen da. Zaborra botatzen eta pilatzen den tokietan, zabor gehiago bota ohi du jendeak.

Gomendioak:

152. gomendia: itsas kutsadura murriztea. "Karbono urdina" babestea; hala nola fanerogamoen belardiak (Posidonia, Zostera) eta alga-basoak (Laminarias).

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: itsas kutsadura murrizteko, hau gomendatzen da: "Zaborretarako itsasontzi" bat sortzea, itsas zaborrak biltzeko modu erregularrean, Gobernuak kudeatuta; motorreko jolas-ontzien erabilera mugatzea, bereziki ur-motorrena, eta eremu sentikorretan eta/edo turismo-intentsitate handiko eremuetan erabiltzea debekatzea; eztanda-motorren bidezko motordun nabigazioa mugatzea ur-zirkulazio txikiko eremuetan (ur gezako aintzirak eta aintzirak nahiz itsasoko urmaelak); kostaldeko turismoa arautzea horrek sortzen duen kutsadura murrizteko; gainezka dauden hondartzetarako sarbidea arautzea; eguzkitik babesteko krema ekologikoagoak/biodegradagarriagoak sustatzea.

Gainera, "karbono urdina" babesteko, interes handiko alga eta itsas landareen komunitateak babestea gomendatzen da, karbonoa bahitzeko ahalmena dutelako eta itsas hondoak babesteko balio ekologiko handia dutelako, Posidoniako belardiak kasu.

153. gomendia: soinu- eta argi-kutsadura murriztea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: argi-kutsadura eta kutsadura akustikoa murriztea, indarrean dagoen legeria betetze aldera (Zaratarik buruzko 2003ko Legea eta haren 2007ko Erregelamendua; Argi Kutsaduraren Prebentzioari eta Argiztapen-instalazioetatik eratorritako energia aurrezte eta efizientzia sustatzeari buruzko 15/2010 Legea).

Zaratarik eta argi artifizialik gabeko berdegune gehiago sustatzea. Zarata- eta argi-mailak erregulatzea izaki bizidunengan pentsatuz.

154. gomendia: lurzoruko kutsadura murriztea eta dagoeneko kutsatuta dauden lurzoruak deskontaminatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: lurzoruko kutsadura murriztea (zaborra, hondakinak, minden aldaketa, meatze-putzuetako hondakinak), erregulazio zorrotza edo arrisku-jarduerak ezabatzea barne (meatzaritzako hondakinak putzuetan pilatzea, adibidez).

Kutsatutako lurzoruen deskontaminazioa gehiago sustatzea eta baso eta berdeguneetan pilatzen diren zaborren garbiketa sustatzea.

155. gomendioa: ur-masa gozoetako kutsadura murriztea (isuri toxikoak desagerraraztea, nitratoak murriztea), ibaiak, hezeguneak eta akuiferoak babesteko.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: ur gezako masen (ibaiak, hezeguneak, akuiferoak, etab.) kutsadura murrizteari buruz dagoen legeria betetzen dela indartzea; bereziki, isuriak ezabatzea (hondakinak metatzeko putzuetatik eratorritakoa barne) eta nitratoak ematea.

156. gomendioa: aireko kutsadura murriztea eta hirietan airearen kalitatea gehiago kontrolatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: aireko kutsadura murriztea, arreta berezia jarriz kutsatzaile eta berotegi-efektuko gas gehien isurtzen dituzten fokuei.

Hirietako airearen kalitatearen kontrola hobetzea, informazioa eta informazio-puntuak barne. Oinezkoentzako guneak eta berdeguneak sustatzea.

Garraibide ekologikoagoen erabilera sustatzea (emisioei, trazadurei eta azpiegiturei dagokienez). Airearen kutsadurak giza osasunean eta ekosistemetan dituen ondorio kaltegarriak ebaluatzea eta murriztea.

54. helburua: ura modu jasangarri eta arduratsuan erabiltzen eta kontsumitzen dela bermatzea, klima-aldaketaren aurrean erresilienteak izateko.

Justifikazioa:

Helburua da Espainiako sektore guztiek uraren erabilera eta kontsumo jasangarria egitea, horiek guztiek (nekazaritza, industria, energia eta ur-kontsumoa barne) eragina baitute ekosistemetan. Erabilera eta kontsumo hobea eginez, ekosistemen gaineko presioa murrizten da.

Ura funtsezko baliabidea da gure planetako bizitzarako, bai pertsonentzat, bai ekosistementzat. Izan ere, gaur egun, ekosistema urtarrak egoera okerrean daudenen artean daude; adibidez, 1970az geroztik, ur gezako espezieen % 83 eta ur gezako ekosistemen % 30 galdu dira.

Urari eta klima-aldaketari dagokienez, IPCCren azken txostenean, klima-aldaketaren eraginekin zerikusia izan duten antzemandako aldaketei buruzko askoz datu gehiago dokumentatu dira (adibidez, prezipitazio gero eta bortitz eta ohikoagoak). Mediterraneo

aldean ibai askok estres hidrikoa dute nekazaritzagatik, eta etorkizunean defizit hidrikoa aurreikusten da nekazaritzan.

Garrantzitsua da urak egokitzapenean duen zentraltasuna nabarmentzea, eta, beraz, baliabide hidrikoak eta horien erresilientzia babestearen garrantzia: egungo egokitzapenerantzun guztien gehiengoa (~ % 80) urarekin lotuta dago, eta eurien, lehortearen, uholdeen, lurpeko uren agortzearen eta lurzoruaaren hezetarun-gabeziaren aldakortasunaren inpaktuak murriztea du helburu.

Gaur egun, gure herrialdean, zenbait eremutan uraren erabilera intentsiboa egiten da, eta kontsumoa eskura dauden baliabideen gainetik dago. Europako eta estatuko legegintza-esparru batzuk daude, gure baliabide hidrikoak planifikatzeko prozesu batekin batera, uraren erabilera eta kontsumo jasangarria egiteko helburu horri lagun diezaioketenak. Are gehiago, klima-aldaketaren egoeretan, litekeena da zenbait arlotan baliabideak gutxitzea, eta horrek are gehiago indartzen du eskuragarri dauden baliabideetara egokitzen den erabilera eta kontsumo iraunkor horren garrantzia.

Europar Batasunaren Esparru Zuzentaruaren jarraipenari buruzko azken txostenaren arabera, gure ur-baliabideen erdia, gutxi gorabehera, egoera kualitatibo eta kuantitatibo txarrean dago. Horrek, beraz, zuzeneko eragina du gure mendeko sektore ekonomikoaren erresilientzian, bai eta mendeko ekosistemen erresilientzian ere. Horregatik, helburu hori funtsezkoa da etorkizunean, baliabide bat gaizki kudeatzearen eta gaizki erabiltzearen arriskuak murrizteko.

Batzarkideok "gu urik gabe geratzen gara" lelopean ikusten dugu justifikazioa, hau da, lurralde askotan jada bizi den ur eskasia.

Ura funtsezkoa da bizitzarako, beharrezkoa da, airea bezala. Gutxi batzuen gozamenerako, ura alferrik galtzen da.

Adibidez, badira urtegiak elektrizitatea sortzen soilik jarduten dutenak enpresa elektrikoentzako, beste erabilera batzuk kontuan hartu gabe, edo kudeaketa txar batek ekosistemei nola eragin diezaikeen kontuan hartu gabe.

Kudeaketa pribatizatzeke joerak ere justifikatzen du; izan ere, beti hartu behar da kontuan ura eskuratzea eskubidea dela.

Gomendioak:

157. gomendioa: sektore guztiek ura modu jasangarrian kontsumitzea, kontsumo horrek ekosistemen gainean duen inpaktua baloratuz.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: jarduerarako behar den gutxieneko erabilera-muga ezartzea: erabileran eraginkortasuna hobetzea eta ekosistemen gaineko inpaktua baloratzea, ura ahal den neurrian berrerabiltzea, eraikinak ur-kontsumo txikirako egokitzea eta azpiegiturak hobetzea eta egoera txarrean dauden instalazioek eragindako ur-galerak murriztea/saihestea, behar diren kasuetan eta jasangarria den guztietan (karbono-aztarna, gatzun-hondakinen kudeaketa) ura gatzgabatzeko makinen erabilera handitzea (bereziki lurpeko uren erabilera murrizteko). Ur gutxi kontsumitzen duten baso-landaketak sustatzea.

158. gomendioa: urmaelak modu jasangarrian kudeatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: urtegien bi funtzioei dagokienez (ur-hornidura eta elektrizitatea sortzea), hainbat gomendio ditugu:

- Ur-hornidurarako urtegietan, panel flotatzaile fotovoltaikoak jartzea energia berriztagarria sortzeko, eta, aldi berean, lurrunketa bidezko galera, alga kopurua, usainen eta gasen isurketa eta fauna babestea.
- Energia-iturri gisa erabiltzean: enpresa elektrikoek monopolioa ez izatea urtegi batzuen erabileran.
- Bi kasuetan: emari ekologikoak ziurtatzea eta funtzionalak ez diren urtegiak ezabatzea.

159. gomendioa: erabilera partikularreko giza kontsumorako ur-horniduraren kudeaketa publikoa edo komunitarioa, eta, inola ere ez, irabazi-asmorik duten enpresen aldetik.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,90

Deskribapena: prezioak kontrolatzea, bidezkoak izan daitezen eta enpresaren interesagatik gorabeherarik izan ez dezaten. Estatu mailako tarifak homogeneizatzea. Herritarrentzat interesgarriak diren oinarrizko zerbitzuak mantentzea. Uraren kudeaketa privatizatzeko prozesua geldiaraztea. Uraren kudeaketa komunitarioa bultzatzea eredu hori dagoen lurraldeetan. Giza kontsumorako uraren oinarrizko tarifa edo tarifa laua ezar dadin sustatzea, kalteberatasun-egoeran dauden pertsonen arreta berezia eskainiz.

160. gomendioa: giza erabilerarako/kontsumorako ur nahikoa eta kalitatezkoa bermatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: interes berezia jartzea giza kontsumorako eta ekosistemarako uraren kalitatea legezko bitarteko guztien bidez babesteko. Lehorteen eta ura mugatzen duten

beste prozedura batzuen aukera aurreikusten duten azterlanak ezartzea, eta horien ondorioei aurrea hartzea.

161. gomendioa: golf-zelaien (batez ere) eta futbol-zelaien kopurua eta azalera mugatzea, ura eskasa den tokietan soropila jarriz, eta uraren kudeaketa nahiz hornidura hobetzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 94,38

Deskribapena: gomendio honek bi helburu ditu: batetik, golf- eta futbol-zelai berriak sortzea saihestea, horretarako baldintza egokiak betetzen ez badira, eta, bestetik, horien kudeaketa hobetzea, ahalik eta eragin txikiena izan dezaten.

Neurri hori aplikatzeak honakoa dakar berekin:

- Aurretiko bideragarritasun-azterlanak egitea, eremuak sortzeko egokitasuna egiaztatzeko, okupatzen duten lurzoru-azalera ere kontuan hartuta. Mantentze-lanen kostua (ekonomikoa eta ingurumenekoa) balioestea, sortzen duten erabiltzaile/onura kopuruaren aldean.
- Instalazio horiek debekatzea desegokitzat jotzen diren eremuetan (adibidez, uharteetan edo dagoeneko eremu asko dauden lekuetan).
- Inpaktua minimizatzerako bideratutako neurriak baloratzea eta, hala badagokio, agintzea (balizko ur birziklatuekin ureztatzea, soropil artifiziala erabiltzea).
- Kirol-instalazioetan ureztatze uraren jatorriari buruzko informazioa ematea.

55. helburua: hirigintza- eta bizitegi-araudia (etxebizitzari buruzkoa) klima-aldaketaren egoeretara egokitzea.

Justifikazioa:

Hiri-ekosistemak eta hiri-ereduak bero-kolpeak prebenitzen eta herritarrak babesten lagun dezakete.

Era berean, hiri-antolamenduak eta lurraldearen kudeaketa onak klima-aldaketak eragindako uholdeetatik babesten lagun diezaguke.

Obra berriaren aurrean erabili beharko liratekeen azalera urbanizatu asko eta etxebizitza eta eraikin hutsak daude; hala ere, zaila da hori kudeatzea, etxebizitzaren merkatuarekin espekulatzen baita, eta, horren ondorioz, putre-funtsek eta enpresa handiek ez dituzte erabiltzen etxebizitza horiek, eta merkeagoa eta errazagoa izaten da obra berria finantzatzea etxebizitzak birgaitzea baino.

Gomendioak:

162. gomendia: hiri-diseinu jasagarria eta osasungarria sustatzea eta eraikitako eremuak klima-aldaketaren eraginetara egokitzea, hiriko natura eta berdeguneak areagotuz eta etxebizitzak naturan oinarritutako irtenbideen bidez birnaturalizatuz, energia-autokontsumoa ere kontuan hartuz.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: hirietan klima-aldaketara egokitzeko neurriak hobetzea eta zabaltzea gomendatzen da, hiri-diseinu jasagarria sustatuz eta, aldi berean, emisioak murriztuz, eraikinen energia-eraginkortasuna hobetuz eta energia berriztagarrien instalazioan oinarritutako autokontsumoa sustatuz. Naturan oinarritutako irtenbideak kontuan hartu behar dira (adibidez, herritarrak bero-bolada itzalguneekin babesteko edo hirian biodibertsitatea bultzatzeko estalki berdeak eta lorategi bertikalak jartzeko), eta, aldi berean, jarduketa horietan hiriko habitat naturalak errespetatu eta babesten dira, hala nola ibaiertzak eta itsasertzeko eremuak.

Hirietan klima-aldaketara egokitzeko neurriak hobetzea eta zabaltzea gomendatzen da, zoladura iragazkorren erabilera sustatuz, uraren iragazte handiagoa ahalbidetzeko, berdegune gehiago, hiriko eta hiri-inguruko berdeguneen arteko konektibitatea, kaleetan zuhaitza gehiago landatzea (bereziki, airea garbitzeko arteria nagusietan), eskoletako eta komunitateetako hiri-baratzeak (bereziki, erabilerarik gabeko titulartasun publikoko orubeetan), berdeguneak teilatupeetan eta hilerriak eraikinen eta industrialdeen artean. Gune horietako landaketetan herritarren parte-hartzea bultzatzea, landareen erosketa sustatuz (adibidez, zergak arintzearen edo erosketa-bonuen bidez), bai eta parkeen edo beste berdegune batzuen mantentze-lanetan ere, boluntaritzako patruilak sustatuz. Flora autoktonoaren erabilera sustatzea, klima-aldaketara hobeto egokituta egon daitekeena. Hiri-sarea zeharkatzen duten abelbideak eta bideak berreskuratzea.

163. gomendia: urbanizatutako azalera ez handitzea, etxebizitza/orube abandonatuak, hutsak edo aurri-egoeran daudenak berreskuratzea, eta etxebizitzekiko espekulazioa kontrolatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 93,26

Deskribapena:

- hirigintza- eta bizitegi-araudia egokitzea (etxebizitzari buruzkoa), azalera gehiago ez urbanizatzeke eta lehendik dauden etxebizitzak eta eraikinak berreskuratzeke/erabiltzeke.

- Lehendik dauden etxebizitzak/eraikinak erabiltzeko/birgaitzeko abantailak sustatzea eta ematea, sustapen berriak garatu beharrean.
- Etxebizitzarekiko espekulazioa saihesteko eta kontrolatzeko neurriak garatzea; izan ere, etxebizitza asko hutsik daude, negozio gisa erabiltzen delako, eta putre-empresa/-funts handiek hutsik dituzte etxebizitza horiek, eta berreskuratzea edo erabiltzea saihesten dute.
- Etxebizitzak lehengoratzeari eta birgaitzeari lehentasuna emango dioten finantzaketa-mekanismoak garatzea, bankuetan errazagoa baita eraikin berrietarako maileguak lortzea, lehendik dauden etxebizitzak birgaitzeko baino.
- Etxebizitzak eta eraikinak birgaitzeko/berreskuratzeko proiektuak garatzeko laguntzak.

164. gomendioa: igerileku naturalak eta igerilekuak gatz-tratamenduarekin mantentzeko (behintzat, igerileku pribatuatan) eta igerilekuei hornitzen zaien ura berrerabil dadin sustatzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 97,73

Deskribapena: hiri-inguruneko igerileku publiko eta pribatuak hobeto mantentzea, igerilekua hornitzeko etxebizitzako ura berrerabiltzea eta tratamendu kimikoak ahal den neurrian murriztea barne. Lehengoratzeko eta arazketa naturaleko instalazioetarako laguntzak sustatzea (igerileku naturalak).

56. helburua: ingurumenarekin arduratsua den hiri-diseinua sustatzea eta hiri-ekosistemetan berdeguneak ugaritzea.

Justifikazioa:

Hiri-plangintza eta -diseinua klima-aldaketari aurre egiteko tresnarik eraginkorren artean daude, arintzen eta egokitzen lagun baitezakete, eta, aldi berean, bidezko trantsizioan laguntzen baitute. Ingurumena errespetatzen duen hiri-diseinu bat lagungarria izan daiteke, adibidez, karbono-emisioak murrizteari esker, mugikortasuna hobetuz, ibilgailu motordunetan bidaiatzeko beharra murrizteko, adibidez.

Era berean, egokitzapena tokikoa da. Egokitzapenaren eraginak nahiko azkar adierazten dira. Egokitzapenaren bidez, pertsonak zuzenean jardun dezakete, adibidez, bero-uharte efektua murrizten lagun dezakeen berdeguneak sortuz, eta, aldi berean, efektua arintzen lagun dezake. Errespetuzko hiri-diseinuaren formak eta konbinazioak tokiko komunitateak bezain askotarikoak dira.

Europako Ingurumen Agentziaren arabera, duela gutxiko txosten batean (2022), hirietako kalitate handiko berdeguneak eta espazio urdinak, hala nola parkeak, baratzeak, ibaiertzak eta kostaldeak, funtsezkoak dira osasunerako eta ongizaterako. Berdegune irisgarriak bereziki garrantzitsuak dira haurrentzat, adinekoentzat eta diru-sarrera txikiko pertsonentzat, horietako askok naturarekin kontaktuan egoteko aukera mugatuak baitituzte.

Hiriguneetan, kaleetan eta bidezidorretan berdeguneak eta landaredia handitzea garrantzitsua da klima-aldaketa arintzeko eta horretara egokitzeko, bai eta itzalguneak sortzea ere, tenperatura eta "bero-uharte" efektua murrizteko. Beraz, neurri horiek oso garrantzitsuak dira osasunerako, eta klima-aldaketara egokitzen eta arintzen laguntzen dute, bai eta bidezko trantsizioan ere.

Garrantzitsuak dira, eragin txikia badute ere, karbono-isuriak eta horien inpaktuak murrizten laguntzen dutelako.

Gomendioak:

165. gomendioa: hirien erdigunea oinezkoentzat bihurtzea eta garraio jasangarria areagotzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 94,32

Deskribapena: Hirien erdigunean oinezkoentzako guneak handitzea gomendatzen da. Oinezkoentzako gune bihurtzearekin batera, garraio jasangarria handitu behar da, oinezkoentzako guneetarako sarbidea errazteko.

166. gomendioa: eraikinetan eta etxebizitzetan urak banandu eta arazteko mekanismo eta azpiegiturak ezartzea, ura hainbat modutan berrerabiltzeko. Bildutako ura banantzeko sistemak ezartzea (euri-urak barne).

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: eraikin berrietan, bereziki, baina, oro har, ura alferrik galtzea saihestea, zirkuitu bereizgarriak ezartzea, araztea eta birzirkulatzea etxeko erabilera desberdinetarako, hustubidetik bota aurretik. Eraikuntza-enpresak behartzea eta komunitateak/eraikinak/etxebizitzak sustatzea, urak araztu eta tratatzera, beste erabilera bat eman ahal izateko.

Sare bereizgarriak eta arazketa ezartzea auzo-mailan, eta bainu lehorrak hiri-eskalan; espazioa dagoen lekuetan, arazketa iraunkorreko sistemak – urmaelak.

167. gomendioa: etxebizitzetan ur-harguneak hobetzea, edateko kalitatezkoa izan dadin.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: txorrotako ura edateko, janaria prestatzeko eta abarretarako kalitatezkoa izatea (zaporea, usaina, etab.) gomendatzen da. Beharrezkoa denean, etxebizitzetan iragazkiak jartzea, botilako ura eros ez dadin. Plastikozko ontzian botilaratutako uraren ekoizpena zergapetzea.

168. gomendia: ura kudeatzea (ekaitzetan, euriteetan).

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: Euri-uraren bilketa, kudeaketa eta erabilera bultzatzea, hirigintza-planetan sartuta eta kontuan hartuta muturreko gertaerak gerta daitezkeela klima-aldaketaren ondorioz (bai ur-eskasiagatik, bai gehiegikeriagatik).

57. helburua: klima-aldaketari buruzko egiazko informazioa hedatzea, oinarri zientifikoduna.

Justifikazioa:

Herritarrengana egiazko informazioa iristeko zailtasunak direla-eta planteatu da helburu hori.

Informazio egiazkoa eta eguneratua izatea oso garrantzitsua da herritarrek horren arabera jardun ahal izan dezaten eta ekarpen positiboak egin ditzaten.

Informazio erreala eta eguneratua lortzeak planteatutako helburuak betetzen laguntzen du.

Egiatzatu da badaudela espazio publikoak (adibidez, osasun-zentroak), oso bisitatuak, baina aldaketarako ia informazio erabilgarririk ez dutenak.

Gomendioak:

169. gomendia: sektore publikoaren zein pribatuaren jarduera onen berri ematea, adibide modura.

Laguntzaren ehunekoa: % 100

Deskribapena: ikastetxeetan eta osasun-zentroetan ekintzak abian jartzea. Azken horietan, osasunerako onurak nabarmendu behar dira.

Gomendio honen helburua da ingurumen-jardunbide egokiak abiaraztea eta ikusaraztea, adibide gisa, herritarrengan kutsatze-efektua eragiteko. Lehentasuna emango litzaieke ikuspen eta maiztasun handiko lekuetan egiten diren jardueri. Hona hemen adibide batzuk:

- Jatetxeetako elikadura-jardunbide egokiak
- Ingurumen-jardunbide egokiak turismo-ostatuatan

- Zuhaitzak babestea: zuhaitzak birpopulatzea, eta, ondoren, haiek ezagutzeko eta zaintzeko bisitak egitea.

58. helburua: gizarteak klima-aldaketaren gainean duen interesa areagotzea.

Justifikazioa:

Txikitatik ohitura onak hartzen, horiek guztiak betetzen eta hobetzen lagunduko du.

- Belaunaldi berriak dira etorkizuna.
- Klima-aldaketara egokitzen eta arintzen laguntzen du, baita bidezko trantsizioan ere.
- Herritarrok ez daukagu dirulaguntzak eskatzeko behar den informazioa (non eskatzen diren, baldintzak...).
- Informazioaz gain, baliabide teknikoak baditugu, jarduteko aukera izango dugu.

Gomendioak:

170. gomendioa: derrigorrezko prestakuntzan klima-aldaketari buruzko ikasgai bat abian jartzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 93,02

Deskribapena: hezkuntza-legerian araututako irakasgaia ikastetxe guztietan ezarri behar da, alde batera utzita klima-aldaketaren gaia hezkuntza-maila desberdinetako beste irakasgai batzuetan ere landu behar den. Ematen den tonua zaintzen saiatuko da, baikortasunetik eta naturarekiko maitasunetik abiatuta.

171. gomendioa: klima-aldaketara egokitzeko finantzaketa-bideei eta dirulaguntzei buruzko informazio irisgarria ematea.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,82

Deskribapena: gomendio honen helburua da finantzaketa-bideei eta diru-laguntzei buruzko informazioa hobetzea, baita eskaerak egiteko eskatzen den informazio praktikoari buruzkoa ere (beharrezko baldintzak, eskabideak aurkezteko bideak, jarraipena, etab.). Horretarako, mugikorreko aplikazioak edo web-orri eguneratu espezifikoak gaitu ahal izango dira.

172. gomendioa: ur-hornidura kudeatzen duten enpresa publikoetan ikerketa-eta garapen-ikasgelak sortzea.

Laguntzaren ehunekoa: % 98,86

Deskribapena: enpresa publikoek nahitaez ezarri beharko dituzte inbertsiorako ikerketa- eta garapen-kanalak, uraren kudeaketa jasangarrian adituak diren eta mantentzeko behar adina funts duten langileen kontura.

AKTOREEN ZERRENDA

Jarraian, biltzarkideek bizi-arlo horretako gomendioak errazago aintzat har ditzaketela ezarri zuten eragileen zerrenda jasotzen da, administrazio eta erakunde publikoen, gizarte zibilaren edo intereseko beste sektore batzuen barruan dituzten eskumenen eta gaitasunen arabera

1. Estatuko, Europako eta nazioarteko administrazio eta organismo publikoak:
 - a) Nazioartekoak: Klima Aldaketari buruzko Nazio Batuen Esparru Konbentzioa (CMNUCC/UNFCCC), Lanaren Nazioarteko Erakundea (LANE)
 - b) Europakoak: Europako Batzordea
 - c) Espainiakoak:
 - i) Parlamentua
 - ii) Espainiako Gobernua:
 - Nekazaritza, Arrantza eta Elikadura Ministerioa
 - Trantsizio Ekologiko eta Erronka Demokratikorako Ministerioa
 - Garraio, Mugikortasun eta Hiri Agenda Ministerioa
 - Industria, Merkataritza eta Turismo Ministerioa
 - Unibertsitateen Ministerioa
 - Zientzia eta Berrikuntza Ministerioa
 - Defentsa Ministerioa
 - Osasun Ministerioa
 - Ogasuneko Ministerioa
 - Gizarte Segurantzako Ministerioa
 - Lan eta Ekonomia Sozial Ministerioa
 - iii) Autonomia-erkidegoetako gobernauak
 - iv) Udal-gobernauak
2. Gizarte zibila:
 - a) Erakunde ekologistak
 - b) Herritarrak
3. Bestelakoak
 - b) Sektore pribatua: enpresak eta sindikatuak

